

Interaktion mellan IT-stöd och yrkesroll

– Kontextförändringar ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv

Magisteruppsats inom informatik, 15 högskolepoäng

Framlagd: Juni, 2008

Författare: Jonas Månsson
Andreas Hultén
Stefan Lindblom

Handledare: Claus Persson

Examinatorer: Erik Wallin
Kjell-Åke Holmberg

Abstrakt

- Titel:** Interaktion mellan IT-stöd och yrkesroll – Kontextförändringar ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv
- Författare:** Jonas Månsson
Stefan Lindblom
Andreas Hulten
- Utgivare:** Institutionen för informatik
- Handledare:** Claus Persson
- Examinatorer:** Erik Wallin
Kjell-Åke Holmberg
- Publiceringsår:** 2008
- Uppsattstyp:** Magisteruppsats
- Språk:** Svenska
- Nyckelord:** Socialkonstruktivism, social interaktion, bibliotekssystem, LIBRIS, bibliotek, bibliotekarie, aktörer och aktörsroller.

Abstract:

I denna studie använder vi oss av ett teoretiskt ramverk baserad på den socialkonstruktivistiska teorin The Human Environment Modell (HEM). Detta gör vi med syfte att se vad för information vi kan få fram från en aktörsgrupp om: Hur den sociala interaktionen som skett mellan denna aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och dess sociala kontext. Vi använder detta ramverk för att utifrån bibliotekariers perspektiv beskriva, hur interaktionen mellan det centrala bibliotekssystemet LIBRIS och bibliotekarier har förändrat bibliotekarierollen på universitets- och högskolebibliotek.

För att besvara detta syfte valde vi att utföra både en kvalitativ och en kvantitativ undersökning. Den kvalitativa undersökningen består av tre intervjuer med bibliotekarier på Lunds Universitet och Malmö Högskola. Den kvantitativa biten består av en enkätundersökning riktad mot sex av Sveriges största universitets- och högskolebibliotek.

Undersökningens resultat visar att den sociala interaktionen mellan LIBRIS och bibliotekarier har förändrat bibliotekarierollen och dess sociala kontext både genom förändringar i de individuella, innovativa, uppgiftens, organisatoriska, omgivningens samt gruppens karaktärsdrag.

Utifrån resultatet av undersökningen har vi dragit slutsatsen att en utvärdering av en aktörs kontext, med hjälp av HEM som teoretiskt ramverk, ger en generell bild av hur den sociala interaktionen mellan ett IT-stöd och en aktörsroll har förändrat en yrkesroll och dess sociala kontext.

Innehållsförteckning

1 Inledning	5
1.1 Problemområde.....	5
1.2 Frågeställning.....	7
1.3 Uppsatsens syfte.....	7
1.4 Avgränsningar.....	7
1.5 Disposition för uppsatsen.....	8
2 Bibliotekssystemet LIBRIS	8
2.1 Universitetsbibliotek.....	9
2.2 Innan LIBRIS.....	9
2.3 LIBRIS utveckling.....	10
2.4 LIBRIS och Lokala System.....	10
2.4.1 Lovisa – Lunds Universitetsbiblioteks lokala system.....	11
2.4.2 Millennium – Malmö Högskolas biblioteks lokala system.....	11
2.5 Lokala bibliotek informatiseras.....	11
2.6 Organisationsförändringar.....	12
2.7 Utvärderingar och systemomläggning.....	12
2.8 LIBRIS förändrar biblioteksyrket.....	13
3 Socialkonstruktivism & socialkonstruktivistiska teorier	13
3.1 Socialkonstruktivism.....	14
3.1.1 Vad är socialkonstruktivism?.....	14
3.2 The Social Construction of Technology.....	15
3.2.1 SCOT:s konceptuella ramverk.....	15
3.3 Actor Network Theory.....	16
3.3.1 Aktörsnätverk.....	16
3.3.2 Översättning.....	16
3.4 Human Environment Model för anpassning och användning av IT.....	17
3.4.1 Adoption av IT-system.....	17
3.4.2 Tydliga anledningar att adoptera IT.....	17
3.4.3 Mindre tydliga anledningar att adoptera IT.....	18
3.4.4 Förändringar i synen på IT-adoption.....	18
3.4.5 Fyra faktorer som har inverkan på adoption och bruk av IT.....	18
3.4.6 IT som en social konstruktion.....	18
3.4.7 Analys av den mänskliga omgivningen vid implementeringen av IT.....	20
4 Metod	22
4.1 Vald forskningsstrategi.....	22
4.2 Vårt teoretiska ramverk.....	23
4.2.1 Använd litteratur.....	23
4.2.2 Utformning av det teoretiska ramverket.....	24
4.3 Undersökningens design.....	27
4.4 Intervjuerna.....	27
4.4.1 Urval av intervjudeltagare.....	27
4.4.2 Intervjuernas struktur.....	28
4.4.3 Frågornas utformning.....	28
4.4.4 Intervjuernas genomförande.....	29
4.4.5 Hur intervjuerna bearbetades.....	29
4.4.6 Analys av intervjuerna.....	30
4.5 Enkät.....	31
4.5.1 Urval av enkätdeltagare.....	31
4.5.2 Enkätundersökningens utformning och genomförande.....	31
4.5.3 Hur enkätundersökningen bearbetades.....	32
4.6 Jämförelse av enkäter och intervjuer.....	32
4.7 Etiska aspekter.....	33

4.7.1 Informerat samtycke.....	33
4.7.2 Anonymitet och konfidentialitet.....	33
4.7.3 Konsekvenser.....	33
4.8 Åtaganden för att nå hög kvalitet.....	34
4.8.1 Tekniker för hög kvalitet.....	34
4.8.2 Reliabilitet och replikerbarhet.....	34
4.8.3 Partiskhet och snedvridning.....	34
5 Undersökningens resultat	35
5.1 Hur bibliotekariens roll och sociala kontext har förändrats av den sociala interaktionen med LIBRIS?.....	35
5.1.1 Individuella karaktärsdrag.....	35
5.1.2 Innovativa karaktärsdrag.....	36
5.1.3 Uppgiftens karaktärsdrag.....	38
5.1.4 Organisatoriska karaktärsdrag.....	39
5.1.5 Omgivningens karaktärsdrag.....	40
5.1.6 Gruppens karaktärsdrag.....	42
5.2 Sammanfattning av undersökningens resultat.....	42
6 Diskussion	45
6.1 Användning av HEM som teoretiskt ramverk för att se hur social interaktion mellan en aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext.....	45
6.2 Studiens Brister.....	48
7 Slutsats	49
7.1 Kunskapsbidrag.....	49
7.2 Fortsatt forskning.....	49
8 Bilagor	50
Bilaga 1 - Intervjuguide.....	50
Bilaga 2 - Enkät.....	53
Bilaga 3 - Intervju med Kerstin Dahl.....	58
Bilaga 4 - Intervju med Britt-Marie Lindahl.....	65
Bilaga 5 - Intervju med Jan Nilsson.....	74
Bilaga 6 - Enkätens resultat.....	79
9 Referenser	89

Figur- och tabellförteckning

Figur 1: Uppsatsens disposition	8
Figur 2: Den mänskliga omgivningens inkapsling av informations anpassning och användning (Du Plooy, 1998, vår översättning).....	19
Figur 3: Den mänskliga omgivningen av informationsteknologis anpassning och användning (Du Plooy, 1998, vår översättning).....	21
Tabell 1: Analytiskt Ramverk	27
Tabell 2: Exempel på kodningstabell.....	30
Tabell 3: Sammanfattning av undersökningens resultat	44
Figur 4: Återgivning av figur 3: Den mänskliga omgivningens inkapsling av informations anpassning och användning (Du Plooy, 1998)	46

1 Inledning

I detta kapitel ger vi en överblick av och förklarar det ämne vi valt för uppsatsen i syfte att skapa ett "meeting of minds" mellan läsare och författare. Vi börjar med att presentera bakgrunden till ämnesvalet samt de teorier som har haft inverkan på studien. Efter detta klargör vi vårt syfte med studien och de frågeställningar vi har följt. Avslutningsvis presenterar vi avgränsningar och uppsatsens disposition.

I denna studie använder vi oss av ett teoretiskt ramverk bestående av en socialkonstruktivistisk teori för att se vad för information vi kan få fram från en aktörsgrupp om: Hur den sociala interaktionen som skett mellan denna aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och dess sociala kontext. Vi gör detta genom att beskriva hur den sociala interaktionen som skett mellan bibliotekarien och IT-systemet LIBRIS har förändrat bibliotekarierollen på universitets- och högskolebibliotek i Sverige. Detta gör vi genom att identifiera hur bibliotekarier ser att LIBRIS (som hädanefter innefattar lokalt kompletterande system) har förändrat den sociala kontexten för bibliotekarien genom den sociala interaktion som skett mellan just LIBRIS och bibliotekarien.

LIBRIS är ett centraliserat hjälpmedel för katalogisering och fjärrlån (Olsson, 1995). Detta har dock inte alltid varit dess syfte. LIBRIS utvecklades under 1970-talet av den dåvarande regeringen och var tänkt att användas av samtliga forskningsbibliotek i Sverige. Syftet med införandet av LIBRIS var att rationalisera biblioteksverksamheten. Det primära målet var att centralisera styrningen. Systemutvecklingsmodellen, som formades utefter en vision att skapa ett totalintegrerat system, ansågs kunna lösa alla problem som fanns inom organisationen. Den tog dock inte hänsyn till organisationen som en social enhet utan såg endast till teknikens operationalisering och funktionalitet (Olsson, 1995).

Under 1980-talet ersattes LIBRIS centrala styrning av lokala planerings- och organisationssystem. Dessa har senare utvecklats och är i dagsläget kopplade mot LIBRIS. Detta betyder att varje enskilt bibliotek har ett eget lokalt system där böcker registreras. Innehållet registreras samtidigt centralt och tillgängliggörs för sökning på andra platser (lokalt). Med andra ord är varje bibliotek knutet till LIBRIS vilket gör det möjligt att söka efter titlar i andra bibliotek. Sedan 1997 har LIBRIS också gjorts tillgänglig för allmänheten via Internet.

Idag, snart fyra decennier efter att systemet började utvecklas, har ett antal bibliotek börjat använda systemet som både lokalt och centralt bibliotekssystem. Flera andra väntas följa efter på grund av att den generella åsikten är att LIBRIS i dagsläget är bättre än de lokala systemen på marknaden. Men vad har snart 40 år av utveckling och implementering lämnat de berörda personerna med?

1.1 Problemområde

Problemet som vi vill belysa är att det läggs alltför stort fokus på själva IT-teknologin som implementeras in i en organisation. Detta tar enligt Du Plooy och Roode (2003) bort fokus från själva användningen och den sociala kontexten som systemet appliceras i.

Hur ska man då som undersökare kunna förflytta fokus från teknologin och istället undersöka den sociala kontexten? Efter viss litteraturgranskning kom vi i kontakt med det

socialkonstruktivistiska synsättet; ett sätt att se på verkligheten som skapad av social interaktion som sker i dess omgivning.

En av de teorier som vi utgår ifrån är den socialkonstruktivistiska teorin ”Actor Network Theory” (ANT), den menar att systemen i sig är aktörer, precis som människor, vilka agerar i ett nätverk av internkommunikation mellan aktörer i en organisation. Med andra ord skiljer man inte på teknik och människa utan ser båda ur samma perspektiv som aktörer vilka formar varandra (Parkin, 1996).

Ett annat sätt att framställa rollen som IT kan anta i en organisation är utifrån teorin Social Construction of Technology (SCOT) (Pinch & Bijker 1987). SCOT vilar på grundtanken att det tekniska och det sociala måste betraktas tillsammans i sin specifika kontext för att göra det möjligt att utreda teknologins roll i ett arbete och i en organisation (Walsham, 2001). SCOT:s skapare menar att teknologiska artefakter utvecklas och implementeras av sociala grupper samt att artefaktens slutliga form är resultatet av en komplex social process av interaktioner mellan dessa grupper (Pinch & Bijker, 1987).

Utifrån ovanstående resonemang är det aktörerna inom systemets kontext som sätts i fokus vid socialkonstruktivistiskt tänkande. Den tredje teorin vi har som bakgrund till vår forskning är framtagen av Du Plooy och Roode (2003). De skriver att det är mycket viktigt att se till alla sociala faktorer som påverkar verksamheten vid implementering av ett datorsystem. Både teknologi och omgivning påverkar varandra och måste ses som en helhet och inte som separata företeelser. Det blir därför, som en del av en helhet, viktigt att förstå och uppmärksamma den sociala kontexten som systemet implementeras i (Du Plooy & Roode, 2003). Detta går i fas med SCOT:s teoretiska ståndpunkt. I enighet med både Pinch och Bijker (1987) samt Du Plooy och Roode (2003) menar även Orlikowski (1992) att IT är en ”typisk” mänsklig artefakt som är byggd, upprätthållen och använd av just människor. Därför speglar teknologins funktionalitet också användarnas antaganden och mål.

Du Plooy och Roode (2003) har vidareutvecklat ”The Human Environment Model” (HEM) vilken skapades av Prescott och Conger (1995). Denna modell används för att analysera den mänskliga omgivningen inför en IT-implementering. Enligt Du Plooy och Roode (2003) har modellen sex karaktärsdrag av den sociala kontexten vilka alla ska betraktas som en helhet. Dessa är: de individuella, innovativa, uppgifternas, organisatoriska, omgivningens och gruppens karaktärsdrag (Du Plooy & Roode, 2003).

Ovan nämnda teorier vill i grunden verka för att ge IT en verksamhetsstödande roll där social interaktion med övriga aktörer resulterar i en lyckad implementering av IT (Walsham, 2001). IT ska fungera tillsammans med övriga aktörer inom nätverket i en given specifik kontext. Detta är ett socialkonstruktivistiskt synsätt där omgivningen och kontexten formas efter den sociala interaktionen som sker inom ett nätverk mellan aktörer, inte endast av en aktör (Walsham, 2001). Ett motsatt synsätt till den socialkonstruktivistiska världssynen är teknologisk determinism; vilken säger att en omgivnings teknologi förutbestämmer kulturella värderingar, social struktur och historia inom ett företag (Smith & Marx, 1994).

Vi anser, efter att ha skapat en förståelse för dessa teorier, att det utifrån det socialkonstruktivistiska synsättet är viktigt att lägga stor vikt på den sociala kontexten och dess inverkan på teknologin. Dessa teorier utvecklades i första hand för att användas som riktlinjer innan utvecklandet av nya IT-lösningar. Vi menar däremot att man även kan använda dessa modeller för att utvärdera hur den sociala interaktionen mellan IT och människa har förändrat människans sociala kontext och yrkesroll.

1.2 Frågeställning

Från ovanstående resonemang blev vi intresserade av att använda en socialkonstruktivistisk teori för att fastställa den påverkan som social interaktion mellan en aktör och ett IT-system har haft på aktörens yrkesroll och dess sociala kontext. Då vi inte fann några bevis för att detta var möjligt, beslutade vi oss för att fokusera på en specifik teori (HEM) och undersöka följande frågeställning:

Hur har den sociala interaktionen som skett mellan en aktörsgrupp och ett IT-stöd förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext?

1.3 Uppsatsens syfte

Syftet med denna studie är att använda HEM som teoretiskt ramverk. Detta för att se vad för information vi kan få fram från en aktörsgrupp om: Hur den sociala interaktionen som skett mellan denna aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och dess sociala kontext. För att kunna undersöka detta har vi använt införandet av det svenska bibliotekssystemet LIBRIS (samt kompletterande lokala system) som exempel på IT-system och bibliotekarien som exempel på en aktörsgrupp.

Underlaget för att uppfylla vårt syfte och svara på vår frågeställning skaffade vi genom att utföra tre kvalitativa intervjuer. Dessa genomfördes med personer som har bibliotekariebakgrund, vilka i dagsläget är ansvariga på Malmö Högskolas bibliotek och Lunds Universitetsbibliotek. Genom dessa intervjuer ville vi presentera systemets användning, bakgrund och roll ur en bibliotekaries perspektiv.

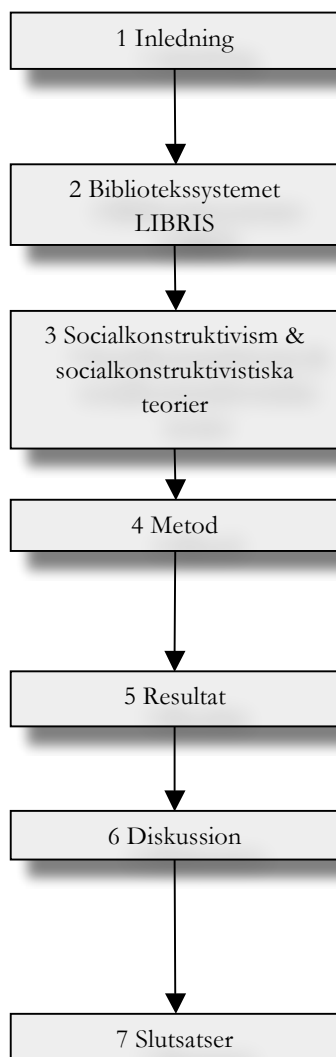
För att säkerställa detta perspektivs validitet samt för att komplettera intervjuerna har vi utfört en enkätundersökning med både kvantitativa och kvalitativa frågor riktade till bibliotekarier på sex universitetsbibliotek runt om i Sverige.

1.4 Avgränsningar

Begreppet social kontext avgränsas i detta arbete till de sex beskrivande karaktärsdrag som HEM använder (se stycke 3.4.7). Vi utgår från denna avgränsning av begreppet då det är denna teori som vi vill använda i vår studie.

Vi avgränsar även begreppet social interaktion i denna uppsats till den dynamiska påverkan som sociala handlingar mellan olika aktörer har på varandra i den sociala kontexten. Med andra ord betyder detta rent teoretiskt hur en person upplever, tolkar och svarar på påverkan mot en annan aktör.

1.5 Disposition för uppsatsen

Inledning – Vi börjar med att presentera bakgrunden till ämnesvalet samt de teorier som har haft inverkan på studien. Efter detta klargör vi vårt syfte med studien och de frågeställningar vi har följt. Avslutningsvis presenterar vi avgränsningar och uppsatsens disposition.

Bibliotekssystemet LIBRIS – detta kapitel behandlar bibliotekssystemet och den centrala söktjänsten LIBRIS. Syftet med kapitlet är att ge läsaren insikt i vad det är för något vi studerar och hur de olika studieobjekten är relaterade till varandra.

Socialkonstruktivism & socialkonstruktivistiska teorier – detta kapitel behandlar socialkonstruktivism och de socialkonstruktivistiska teorierna ”Social Construction of Technology”, ”Actor Network Theory” och ”The Human Environment Model” med syfte att ge läsaren en förståelse om dessa teorier inför den kommande empiriska delen.

Metod – detta kapitel beskriver hur vi gått tillväga under studiens gång. Mer specifikt behandlas vår relation till teorierna, vårt teoretiska ramverk, vald forskningsstrategi, undersökningens design, informant urval, genomförande, hur data bearbetades och analyserades. Sist men inte minst presenterar vi även etiska aspekter samt hur vi agerat för att uppnå god kvalitet i studien.

Resultat – Här presenteras resultatet av den enkätundersökning och de intervjuer som utfördes för att skaffa underlag för att svara på vår frågeställning.

Diskussion – detta kapitel diskuterar det resultat som presenterades i föregående kapitel. Diskussionen har sin utgångspunkt i studiens syfte och de frågeställningar vi använt. Vi kopplar resultaten med de teorier vi diskuterat. Resultatet från undersökningen om LIBRIS används sedan för att svara på studiens syfte. Slutligen diskuterar vi studiens brister.

Slutsatser – Här presenteras studiens slutsatser vilka diskuterats mer ingående i diskussionskapitlet. Avslutningsvis ger vi förslag på vidare forskning.

Figur 1: Uppsatsens disposition

2 Bibliotekssystemet LIBRIS

I detta kapitel kommer vi behandla bibliotekssystemet och den centrala söktjänsten LIBRIS. Syftet med kapitlet är att ge läsaren insikt i vad det är för något vi studerar och hur de olika studieobjekten är relaterade till varandra. Kapitlet syftar i huvudsak till att ge en bakgrund till bibliotekssystemet LIBRIS.

2.1 Universitetsbibliotek

Under 1915 var universitetsbibliotekens uppgifter, enligt reglementen, att tillhandahålla litteratur samt tjäna och försöka att främja vetenskaplig forskning och undervisning inom det svenska universitetsväsendet. Biblioteken hade även som uppgift att samla och förvara svensk litteratur (Olsson, 1995).

Universitetsbibliotek ska täcka alla tillgängliga vetenskapsområden som finns inom ett universitet med litterära källor. Det första universitetsbiblioteket i Sverige var Uppsala Universitets bibliotek (UUB) som tillkom 1620, Lunds Universitets Bibliotek (LUB) tillkom 1671 och var det andra universitetsbiblioteket i Sverige. Sedan 1886 har de svenska universitetsbiblioteken samarbetat med varandra för att kunna försäkra sig att universiteten ska kunna ha åtkomst till det ökade utbudet av utländsk litteratur inom verksamhetsområdena. Detta samarbete kallades "accessionskatalogen" (Olsson, 1995).

Innan 1950-talet ansågs de Svenska forskningsbiblioteken vara självständiga från varandra. Det visade sig dock att den problematik som uppkom på 1940-talet och lämnades olöst, gjorde att biblioteken hamnade efter i utvecklingen med alla nya ämnesområden som tillkommit. Sveriges universitetsbibliotek började nu utvärdera sin verksamhet centralt. Nya tjänster och samarbetslösningar tillkom inom loppet av ett par år. De nya tjänsterna utformades efter studier av liknande tjänster i USA och England och omformade den centraliserade katalogiseringen av inhemska publikationer (Olsson, 1995).

2.2 Innan LIBRIS

LIBRIS-samarbetet startade på 1970-talet. Det introducerades under en period där informationsteknologin tillkom till det svenska forskningsbiblioteket och skulle för evigt förändra grupp- och aktörsdefinitionerna av funktionaliteten för forskningsbiblioteken. Tekniken i sig skulle rationalisera verksamheten och var en del av en större reform inom det svenska universitetsbiblioteksväsendet. Katalogisering av litteratur var vid denna tidpunkt en viktig del av verksamheten för de vetenskapliga biblioteken. Först skulle katalogen automatiseras och utifrån detta skulle sedan övriga rutiner utformas. Det ansågs vara rutinmässigt att börja datorisera andra rutiner än katalogen och var aldrig diskutabelt (Olsson, 1995).

Enligt Olsson (1995) fanns det bevisade problem vid datorisering av bibliotekskataloger, som också uppkom med införandet av LIBRIS. Problemen var att;

- Ändringar i systemen var svåra att genomföra.
- Design och utveckling av systemet var lätta primitiva faser medan implementering och underhåll var mindre primitiva faser.

- Realtidssystem var svårt att utforma.
- Externa experter borde inte anlitas för biblioteksautomatisering.
- Att utse en standard för en större samkatalog kan bli ett problem för organisationen.

Olsson (1995) påpekar att redan innan systemutvecklingen så visade utvecklarna brist på systemutvecklingskunskaper. Utredningskommissionen som tillsattes ville genomföra både den ”totala utvecklingen” och en ”gradvis utveckling”. Därför blev det problem när de externa konsulterna ”statskontoristerna” anlitas då de tillkom mitt i analysfasen. Tidigare hade teknikanalytiker, dokumentalister och bibliotekarier kämpat för att få igenom sina krav. Efter det delades projektet upp i en teknikfas och en organisationsutredningsfas.

2.3 LIBRIS utveckling

Organisationsutredningen och LIBRIS hade samma mål. Att samordna och skapa en högre grad av kontroll inom organisationen, samtidigt som man försökte göra det mer enhetligt. Organisationen skulle minska på kostnaden för informationshantering samtidigt som alla bibliotek samordnades. Teknikvisionen presenterades i form av ett systemförslag med flödesschema, ett flödesschema som organisationen (aktörer, anställda, intressenter) skulle anpassas till. Ingen alternativ variant presenterades. Systemvisionen var anpassad till de tekniska möjligheterna, konsulternas brist i undersökning av bibliotekariernas verksamhet, samt bibliotekariernas bristande kunskap om datorteknik. Detta gjorde att det föreslagna projektet förväntades att enbart vara tillämpligt på ett universitetsbibliotek i landet (detta framkom genom en utvärdering genomförd av statskontoristerna) (Olsson, 1995).

1967 testkördes LIBRIS i begränsad form. Fortfarande var katalogiseringen den förväntade rutinen. Utifrån det förväntade man sig att katalogiseringskort skulle skapas och bli en modell för framtida rutiner vilka systemet skulle bidra med. Systemet visade mest prov på att bidra med information om litteratursamlingarna i de olika biblioteken som komplettering till det lokala bibliotekets organisation och underhåll.

Under 1970-talet ansågs utvecklingen av LIBRIS resultera i ett misslyckat projekt. Katalogiseringskort och övriga rutiner som skulle formas utifrån katalogiseringen av böcker var svårare att genomföra än vad utvecklarna tidigare förutspått. Nationella strider, mellan bibliotek som vägrade att vara först med att genomföra katalogiseringen, resulterade i att systemet stannade vid att bli en informationskälla för tillgängliga resurser inom biblioteken (Olsson, 1995).

Under 1980-talet ersattes LIBRIS centrala styrning av lokala planerings- och organisationssystem. Det var även nu som LIBRIS började användas för sitt nuvarande syfte; att vara ett hjälpmedel för katalogisering och fjärrlån. Utvecklings- och användningskostnaderna hade blivit för höga. Systemet var inte tillräckligt användbart och kommunikationen mellan LIBRIS och lokala system var inte tillräckligt välutvecklade. Under 1980-talet blev det dock möjligt att genomföra ämnessökningar i LIBRIS. Mot slutet av decenniet utvecklades även terminaler för beställning av fjärrlån och kompatibiliteten med de lokala systemen blev allt bättre (Olsson, 1995).

2.4 LIBRIS och Lokala System

I början av 1980-talet började universitetsbiblioteken installera lokala biblioteksdatasystem. LIBRIS användes inte som helhetslösning utan de lokala systemen prioriterades. Detta var ett resultat av LIBRIS implementeringsproblem under 1980-talet. Sedan 1991 har dock överföringsproblemen mellan lokala system och LIBRIS blivit lösta. 1995 var LIBRIS fortfarande

i huvudsak en samkatalog som stödde de lokala systemen. Många bibliotek föredrog vid denna tidpunkt att först registrera nya böcker i LIBRIS och sedan föra in dem i det lokala systemet. LIBRIS fungerar även som inköpare av böcker som universitetsbiblioteken sedan kan köpa in till de lokala instanserna (Olsson, 1995).

2.4.1 Lovisa – Lunds Universitetsbiblioteks lokala system

Lovisa öppnades för allmänheten 1989. LOLITA, eller Virginia Tech Library System (VTLS) som Lovisa hette på den tiden, utvecklades av Virginia Tech och upphandlades i ett samarbete med Uppsala och Göteborgs universitetsbibliotek (Nilsson, Ohrt & Torhell, 2005).

Idag är Lovisa en gemensam katalog för bibliotek inom Lund. Lovisa innehåller allt från böcker och tidskrifter till e-tidskrifter och avhandlingar. Genom Lovisa kan man få information om i vilket bibliotek samt på vilken hylla materialet finns. Man kan även se sina lån och beställningar, förnya lån och ändra sina personuppgifter (www.lub.lu.se, maj 2008).

Lovisa är ett av de bibliotekssystem som först registrerar sina nya böcker i LIBRIS och sedan tar in dem lokalt. Allt som katalogiseras i Lovisa finns alltså även katalogiserat i LIBRIS (personlig kontakt med Kerstin Dahl, se bilaga 3).

2.4.2 Millennium – Malmö Högskolas biblioteks lokala system

Millennium infördes på Malmö Högskolas bibliotek år 2000 och ersatte då det dåvarande bibliotekssystemen LIBERTAS och VTLS. Millennium utvecklades av Innovative Interfaces Inc. i USA (<http://seagate.sunet.se>, maj 2008). Millennium innehåller böcker, filmer, CD-skivor och annat ljud- och video material (www.iii.com, maj 2008).

Millennium är, precis som Lovisa, ett av de bibliotek som först registrerar sina nya böcker i LIBRIS och sedan tar in dem i det lokala systemet. Däremot har Millennium även en modul som gör att man kan registrera direkt i Millennium och sedan föra över posten till LIBRIS. Millennium har utöver detta även en förvärvsmodul som kan importera poster från LIBRIS och använda dessa som beställningsposter mot leverantörer (personlig kontakt med Jan Nilsson, se bilaga 5).

2.5 Lokala bibliotek informatiseras

I flera olika faser under skapandet av LIBRIS ville utvecklarna att systemet skulle få tre olika verkningsnivåer. Det skulle sammanfoga tjänster och verksamhet på en nationell nivå samtidigt som det skulle effektivisera den lokala nivån. Senare även en på global nivå. Till slut resulterade systemet i att vara ett *”sambibliotek för samordning av litteratur inom den enskilda högskolan och ett nationellt sambibliotek, där all litteratur i Sverige skulle vara registrerad”* (Olsson, 1995, s. 210). Även en global nivå har skapats men denna har utformats utanför bibliotekens ramar och ingår inte direkt i tillgänglig verksamhet (Olsson, 1995).

Enligt Olsson (1995) misslyckades LIBRIS att följa de sociotekniska processerna, som skulle genomgå vid implementeringen av systemet. Systemet omformades kontinuerligt i ett dynamiskt samarbete mellan aktörer, institutioner och professionella normer. Intressen och uppfattningar som berörde teknikens funktionalitet och möjligheter gjorde att utvecklingen inte följde den rationella planen som skapats innan skapandet av systemet. Enligt Orlikowski (1992) så;

... påverkas teknikutvecklingen av de institutioner som aktörerna tillägnat sig och tillhör genom att dessa aktörer förmedlar institutionella hållningar och innebörder som påverkar teknikutvecklingen. Systemdesigners påverkar och samspelar med tekniken på ett sätt och användare av tekniken på ett annat. Tekniken kommer sedan i sin tur när den implementeras att påverka de institutionella förhållanden som förhärskade (Orlikowski, 1992, refererad till i Olsson 1995, s. 238).

När planer och praktiska erfarenheter inte överrensstämmer sent i utvecklingen så bildas det problematik i utvecklingsfaserna. I LIBRIS fall är det den förändrade organisationssynen och rationaliseringsbegäran som står bakom planeringens förändringar vilka resulterade i praktisk problematik. Lokala instanser hade före införandet av de centrala standardrutinerna som kom med LIBRIS tydligt uppsatta rutiner, regler och procedurer (Olsson, 1995).

Enligt Olsson (1995) hade den rationella planen för LIBRIS problem med att det skulle fungera som ett centraliserat datorsystem vilket skulle sammanfoga olika systemutvecklingsmodeller och flödesscheman. Det fanns en tvetydighet om att LIBRIS egentligen var ett teknikprojekt eller en organisationsreform. Den praktiska implementeringen visade sig problematisk som åtgärdades kontinuerligt. Under denna tid förändrades förutsättningarna för tekniken och möjlig funktionalitet tillhandahölls för utvecklarna ju längre det drogs ut på utvecklingstiden.

Dahlbom och Mathiassen (1993) påpekar att byråkratier varit mekaniska långt innan datorsystem tillkom. Därför är mekaniska organisationer med välbeskrivna normala arbetsuppgifter och begränsad kommunikation med omvärlden bra datoriseringsobjekt. Olsson (1995) skriver dock att problemet inte var datoriseringen av LIBRIS utan den centrala styrningen som skulle präglade de olika lokala instanserna.

2.6 Organisationsförändringar

Planen med LIBRIS var ursprungligen att rationalisera verksamheten. Uppgifter som var enkla att förstå, förutsägbara, rutinmässiga och upprepande i sin form blev effektiva av att vara mekaniskt och byråkratiskt strukturerade. En av de inledande förändringarna som LIBRIS skulle bidra med var en helt ny funktionärsorganisation. I denna kunde inte uppgifterna standardiseras. Trots detta ansågs organisationsförändring nödvändig om den centrala styrningen skulle vara möjlig. Det tidigare omdömeskrävande och välutförda analysarbetet, som genomförts vid deskriptiv katalogisering på lokal nivå av bibliotekarier skulle genom LIBRIS mekaniseras och utföras standardmässigt. På detta vis skulle arbetsformerna inom systemen på lokal nivå helt förändras med införandet av LIBRIS (Olsson, 1995).

När LIBRIS skapades så nyttjades inte användarna för att forma systemet. Inte heller bibliotekariernas kunskap om organisationen prioriterades, utan den centrala styrningen var det primära målet med systemet (Olsson, 1995). Systemutvecklingsmodellen som formats utefter en vision att skapa ett totalintegrerat system ansågs kunna lösa alla problem som fanns inom organisationen. Den tog dock inte hänsyn till organisationen som en social enhet utan såg till teknikens operationalitet. Enligt Olsson (1995) krävde denna vision även att alla användare hade ett enhetligt perspektiv och gemensamma värderingar. Detta stämde inte överens med bibliotekarierna värderingar, en grupp som kände sig hotade av det nya systemets framfart. Att systemets designades utan att ta hänsyn till den sociala kontexten som systemet interagerar i lokalt, gjorde inte utvecklingsarbetet mer precist (Olsson, 1995).

2.7 Utvärderingar och systemomläggning

1977 gjorde Kristo Ivanov en utvärdering av LIBRIS funktionalitet. Han fann att forskares och studenters litteraturanvändning inte hade förändrats enligt planenlig mall genom systemet. Fokus på kostnadsnedskärningar hade lämnat systemet med kontroll- och hanteringsmässiga problem. Detta kom som ett resultat från de missnöjda intressenternas (bibliotekariernas) rationaliserade arbetsrutiner (tidigare katalogiseringsarbete) (Olsson, 1995). Ivanovs utvärdering var bara en i mängden vid denna tidpunkt. Även folkbildningsrådet (FBR), vilka ville ta över driften,

genomförde en egen utvärdering. Detta resulterade i att LIBRIS flyttades till en ny sorts dator bort ifrån SAAB:s stordatalinje som vid denna tidpunkt hade slutat att vidareutvecklas. Systemomläggningen resulterade i en förbättring av de existerande ekonomiska och organisatoriska problemen på kort sikt, samt en rationalisering av publiceringsmetoderna som existerade vid denna tidpunkt (Olsson, 1995).

Under 1990-talet utvecklades LIBRIS till att bli, vad Olsson (1995) refererar till som, en ”global katalog” där internationella källor med artiklar och information (teknisk och ekonomisk) har bidragit till att utöka storleken och omfattningen på katalogens innehåll. Med omflyttningen till en ny dator så möjliggjordes även tjänster som fjärrlån och ämnessökning.

2.8 LIBRIS förändrar biblioteksyrket

Olsson (1995) skriver att LIBRIS även bidragit till att förändra biblioteksyrket då personerna som arbetar med systemet har tvingats att anpassa sig för att inte utplånas. Genom att nyttja strategier och metoder för att möjliggöra införandet av systemet har bibliotekarien accepterat att förändra sina arbetsuppgifter. Därför har bibliotekariens tekniska kunskaper blivit direkt avgörande för vilken roll i organisationen som personen har kunnat anta. Enligt Olsson (1992, presenterad i Olsson, 1995) har LIBRIS bidragit till att bibliotekarier i dagsläget kan utveckla sig till specialister i någon form och därigenom arbeta som katalogisatörer, biblioteksindexerare eller som producent av datafiler. De kan även anta en generell roll med fokus på form där de hjälper till att vidareutveckla informationssystem likt LIBRIS. Det är även vanligt att bibliotekarier försöker finna sin roll genom att specialisera sig inom ett ämne för att därigenom finna sin plats i organisationen.

3 Socialkonstruktivism & socialkonstruktivistiska teorier

I detta kapitel kommer vi att behandla socialkonstruktivism och de socialkonstruktivistiska teorierna "Social Construction of Technology", "Actor Network Theory" och "The Human Environment Model" med syfte att ge läsaren en förståelse om dessa teorier. Detta då en uppfattning om dessa är av stor relevans för kommande delar i arbetet.

3.1 Socialkonstruktivism

I denna inledande sektion beskriver vi kort vad socialkonstruktivism är för något. Detta med syfte att, för läsaren, skapa en förståelse för bakgrunden till det ramverk som senare presenteras i metodkapitlet. Ramverket kommer att användas för att identifiera hur LIBRIS har anpassats till och förändrat bibliotekarierollen, samt dess omgivnings karaktärsdrag.

3.1.1 Vad är socialkonstruktivism?

Socialkonstruktivism är ett synsätt eller en filosofi. Dess grundtanke är att det som händer och det nya som människan lär sig kommer från erfarenheter, kunskaper och upplevelser. Vår omvärld är skapad utifrån dessa sociala interaktioner. Med det menas att vår bild av verkligheten är baserad på var och ens sätt att se på den utifrån erfarenheter, upplevelser och kunskap (Burr, 1995).

Börjesson och Palmblad (2007) menar att socialkonstruktivismen motsäger att det existerar en objektiv verklighetsbild. Människor har alltid sin egen bild av verkligheten. Uppfattningar av omvärlden och händelser ser olika ut beroende på var och ens preferenser för hur man uppfattar något. Hur en situation ser ut kan uppfattas likadant av två oberoende individer men det är deras tidigare uppfattningar som avgör hur tolkning sker.

Börjesson och Palmblad (2007) menar vidare att det är oundvikligt att inte skapa en individuell uppfattning av en situation som inte kan objektifieras, utan den kommer alltid att vara subjektiv. Vidare menar Börjesson och Palmblad (2007) att inom socialkonstruktivism är all kunskap konstruerad av varje individ. Varje uppfattning av något är unik och det är det som gör det omöjligt att objektifiera en enda sanning. Detta gör att varje enskild individ har olika förutsättningar och därför blir dess sociala kontext aldrig densamma som en annans.

Westin (1999) och Burr (1995) säger att vi människor har ett behov av att kategorisera. För att kunna förstå den verklighet som vi själva lever i måste vi gruppera och sortera information, upplevelser och erfarenhet i olika kategorier. Detta gör det möjligt för oss själva att konstruera en verklighet. På detta sätt byggs vår sociala kontext upp.

Det är interaktionen mellan två människor som skapar erfarenhet. Vad vi än möter kommer nya erfarenheter att uppstå. Oavsett om det är en respondent i en intervju eller om det är ett objekt som vi möter och interagerar med, så utvecklas vår sociala konstruktion och omgivning. Vårt handlande blir meningsfullt och nya erfarenheter upptäcks (Westin, 1999).

Det är genom diskurser som vi förmedlar vår egen konstruktion av verkligheten. Det kan ibland bli en maktkamp om att få sin verklighet bekräftad oavsett om det är i en grupp eller runt en händelse. Det intressanta är att det är själva diskursen som gör att erfarenheter, information och kunskap förmedlas. Det är genom dessa vi utvecklar vår sociala konstruktion och ger vår bild av verkligheten till andra individer (Westin, 1999).

3.2 The Social Construction of Technology

Den första socialkonstruktivistiska teorin vi ska titta på är The Social Construction of Technology (SCOT). Denna teori vilar på grundtanken att det tekniska och det sociala måste betraktas tillsammans i sin specifika kontext för att göra det möjligt att utreda teknologins roll i ett arbete och i en organisation (Walsham, 2001).

Our knowledge of technology is ... essentially social; it is a construction rather than a reflection of the machine's capabilities. Of course, not any construction is possible; the construction of technological capacity is not itself unconstrained (Grint & Woolgar 1997, refererad till i Walsham, 2001, s. 46).

SCOT introducerades år 1987 av Pinch och Bijker i artikeln *The Social Construction of Facts and Artifacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might benefit Each Other* och siktar på att öka förståelsen för utvecklandet av teknologiska artefakter¹ (Bijker, 1990). Deras ståndpunkt var att teknologiska artefakter utvecklas och implementeras av sociala grupper samt att artefaktens slutliga form är resultatet av en komplex social process av interaktion mellan dessa grupper (Pinch & Bijker, 1987).

An artifact does ... not suddenly leap into existence, as the result of momentous act by a heroic inventor; rather it is gradually constructed in the social interactions between and within relevant social groups (Bijker, 1990, s. 173).

De menar också att utvecklingen av teknologiska artefakter inte endast kan förklaras genom att peka på inneboende egenskaper i artefakter, så som teknisk överlägsenhet, utan måste även ses från ett socialt perspektiv (Bijker, 1990). Ingen klar linje kan heller dras mellan tekniska och sociala faktorer i en utvecklingsprocess (Fisher, 1987). Något som tydliggörs i följande citat:

Is the high cost of a new product a technical or a marketing problem? Or both simultaneously? Was improving the balance of an 1890s bicycle to make it attractive to women technical engineering or social engineering? (Fischer, 1987, s. 1152)

Originalframställningen av SCOT utvecklades för materiella teknologier som cyklar, bakelit och glödlampor, men anses av vissa forskare även möjlig att applicera på IT (Walsham, 2001).

3.2.1 SCOT:s konceptuella ramverk

SCOT:s konceptuella ramverk består av fyra relaterade komponenter (Klein & Kleinman, 2002) vilka bör betraktas vid en utvärdering av teknologiska artefakter. Vi kommer inte gå in på dessa i detalj i detta arbete då de inte är huvudfokus för uppsatsen. Däremot kommer vi att återkoppla till några av dessa i senare delar:

Den *första* komponenten, *interpretativ flexibilitet* (interpretative flexibility), syftar på att teknologiutveckling är en öppen process som skapar olika resultat beroende på de sociala förhållandena vid utvecklingen. Exempelvis de olika syften och mål som olika sociala grupper ser med denna teknologi (Pinch & Bijker, 1987). Den *andra* komponenten, *relevant social grupp* (relevant social group), har synvinkeln att en teknologiutvecklingsprocess är en förhandlingsprocess där olika grupper, med skilda synsätt, ser helt olika slutprodukter (Pinch & Bijker 1987). Den *tredje* komponenten, *avslutning och stabilisering* (closure and stabilization), beskrivs av Bijker (1990) som reducering av interpretativ flexibilitet mot en artefakt vilken resulterar i en dominant bild av artefakten. Bijker (1995) definierar *stabilisering* som den process vid vilken medlemmar i en specifik social grupp kommer överens om en delad bild av teknologin. Den *fjärde* och sista komponenten, *den bredare kontexten* (the wider context), innefattar den bredare

¹ Vi använder termen ”artefakt” som ett ord för att innefatta alla teknologiska produkter: det innefattar alltså både maskiner och tekniska processer, hårdvara och mjukvara.

sociokulturella och politiska miljö i vilken utvecklingen av artefakten sker. Detta påverkar i sin tur den syn man får av artefakten.

3.3 Actor Network Theory

Den andra socialkonstruktivistiska teorin vi ska titta på är Actor Network Theory (ANT). ANT är ett alternativt angripssätt, jämfört med SCOT, för att conceptualisera teknologins roll i ett mikroperspektiv (Walsham, 2001). ANT utvecklades i Frankrike på 1980-talet av Michel Callon och Bruno Latour. Med ANT som utgångspunkt är man i huvudsak intresserad av att undersöka sociala och tekniska problem relaterade till teknologi. Teorin antar att sociala och teknologiska faktorer är oskiljbara. Det betyder att människor och artefakter måste analyseras genom samma ramverk och kontext (Macome, 2002).

ANT är intresserad av att identifiera aktörer, anledningar till att vissa aktörer kan värva andra och hur interaktionen mellan aktörer kan reproduceras och stabiliseras (Ahn, 2007). Huvudfokus ligger även på att försöka "... trace and explain the processes whereby relatively stable networks of aligned interests are created and maintained, or alternatively to examine why such networks fail to establish themselves" (Walsham, 2001, s46).

Både Latour (1991) och Callon (1986) menar att ANT ser teknologiska innovationer som ett försök att bygga och stabilisera ett diffust system av allierade komponenter, både mänskliga och icke-mänskliga entiteter, så kallade aktörsnätverk (actor networks). Idén med aktörsnätverk centreras runt förståelsen att utvecklandet av teknologiska artefakter involverar skapandet av alliansnätverk mellan människor och icke-människor. ANT säger också att inga problem är rakt igenom tekniska, inte heller rakt igenom sociala utan att dessa två alltid påverkar varandra (Macome, 2002). Utöver detta är en av fördelarna med ANT att man också systematiskt undviker att skilja på vad som ses som tekniskt och vad som ses som socialt. I stället för att anta att vi arbetar med två separata, dock relaterade, ontologiska områden (teknologi och organisation) ser ANT på dem som olika sidor av samma mynt (Latour, 1991).

3.3.1 Aktörsnätverk

För att göra det extra tydligt vad ett aktörsnätverk är så följer här ett citat vilket ger ett explicit exempel på en form ett aktörsnätverk kan anta:

Ta mig, en doktorand, som exempel. Jag kan inte vara doktorand utan mailsystemet som möjliggör kommunikation, utan min dator som jag inte ens kan lista ut vad den gör ..., utan mina kollegor och min handledare o s v. Oavsett om det är en mikro- eller makroaktör eller om det är en mänsklig eller ickemänsklig aktör, kan en aktör inte lokaliseras enbart i en kropp eller som ett ting i sig (Ahn, 2007, s. 26).

Med andra ord kan man säga att en aktör alltid ingår i ett nätverk. Om en aktör inte ingår i ett nätverk hade den inte heller existerat.

3.3.2 Översättning

Ett av ANT:s huvudsakliga koncept är *översättning*. Med *översättning* menas att varje aktör som för ett projekt framåt också kan styra det i en riktning som är en annan än den föregående aktörens. (Latour, 1991). Detta resulterar i att den slutliga produkten sannolikt inte är den som de första utvecklarna tänkte sig.

Om översättningen lyckas så stabiliseras relationer mellan entiteter och betraktas som något självklart och obestridligt. Detta kallas då för den svarta lådan (the black box). Översättning är en process som aldrig färdigställs. Det finns även risk för att den inte alls kommer att lyckas (Ahn, 2007).

3.4 Human Environment Model för anpassning och användning av IT

Den sista socialkonstruktivistiska teorin vi ska titta på kallas för The Human Environment Model (HEM). Vi vill klargöra att de tre teorierna (SCOT, ANT och HEM) är sammankopplade på många sätt genom att de tar ett socialkonstruktivistiskt synsätt på en IT-implementering. Däremot ligger de på olika abstraktionsnivåer när det gäller att angripa verkligheten. HEM har en mer övergripande och holistisk syn på IT-anpassning och användning än vad både SCOT och ANT har, vilka fokuserar mer på social inverkan och på att identifiera aktörer.

3.4.1 *Adoption av IT-system*

Vid implementeringen av ett datorsystem är det ett vanligt problem att allt för mycket fokus läggs på att förstå själva teknologin som man vill implementera in i en organisation. Detta gör att mindre fokus läggs på andra viktiga moment och faktorer som berör implementeringsfasen samt användningen av systemet. Ett exempel på en sådan faktor är den roll som omgivning och kontext som systemet appliceras till har på systemets effektivitet. Du Plooy och Roode (2003) menar att det är mycket viktigt att se till alla sociala faktorer som påverkar verksamheten när man implementerar ett datorsystem. Både teknologi och omgivning påverkar varandra och måste ses som en helhet. De kan inte betraktas separat om man vill att systemet ska effektivisera organisationens verksamhet till högsta möjliga grad.

Enligt Du Plooy och Roode (2003) är den vanligaste anledningen vid införande av ett system att man ska öka verksamhetens effektivitetsgrad. Detta anses vara det mest förekommande huvudmålet för en organisation som implementerar ett system. För att öka effektivitetsgraden krävs det att implementeringen av ett system görs korrekt in i och anpassas utefter organisationens specifika kontext och förutsättningar (Du Plooy och Roode, 2003).

Orlikowski (1992) skriver att IT är en ”typisk” mänsklig artefakt. Med detta menar hon att den är byggd, upprätthållen och använd av just människor. Orlikowski (1992) menar att eftersom vi människor skapar systemet själva så är det också våra antaganden och mål som speglas i teknologins funktionalitet. Teknologin utformas för att utföra nödvändiga uppgifter och det är först genom användande som det påverkar organisationen. Därför är det viktigt att den specifika sociala kontext och de förutsättningar som teknologin anpassas till är väl-specificerade. Detta för att funktionaliteten ska effektivisera organisationens verksamhet (Orlikowski, 1992).

Det är inte enbart effektiviteten som nämns som specifik anledningen för att adoptera IT-system till en organisation. Enligt Du Plooy och Roode (2003) kan det bero på en mängd olika anledningar. Först och främst brukar dock effektiviteten nämnas.

3.4.2 *Tydliga anledningar att adoptera IT*

Enligt Rogers (1983) kan system nyttjas som verktyg för att öka användbarheten och enkelheten för organisationens verksamhet och funktionalitet. Ett exempel på detta kan vara ett redovisningsprogram som utför beräkningar automatiskt vid införande av information om genomförda transaktioner. Ett sådant program underlättar för både den enskilda individen som nyttjar funktionaliteten och för den omgivande organisationen som effektiviseras av brukandet.

Rogers (1983) skriver som exempel även att affärssystem oftast införskaffas för att öka produktiviteten inom organisationen. Genom IT kan man därför både effektivisera och förbättra verksamhetens arbete och produktion, vilket gynnar hela organisationen.

Vid implementering av IT-system är det inte alltid på tal om att köpa in helt nya system. Den tekniska strategi som ett företag väljer att använda sig av är baserad på de fördelar som teknologin kan förväntas bidra med till organisation. En huvudanledning för adoption av informationsteknologi kan därför vara att den nya teknologin är kompatibel med övrig befintlig teknologi inom organisationen (Orlikowski, 1993).

3.4.3 Mindre tydliga anledningar att adoptera IT

Enligt Duursema (1996) är tillväxt det generellt mest vanliga och mest förekommande målet för privata organisationer och företag. För att nå tillväxt behöver personal och verksamhet ta hjälp av nödvändiga och tillgängliga metoder för att utveckla sig. Ett exempel på en sådan metod kan vara IT.

Informationssystem kan även användas för att förändra den företagskultur som existerar inom en organisation. Medvetna förändringar av företagskulturen är enligt Du Plooy och Roode (2003) en framstående anledning för att adoptera IT-system till en organisation.

3.4.4 Förändringar i synen på IT-adoption

De tydliga och otydliga anledningarna för att adoptera IT-system som nämnts är enligt Du Plooy och Roode (2003) ”klassiska orsaker” till adoption av informationsteknologi. År 2003 hade det dock blivit allt vanligare att informationsteknologi definieras och adopteras för att det ska kunna anta roller inom en organisation. Detta kan till exempel vara roller som bidrar med ledarskap och styrning av organisationen, för att leda företag i utvecklingen mot ökad konkurrens från konkurrenter. Organisatoriskt (hur struktureras verksamheten inom moderna organisationer?), teknologiskt (vilka teknologiska hjälpmedel nyttjar organisationen för att stödja sin verksamhet?) och marknadsmässigt (vilken position på den förändrade och moderniserade marknaden vill organisationen ta?).

Enligt Du Plooy och Roode (2003) är organisationen i sig samt de organisatoriska, sociala och politiska faktorer (omgivningen och kontexten) kopplade. Detta är viktigare att ta hänsyn till än de tekniska faktorerna som påverkar adoptionen av IT-system. Detta beror på att ett företages kontext är i mindre behov av tekniska instrument för att driva verksamheten framåt än vad det tekniska instrumentet är av kontexten för att fungera brukligt i den specifika organisationen.

3.4.5 Fyra faktorer som har inverkan på adoption och bruk av IT

Vid implementering är organisationens sociala, politiska och organisatoriska faktorer (omgivningen) viktigare än de tekniska faktorerna. Du Plooy och Roode (2003) beskriver fyra faktorer som har stor inverkan på adoption och nyttjande av IT-system. Förutom att generellt vara ett verksamhetsstödande verktyg så ska IT:

1. Fungera som en ledare - lära och hjälpa en organisation att förändras. Det kan till exempel vara att hjälpa organisationen att nå en bredare marknad, att effektivisera och förändra den interna och externa organisationen.
2. Agera som en styrmekanism - fungera som ett styrande verktyg för organisationen att bruka, för att nå sina mål genom att följa uppsatta planer.
3. Hjälpa organisationen att utföra sin verksamhet - fungera som ett verktyg för att nyttja tillgänglig funktionalitet och uppgifter.
4. Agera som en organisatorisk förändringsfaktor - kunna effektivisera och förändra organisationen på flera olika sätt, både strukturellt och socialt, till exempel genom att förändra företagskulturen.

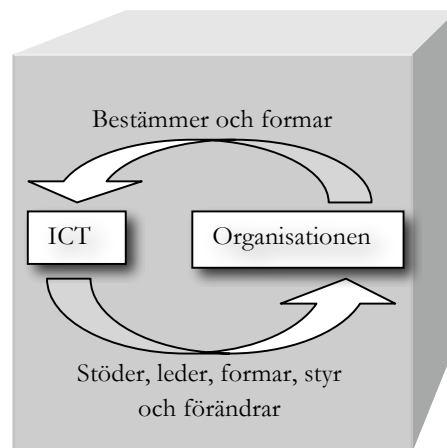
3.4.6 IT som en social konstruktion

Du Plooy och Roode (2003) skriver vidare att informationsteknologi är socialt konstruerad. Vi människor påverkar och formar teknologin, därför är vi också direkt ansvariga för hur utvecklingen och nyttjandet av den förändras och genomförs. Detta påverkar i sig själva implementeringen av teknologin in i organisationen (Sahay, Palit & Robey, 1994).

För att teknologi ska kunna bidra som ett verktyg och anpassas till omgivningen så måste utvecklarna anpassa den efter användarnas synsätt mot IT och hur de kommer att ställa sig till adoptionen av den nya rollen som IT bidrar med till organisationen. Det är viktigt att användarna förstår den roll som systemet kommer att ha inom organisationen och att de accepterar denna roll. Om inte adoption och användning genomförs med kontext och omgivning i åtanke så försvinner en stor del av meningen bakom IT-system och dess roll som verksamhetsstödande verktyg (Ramiller & Swanson, 1997).

Om en organisation vill att adoptionen och brukandet av IT-system ska bli lyckat ur ett implementeringsperspektiv så är det viktigt att uppmärksamma och förstå den sociala kontexten som systemet implementeras i (Du Plooy & Roode, 2003).

Du Plooy och Roode (2003) skriver att IT och organisationen har en tillbakasyftande relation till varandra. Organisationen formar och beskriver IT samtidigt som IT stödjer, styr, guidar, leder och förändrar organisationen (se figur 2 nedan). Vid denna relation är de organisatoriska, sociala, politiska faktorerna (the human environment) viktigare än de teknologiska faktorerna om organisationen vill effektivisera.

Figur 2: Den mänskliga omgivningens inkapsling av informations anpassning och användning (Du Plooy, 1998, vår översättning)

Prescott och Conger (1995) skriver att implementeringen av IT-system in i en organisation går att utvärdera mer utförligt genom att se till de olika karaktärsdragen i en organisation som påverkar och skapar problematik vid implementeringsfasen. Dessa är:

1. De individuella karaktärsdragen som individerna bidrar med ur ett mikroperspektiv.
2. De innovativa karaktärsdragen, hur till exempel processerna kan förändras för att innovera systemet.
3. Uppgifternas karaktärsdrag, vilka förändringar systemet har på arbetarnas arbetsuppgifter.
4. Organisatoriska karaktärsdrag, hur till exempel företagskulturen förändras i företaget efter att implementeringen är genomförd.
5. Omgivningens karaktärsdrag, hur organisationens relation till utomstående intressenter, konkurrenter och marknaden påverkas genom systemets införande.

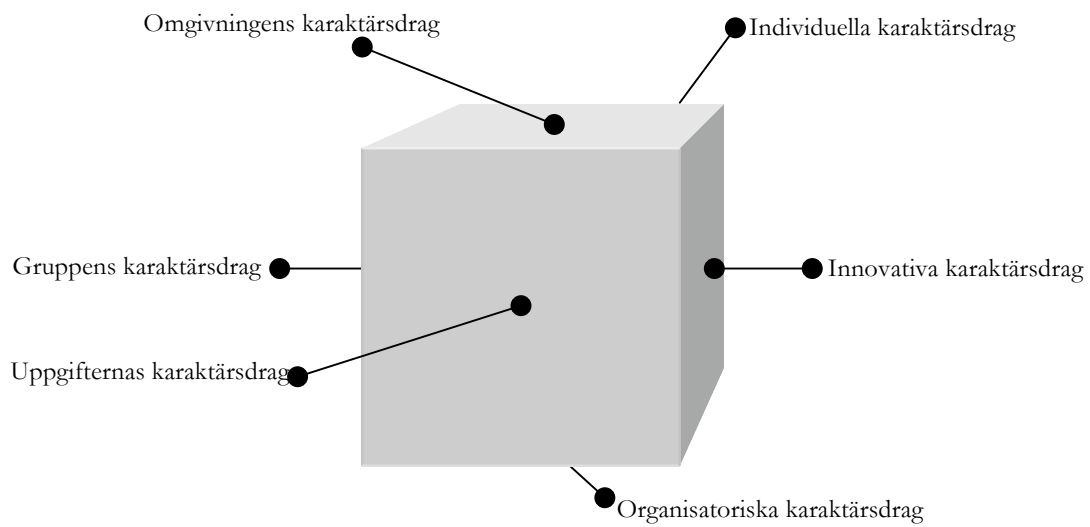
3.4.7 Analys av den mänskliga omgivningen vid implementeringen av IT

Du Plooy och Roode (2003) har tagit Prescott och Congers (1995) ovan nämnda karaktärsdrag och utformat en modell för att analysera den mänskliga omgivningen vid implementeringen av IT-system. De anser att Prescott och Congers (1995) modell inte tar hänsyn till hela den sociala kontexten och den mänskliga omgivningen, därför har de gjort en studie som resulterade i sex olika grupper av karaktärsdrag att ta hänsyn till vid införande av system (se figur 3 nedan). Dessa grupper går inte att urskilja och det är därför viktigt att de ses som en helhet, där varje grupp är lika viktig för om den slutgiltiga implementeringens lyckas eller misslyckas. Varje grupp behöver analyseras och vara en del av implementeringsfasen av IT. Grupperna av karaktärsdrag är följande enligt Du Plooy och Roode (2003):

1. *Individuella karaktärsdrag* - Varierar beroende på en individs världssyn. En individs etniska bakgrund, förnuft, teoretiska referensramar, relation till teknik, relation till auktoritetsförändringar och generella förändringar påverkas hur systemet accepteras ur ett mikroperspektiv. Det är viktigt att inte bara se till organisationen som en hel grupp. Det är minst lika viktigt att se till organisationens individer och hur deras situation förändras vid implementeringen av IT in i organisationen.
2. *Innovativa karaktärsdrag* - Beskriver hur processer inom företaget förändras med implementeringen av IT. Det kan till exempel vara om processer och funktionalitet blir mer mekaniska och förutsägbara med det nya systemet. Vilken påverkan har det på organisationens interna kommunikation, arbete, värderingar, lärande, uppgifter, funktionalitet och omdöme?
3. *Uppgifternas karaktärsdrag* – Relaterar till hur arbetsuppgifterna inom organisationen kan förändras vid införandet av IT.
4. *Organisatoriska karaktärsdrag* - Beskriver hur företagskulturen, internpolitiken, organisationslärande, organisationsnormer, värderingar, informationspolitiken och framträdandet förändras inom organisationen vid införandet av IT.
5. *Omgivningens karaktärsdrag* - Hur förändras organisationens relation till utomstående instanser som leverantörer, fackföreningar och konkurrenter? Det är även viktigt att se till hur organisationens möjligheter att ta till sig nya innovativa arbetsmetoder för marknadens förändring.
6. *Gruppens karaktärsdrag* - Gruppens karaktärsdrag beskriver hur individer som en grupp inom organisationen ser till systemet och förändringar på en gemensam nivå, när de ser på det hela som en gemenskap. Det beskriver hur deras relation till varandra förändras, hur gruppens syn mot ledningen förändras genom implementeringen, hur IT-avdelningen integreras med den nuvarande gruppen och hur den tekniska implementeringens relevans för gruppen förändrar deras plats i organisationen. Ägarskap för systemet kan även tillfredsställa gruppen och göra den mer mottagbar för den utomstående rollen som genom implementeringen ska integreras in i organisationen.

Enligt Du Plooy och Roode (2003) så är det som vi tidigare skrivit viktigt att omgivningen och kontexten ses som en helhet. Därför måste alla dessa grupper av karaktärsdrag tas på lika stort allvar. De påverkar och influerar varandra och därför kan man inte lämna någon utanför. I figur 3

nedan avbildas karaktärsdragen, var och en, som en sida på en kub vilket visar på just kravet att ta helheten i anspråk.

Figur 3: Den mänskliga omgivningen av informationsteknologis anpassning och användning (Du Plooy, 1998, vår översättning)

4 Metod

I detta kapitel kommer vi att beskriva hur vi gått tillväga under studiens gång. Mer specifikt kommer vi behandla vår relation till teorin, vårt teoretiska ramverk, vald forskningsstrategi, undersökningens design, informanturval, genomförande, hur data bearbetades och analyserades. Sist men inte minst presenterar vi även etiska aspekter samt hur vi agerat för att uppnå god kvalitet i studien.

4.1 Vald forskningsstrategi

Vi har i föregående kapitel förklarat och försökt ge läsaren en god uppfattning om vad socialkonstruktivistiska teorier innebär. Med huvudfokus på HEM har vi sedan försökt att se vad för information vi kan få fram från en aktörsgrupp om: Hur den sociala interaktionen som skett mellan denna aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och dess sociala kontext. Detta har vi valt att göra genom att undersöka hur den sociala kontexten (för en bibliotekarie på högskole- och universitetsbibliotek) innefattande rollens karaktärsdrag; individuella, innovativa, uppgifternas, organisatoriska, omgivningens och gruppens karaktärsdrag, har förändrats och påverkats.

Som vi tidigare nämnt så gör vi detta genom att använda bibliotekssystemet LIBRIS som ett exempel på IT-system. I denna undersökning valde vi att använda oss utav både kvalitativ och kvantitativ metodik för att forma vår generella forskningsstrategi. Anledningen till att vi valde en kombination av de två är att vi anser att de kan komplettera varandra i en undersökning som denna för att öka trovärdigheten för det praktiska slutresultatet. Vi menar också att detta bidrar till en ökad trovärdighet i studien samt ökade möjligheter för generalisering, vilket i sig ökar studiens kvalitet (Seale, 1999).

Den kvalitativa förhållningen har vi valt då vi i denna studie har en tonvikt på individers perspektiv samt då vi testar teorier som är baserade på en uppfattning att verkligheten är skapad utifrån individers egna sociala konstruktioner (Bryman, 2002). Den kvantitativa metodiken har vi använt för att försäkra oss om att det kvalitativa resultatet inte enbart är våra intervjuade personers egna åsikter utan att de delas av andra med samma yrke. De är även till för att komplettera intervjuerna med information och kommentarer.

Vi är medvetna om att denna studie är subjektiv då den bygger på vad vi som forskare uppfattar som intressant och relevant. För att minska subjektiviteten och därav risken för partiskhet och snedvridna synsätt skapade av våra värderingar och normer har vi valt att, med tillåtelse från respondenterna, bifoga empiriskt material så som transkriberingar och enkätsvar. Dessa kan ses i bilaga 3 till 6 och gör det möjligt för läsaren att själv avgöra validiteten i resultatet.

När det gäller studiens replikerbarhet har vi som ståndpunkt att det är möjligt att replikera metodiken för denna studie. Vi är dock medvetna om att det är svårt att få samma resultat vid utförande av samma undersökning vid andra tillfällen och platser, på grund av dess unika kontext och att det utvärderade IT-systemet kontinuerligt förändrats. Av denna anledning beskriver vi i detta kapitel, så gott vi kan, hur vår undersökning utförts samt ger beskrivande bakgrund om informanterna.

Kvalitativa studier möter ofta kritik att de är svåra att generalisera (Bryman, 2002). Vi menar att denna studie går att generalisera, då vi bemött denna kritik genom att använda oss utav både kvalitativ och kvantitativ forskningsmetodik som kompletterar varandra. Den kvantitativa

metoden, där vi skickat en enkät till flera bibliotek runt om i landet, kommer i detta fall bidra till en ökad generaliserbarhet. Vi har gjort på så sätt att vi använt oss av resultaten från våra intervjuer för att skapa frågor till den enkätundersökning (som vi senare kommer att presentera i detta kapitel). Därav har vi låtit de kvalitativa resultaten främja delar i den kvantitativa delen (Seale, 1999). Samtidigt som den kvantitativa enkäten används för att verifiera och komplettera vår insamlade kvalitativa data vid ett senare tillfälle i undersökningen.

4.2 Vårt teoretiska ramverk

4.2.1 Använd litteratur

Den teori vi presenterat i kapitel 3; The Social Construction of Technology, Actor Network Theory och The Human Environment Model, är relevanta att ha kunskap om då de förklarar och ger en bakgrund till det socialkonstruktivistiska synsätt på IT som vårt ramverk är baserat på.

Dessa teorier ligger till grund för det socialkonstruktivistiska synsätt vars metoder vi vill testa genom denna studie. Dock vill vi testa den specifika modellen vi har använt oss av i ett annat syfte än dess ursprungliga syfte. Vi vill nämligen göra en slags utvärdering, inte en analys som modellen togs fram för. Det är även viktigt att läsaren förstår sig på socialkonstruktivism och specifikt dessa teorier och budskap då dess bakgrund och filosofi gör sig påmind kontinuerligt genom hela studien.

Den litteratur vi använt oss av består i stora drag av vetenskapliga artiklar, rapporter, uppsatser, avhandlingar samt böcker som behandlar socialkonstruktivism, Social Construction of Technology, Actor Network Theory, Human Environment Model samt bibliotekssystemet LIBRIS. Syftet med litteraturinventeringen var att skaffa grundläggande kunskap om teorierna och bibliotekssystem samt att genom denna inventering se vilken forskning som tidigare hade gjorts relaterat till vårt ämne. Som vi tidigare nämnt så ligger också denna litteratur som grund för vårt problemområde, mål och syfte.

Med undantag från informationen som presenteras i sektionen 4.4.1, *urval av intervjudeltagare*, 2.4.1 *Lovisa – Lunds Universitetsbiblioteks lokala system* samt 2.4.2 *Millennium – Malmö Högskolas biblioteks lokala system*, där data hämtats från bibliotekens och företags hemsidor, har vi bara använt oss utav litteratur vars källor är tydligt klaggjorda. Vi har med andra ord bara använt oss utav forskning som utförts på ett vetenskapligt sätt samt där källor är tydligt klaggjorda. Detta menar vi stärker studiens validitet.

De vetenskapliga artiklar, rapporter och uppsatser vi använt oss av i arbetet kommer i huvudsak från tre databaser: ELIN@Lund, Google Scholar samt BADA. ELIN@Lund som är en del av Lunds Universitetsbibliotek och användes i huvudsak för att hitta artiklar relaterade till Social Construction of Technology och Actor Network Theory. Google Scholar, som är en välanvänd och global sökmotor, gav oss möjligheten att söka efter tidigare forskning i ämnet världen över. BADA står för Borås akademiska digitala arkiv och är ett system för publiceringar vid högskolan i Borås. BADA har används i huvudsak för att komma åt uppsatser som behandlar bibliotekssystemet LIBRIS.

Vi har huvudsakligen använt oss av sex böcker. Den första boken, *The Social Construction of Technological Systems: New directions in the Sociology and history of technology*, är skriven av Bijker, Hughes och Pinch (1987) och är en sammansättning av flera artiklar från en konferens 1984 som behandlade just social konstruktion av teknologi. Den andra och tredje boken, *The Social Construction of Technology*, skriven 1990 samt *Of Bicycles, Bakelites, and Bulbs: Toward a Theory of Sociotechnical Change*, skriven 1995, är båda skrivna av Bijker. De behandlar mer specifikt den teori

som kallas Social Construction of Technology och bygger upp denna teori på flera fallstudier. Den fjärde boken, *Making a World of Difference IT in a Global Context*, är skriven av Walsham år 2001 och behandlar i stort hur IT och världsförändringar är relaterade. Den femte boken, *ANT and organizing*, är skriven av Czarniawska och Hernes år 2005 och behandlar Actor Network Theory. Den sjätte boken, *Det datoriserade biblioteket – maskindrömmar på 70-talet*, är en utredning av LIBRIS införande skriven av Olsson år 1995.

4.2.2 Utformning av det teoretiska ramverket

När vi formade vårt ramverk (som presenteras på nästa sida) tog vi ståndpunkten att det tekniska och det sociala måste betraktas tillsammans för att utreda hur den sociala interaktionen mellan LIBRIS och bibliotekarierna har omformat en bibliotekaries roll och sociala kontext. Något som går i fas med socialkonstruktivismens grundtankar.

Vi ser också, precis som ANT antyder att man ska göra, LIBRIS som ett försök att bygga och stabilisera ett diffust aktörsnätverk med både mänskliga och icke-mänskliga entiteter. Där IT tar en roll som formar och formas likt en människa av omgivningen och den sociala kontexten som den befinner sig i (Walsham, 2001). Vidare har vi också uppfattningen att inga problem är rakt igenom tekniska, inte heller rakt igenom sociala (Walsham, 2001).

ANT, SCOT och HEM ser även att teknologiska artefakter utvecklas och implementeras av sociala grupper och att dess slutliga form är ett resultat av en komplex social process av förhandlingar mellan olika sociala grupper. De tre teorierna menar även att det tekniska och det sociala inte går att särskilja.

ANT och SCOT går att använda för att identifiera aktörer men i vår undersökning så försöker vi, som nämnts ovan, först och främst beskriva den påverkan som social interaktion mellan två aktörer har haft på bibliotekariens roll. Därför valde vi att nyttja HEM för att nå vårt syfte. ANT och SCOT befäster också tanken att IT påverkas av aktörer och att aktörer påverkas av IT.

SCOT och ANT:s riktiga betydelse för denna uppsats är svår att uppskatta men vi har valt att presentera metoderna för att de går hand i hand med HEM, dock på olika abstraktionsnivåer. Vi avser dessutom med dessa teorier påvisa att fler teoretiska referensramar finns för att rättfärdiggöra den sociala interaktionens betydelse och det socialkonstruktivistiska synsättet.

Vårt ramverk (se tabell 1 på nästa sida), är baserat på Du Plooy och Roode's (2003) vidareutveckling av HEM. Vi skapade en huvudfråga till varje karaktärsdraggrupp som användes för att identifiera det som HEM beskriver under varje karaktärsdrag. Ramverket användes sedan som analysmodell för att gruppera svar från intervjuerna och enkäten under de olika karaktärsdraggrupperna. Samtidigt nyttjades frågorna vi skapat för att ta fram underfrågor för den kvalitativa delen av undersökningen (hur detta gjordes presenteras mer utförligt senare i detta kapitel).

Genom att nyttja dessa frågor har vi utformat och grupperat in empiriska data i kategorier. Dessa data ska ses som en helhet för att beskriva hur den sociala interaktionen mellan LIBRIS och bibliotekarierna har förändrat bibliotekarirollen och dess sociala kontext. På detta vis vill vi uppfylla vårt syfte. Vi menar dock att det först och främst är viktigt att identifiera en aktör inom systemet som man vill rikta utvärderingen mot. SCOT och ANT antyder att det är viktigt att identifiera alla aktörer inom systemet, vi har dock avgränsat oss till att testa om modellen går att använda för att utvärdera och definiera en specifik aktör eller aktörsroll som redan är identifierad. I denna studie har vi inte haft för avsikt att identifiera andra aktörer inom systemet, då vi med vårt syfte inte tittar på hur andra aktörer än bibliotekarierna har påverkats av social interaktion.

Vänsterspalten i tabell 1 nedan innehåller återupprepningar av nyckelord från tidigare presenterat material från den teoretiska beskrivningen av HEM. Detta för att ge läsaren en tillbakablick i vad frågorna är tänkta att ge för svar samt förtydliggöra vad vi har baserat frågorna på. Mittenspalten presenterar den huvudfråga som specificerar vad vi ska identifiera. Högerspalten presenterar delfrågor för varje huvudfråga.

	Nyckelord	Huvudfråga	Delfrågor
Individuella karaktärsdrag	<p>Varierar beroende på en <i>individ</i>s världssyn.</p> <p><i>Etnisk bakgrund</i></p> <p><i>Förnuft</i></p> <p><i>Teoretisk referensram</i></p> <p><i>Relation till teknik,</i></p> <p><i>Relation till auktoritetsförändringar och generella förändringar</i></p>	Hur har bibliotekarie- rollens individuella karaktärsdrag förändrats?	<p>Vad är det första du tankar på när du hör ordet "LIBRIS"?</p> <p>Hur ser du på LIBRIS?</p> <p>Tror du att din bild är den generella av systemet eller har andra en annan bild av systemet?</p> <p>Vad tyckte du om LIBRIS när du för första gången fick arbeta med det?</p> <p>Har personerna som arbetar med systemet Lovisa och LIBRIS haft argument och åsikter om programmet?</p> <p>Vilka var dessa åsikter? Vad kan de ha berott på?</p> <p>Vilken bakgrund vill ni att era bibliotekarier har?</p> <p>Vilka tekniska kunskaper bör de ha? Vilka erfarenheter?</p> <p>Märker du att den bakgrund som era anställda har (politisk, etnisk, kulturell) spelar roll för hur de accepterar LIBRIS som ett verktyg?</p> <p>Märker du att de som arbetar med systemet och lär sig det, känner att deras värde inom biblioteksmarknaden ökar?</p>
Innovativa karaktärsdrag	<p>Beskriver hur <i>processer</i> inom företaget <i>förändras</i>.</p> <p>Processer och funktionalitet blir mer <i>mekaniska</i> och <i>förutsägbara</i></p> <p>Organisationens <i>interna kommunikation, arbete, värderingar, lärande, uppgifter, funktionalitet</i> och <i>omdöme</i></p>	Hur har bibliotekarie- rollens chanser till innovation inom yrkes- uppgifterna förändrats?	<p>Används systemet som regelgrund för organisationen?</p> <p>Blir arbetet mer mekaniskt och regelbaserat tack vare datorsystemets inblandning?</p> <p>Hur har den interna kommunikationen ändrats genom systemets implementering?</p> <p>Känner du att det är människan som styr systemet eller systemet som styr människan?</p>

Uppgiftens karaktärdrag	Hur <i>arbetsuppgifterna</i> inom organisationen kan ändras.	Hur har bibliotekarie- rollens uppgifter förändrats?	<p>Erbjuds nyanställda utbildning för att klara av att hantera LIBRIS och lokala system (datakurser eller LIBRIS kurser?)</p> <p>Hur förändrades arbetsuppgifterna inom organisationen vid införandet av IT?</p> <p>Finns det anställda på universitetsbiblioteket som enbart jobbar med LIBRIS?</p> <p>Kommer det in förslag på förbättringar för systemet? Hur tas dessa emot?</p> <p>Vilka arbetsuppgifter har bibliotekarier på LUB i dagsläget? Vilka uppgifter förväntar sig en bibliotekarie i dagsläget?</p> <p>När ni beställer in böcker till biblioteken, hur sker detta och hur läggs de in i systemen? Hur har denna process förändrats sedan IT-systemen tillkom?</p> <p>Har det tillkommit klagomål på arbetsuppgifter och hur har dessa hanterats?</p> <p>Era anställda, blir de ofta lockade att söka sig till andra institutioner som bibliotekarier, p.g.a. att deras arbetsuppgifter inte riktigt är vad de förväntade sig (systemets fel?)?</p>
Organisatoriska karaktärdrag	Hur <i>företagskulturen, internpolitiken, organisationslärandet</i> (innefattande organisationens skicklighet att skapa, anskaffa och överföra kunskap), <i>organisationsnormer och värderingar, informationspolitiken och framträdandet</i> förändras inom organisationen	Hur har organisationen omkring bibliotekarien förändrats?	<p>Hur har kommunikationen förändrats inom organisationen efter införandet av IT-systemet?</p> <p>Hur har företagskulturen (att träffas och ha möten, relationer till varandra) förändrats sedan införandet av systemen alternativt hur är företagskulturen i dagsläget?</p> <p>Vilka värderingar och normer anser du att en bibliotekarie har i dagsläget? Vad är viktigt att ha som syfte med sitt bibliotekariearbete?</p> <p>Hur har organisationen generellt förändrats inom införandet av IT-system?</p>
Omgivningens karaktärdrag	<p>Hur organisationens <i>relation till utomstående instanser som leverantörer, fackföreningar och konkurrenser</i> förändras.</p> <p>Möjligheter att ta till sig <i>innovativa nya arbetsmetoder</i> för att marknaden förändras.</p>	Hur har omgivningen runt omkring bibliotekarien förändrats?	<p>Hur ser bibliotekets relation till leverantörer ut i dagsläget? (hur kommunicerar ni? vilka är de?)</p> <p>Hur ser bibliotekariens relation till sin fackförening ut i dagsläget? (vilken fackförening?)</p> <p>Vet du om förhandlingar av avtal har påverkats av IT-systemens tillkomst?</p> <p>Hur sker relationen både internt mellan delbibliotek och externt mellan olika nationella bibliotek? Vad utför bibliotekarien för uppgifter som sträcker sig mellan bibliotek och hur?</p>

Gruppens karaktärsdrag	Hur <i>individer som en grupp</i> inom organisationen ser till systemet och förändringar på en gemensam nivå.	Hur har den sociala grupp-tillhörigheten för bibliotekarien förändrats?	Finns det specifika grupper inom organisationen (till exempel blir det en grupptillhörighet hos bibliotekarierna och en annan för IT-gruppen)? Hur ser du på organisationens uppdelning?
	Hur deras <i>relation till varandra</i> förändras, hur <i>gruppens syn mot ledningen</i> förändras, hur <i>IT-avdelningen integreras</i> med den nuvarande gruppen och hur deras <i>plats i organisationen</i> förändras.		Hur ser de anställdas relation till varandra ut? Hur ser de anställdas relation till ledningen ut? Har ni en specifik IT-avdelning, hur är relationen till denna?

Tabell 1: Analytiskt Ramverk

4.3 Undersökningens design

Undersökningen innehåller en blandning av deduktiv och induktiv forskningsmetodik. Bryman (2002) anser att användningen av kvalitativ metodik som genererar teori utifrån forskarnas synsätt är exempel på induktiv forskning. Vi använder även ett deduktivt tillvägagångssätt då våra frågor i de kvalitativa intervjuerna faktiskt är skapade utifrån väsentlig litteratur för frågeställningen. Dessa prövas genom intervjuerna och enkäten, vilket också är ett exempel på deduktiv forskning (Bryman, 2002).

4.4 Intervjuerna

4.4.1 Urval av intervjudeltagare

I vår urvalsprocess utgick vi ifrån ett antal krav på både de bibliotek och de informanter som skulle ingå och passa in i vår avgränsning. Det första kravet var att biblioteken skulle vara högskole- eller universitetsbibliotek samt använda sig av den centrala databasen LIBRIS. Vårt andra krav riktade sig mot de tänkta respondenterna för intervjuer och enkätundersökningen. Vårt krav var här att respondenterna för intervjuerna skulle vara bibliotekarier och ha god erfarenhet av LIBRIS.

Vi valde att ta kontakt med *Lunds Universitets bibliotek* samt *Malmö Högskolas bibliotek*, då båda uppfyllde det första kravet. De var också geografiskt nära belagda vilket gynnade möjligheten att utföra intervjuerna ansikte mot ansikte. Utöver detta utförde vi också intervjuer på biblioteksdirektionen vid Lunds Universitet.

Lunds Universitetsbibliotek - Är ett av Sveriges största forskningsbibliotek och omfattar 30 fakultets-, institutions- och centrumbibliotek i Lund, Malmö och Helsingborg. Lunds Universitetsbibliotek har som främsta uppgift att stödja universitets forskning och utbildning genom att tillgodogöra information. Biblioteket består av mer än 15 000 elektroniska tidskrifter, 500 databaser, många e-böcker, lexikon och encyklopedier (www.lub.lu.se, april 2008).

År 2007 genomfördes 462 332 lokala lån på Lunds Universitetsbibliotek. Antalet fjärrlån via LIBRIS var 23 453. Från år 2006 till år 2007 så minskade antalet lån med 70 000, detta tros bero på att antalet studenter minskade samt att nyttjandet av elektroniska resurser ökade (Kerstin Dahl – Personlig Kommunikation, maj 2008).

I Lund träffade vi *Kerstin Dahl* som arbetar på biblioteksdirektionen vid Lunds Universitet. Kerstin är verksamhetsansvarig och har tidigare jobbat som bibliotekarie vid Lunds Universitetsbibliotek. Hon har arbetat med LIBRIS sedan systemet började integreras in i universitetsbibliotekets verksamhet på 1970-talet.

Vi träffade även *Britt-Marie Lindahl* som arbetar som avdelningschef för låneavdelningen på Lunds Universitetsbibliotek. Hon ansvarar för lokala lån och fjärrlån. Detta har hon gjort i 12 år. Tidigare har Britt-Marie arbetat med lån på Lunds Universitetsbibliotek sedan 1972 då hon började som bibliotekarie.

Malmö Högskolas bibliotek - Består i dagsläget av fyra delbibliotek. Varje år görs det, mellan åren 2004 - 2006, i snitt 165 000 utlån av böcker. Biblioteket bestod 2006 av en samling av 168 000 böcker, vilket var en ökning från 2005 med ca 3 900 böcker. År 2006 genomförde biblioteket 9 031 utlån (via LIBRIS) vilket var en ökning med cirka 1 500 utlån från året tidigare. Samma år lånades 3 871 böcker in från andra bibliotek via LIBRIS vilket var en ökning på cirka 130 böcker från föregående år (www.mah.se, maj 2008).

På Malmö Högskola träffade vi *Jan Nilsson* som är 1:a bibliotekarie på Malmö Högskolas bibliotek. Jan har en examen i samhällsvetenskap samt en bibliotekarieutbildning ovanpå denna. Han har de senaste tio åren varit anställd på Malmö Högskola och har tidigare en bakgrund på Linköpings Universitetsbibliotek och Lunds Universitetsbibliotek. Han är för tillfället bland annat ansvarig för förvärv samt att han jobbar som kvalitetssamordnare för biblioteket.

4.4.2 Intervjuernas struktur

Intervjuerna var semistrukturerade. De utfördes ansikte mot ansikte genom att vi besökte informanterna på deras arbetsplats på avtalad tid. Genom att använda oss av Kvales (1996) klassificeringsschema har intervjuerna i denna studie karaktärsdragen av ett professionellt utbyte (professional interchange) där frågor tenderar att vara ensidiga (det vill säga från intervjuaren till informanten). Vidare har vi försökt använda oss av en fenomenologisk disciplin (Kvale, 1996) i det avseendet att vi ansträngt oss för att få detaljerade beskrivningar av informanternas upplevelser och försökt vara öppna för oväntade företeelser och information som framkommer under intervjun. Den huvudsakliga anledningen till att vi valde att delvis använda oss av intervjuer i vår undersökning berodde på att vi var intresserade av en förståelse för informanternas åsikter och världsbild (Kvale, 1996). Ytterligare ett skäl för detta val var att vi i undersökningen hade en specifik frågeställning vi ville få svar på. Samtidigt ville vi inte styra intervjuerna för mycket utan istället låta informanterna tala fritt. Därav tycktes semistrukturerade intervjuer passa vår undersökning. Vi eftersträvade också viss flexibilitet och jämförbarhet i resultaten då vi genomförde flera olika intervjuer på olika platser och tillfällen, med målet att få svar som beskriver hur social interaktion med LIBRIS har förändrat bibliotekariens roll och kontext. Ytterligare en anledning till det semistrukturerade upplägget var att det gav oss en möjlighet att under intervjuerna ställa spontana frågor (Bryman, 2002).

4.4.3 Frågornas utformning

Enligt Du Plooy och Roode (2003) går det att analysera den sociala kontexten och den mänskliga omgivningen, inför en IT-implementering, runt en organisation med hjälp av att identifiera de sex karaktärsdragen presenterade i HEM. Vårt syfte med denna undersökning är att se vad för information man med samma grundmodell kan få fram från en aktörsgrupp om: Hur den sociala interaktionen som skett mellan denna aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext.

Ramverkets huvudfrågor - *Hur har bibliotekarierollens individuella karaktärsdrag förändrats? Hur har bibliotekarierollens chanser till innovation inom yrkesuppgifterna förändrats? Hur har bibliotekarierollens*

uppgifter förändrats? Hur har organisationen omkring bibliotekarien förändrats? Hur har omgivningen runt omkring bibliotekarien förändrats? Hur har den sociala grupptillhörigheten för bibliotekarien förändrats? - är som vi tidigare nämnt, baserade på Du Plooy och Roode's. (2003) vidareutveckling av karaktärsdraggrupperna, en modell som beskriver mer utförligt vad varje grupp ska innehålla. Dessa grupper har presenterats mer utförligt i teorikapitlet (kapitel 3).

Utifrån dessa beskrivningar skapade vi en intervjuguide (se bilaga 1, eller den högra kolumnen i ramverket i tabell 1 s. 24) som innehöll frågor för att identifiera vad de sex karaktärsdragen beskriver. Anledningen till att vi använde oss av en intervjuguide var för att vi lätt skulle kunna hålla oss till vår frågeställning samt snabbt skulle kunna styra tillbaka samtalet till vårt ämne vid uppkomsten av stora sidospår. Guiden innehöll underfrågor specifikt utformade för att försöka leda fram till svar som beskriver karaktärsdragens beskrivningar så som Du Plooy och Roode (2003) beskriver dem. Svaren användes sedan för att uppfylla vårt syfte.

Vi har använt oss av deskriptiva frågor och har försökt undvika "varför"-frågor då dessa har en tendens att skapa obehag för informanter (Kvale, 1996). Intervjuguiden fokuserade på hur LIBRIS såg ut i dagsläget och riktade sig mot personer ansvariga på lokala bibliotek. Vi fick bekräftelse på att frågorna var relevanta genom den kvantitativa undersökningen som verifierade den bild som samlats in via användandet av den kvalitativa intervjuguiden.

4.4.4 Intervjuernas genomförande

Som vi tidigare nämnt utförde vi intervjuerna ansikte mot ansikte. Skälet till detta är att vi tycker det är viktigt att få med indirekta signaler så som kroppsspråk. Vi anser också att detta stärker intervjuernas reliabilitet (Kvale, 1996). Som vi tidigare nämnt var också ett av skälen att informanterna var geografiskt närliggande placerade, vilket underlättade möjligheterna för ett möte. Vidare avtalade vi tid och plats med informanterna via telefon och e-post.

Varje intervju började med att vi frågade informanterna om det gick bra att vi spelade in intervjuerna. Det var ingen som hade problem med detta och intervjuerna spelades in med hjälp av en bärbar dator. Vi valde att spela in intervjuerna av den anledningen att det gav oss möjlighet att koncentrera oss på dynamiken i intervjusituationen samt att det gav oss en möjlighet att senare gå tillbaka och granska materialet (Kvale, 1996). Varje intervju började med att vi kort presenterade oss själva och syftet med intervjun, därefter frågade vi om de hade några frågor. Efter det följde vi intervjuguiden.

Intervjuerna varade mellan 45 och 53 minuter. De utfördes i lokaler som var lugna och tysta. Vi satt ansikte mot ansikte och det var bara en av oss som huvudsakligen ställde frågor. I slutet på varje intervju frågade vi informanterna ifall de ville att informationen de givit skulle vara anonym. Ingen av informanterna ansåg att detta var nödvändigt och därav beslöt vi att presentera deras namn i uppsatsen. Vi frågade även ifall de hade några frågor och innan vi skildes lämnade vi även information om var och hur de kunde kontakta oss.

4.4.5 Hur intervjuerna bearbetades

Efter intervjuerna, som ett första steg i analysen (Kvale, 1996), transkriberades inspelningarna genom att vi lyssnade på dessa och skrev ner vad som sagts. Vi var medvetna om att det inte fanns något komplett objektiva sätt att överföra inspelningarna till text (Kvale, 1996) och har därför låtit alla lyssna igenom inspelningarna samtidigt som vi läst varandras transkriberingar. Detta kan liknas vid undersökartriangulering (investigator triangulation) vilket sägs minska risken för partiskhet och snedvridna synsätt (Seale, 1999).

Som ett andra steg i analysen av intervjuerna valde vi att göra editeringar i det transkriberade materialet, där vi tog bort upprepningar och liknande. Detta skulle bidra till att göra våra

intervjuer mer lättarbetade och tydligare. Vi är medvetna om att detta är en högst subjektiv process och därför har alla läst igenom samtliga editeringar och kommit överens om deras slutliga form. Efter en intervju transkriberats och editerats skickade vi ut transkriberingarna till respektive informant. Syftet med detta var att ge informanterna en möjlighet att kontrollera innehållet och ge oss klartecken att använda det i uppsatsen. I de flesta fall fick vi till svar att det gick bra att använda all data. I andra fall fick vi göra mindre ändringar efter informanternas krav. Vi var medvetna om att ordagranna transkriberingar ofta väcker bekymmer då informanter reagerar på hur de använder språket. Vi har tagit detta i åtanke genom att vi skickat de editerade transkriberingarna och inte de ordagranna transkriberingarna. Vi har även i några fall valt att censurera information som framkommit i intervjuerna då vi ansett det vara passande för denna persons privatliv och säkerhet.

I slutrapporten bifogades bara de editerade transkriberingarna, då dessa var godkända och konfirmerade av våra intervjudeltagare. Vi ansåg därför att det inte var nödvändigt för läsaren av rapporten att behöva läsa betydligt mer text och göra sin egen tolkning på en redan konfirmerad text.

4.4.6 Analys av intervjuerna

När de editerade transkriberingarna blivit godkända av våra informanter använde vi oss av meningskategorisering (Kvale, 1996) med syfte att göra det lättare att hitta mönster i vår data. De koder vi använde oss av i denna kategorisering skapades utifrån vårt teoretiska ramverk; *individuella, innovativa, uppgiftens, organisatoriska, omgivningens* samt *gruppens* karaktärsdrag. Vi strukturerade upp och delade in intervjuobjektens svar under de sex karaktärsdragen. För att underlätta kodningsarbetet använde vi oss här av tabeller med två kolumner (se tabell 2 för ett exempel). En kolumn innehöll de editerade transkriberingarna medan den andra kolumnen gav oss plats att skriva in våra koder. Resultatet av denna analys presenteras under kapitlet 5, *Resultat*, senare i denna uppsats.

Kodning	Editerad transkribering
<i>Individuella</i>	40. B – Det kan de mycket väl göra, tycker de att företeelser verkar omständiga eller tycker att det skulle kunna göras på ett enklare sätt så kan de mycket väl komma med förslag och frågor varför det är på detta viset. Man blir gärna lite hemmablind om man har jobbat i den här miljön i väldigt många år, så det är guld värt när man får in några som inte har något i bagaget sedan tidigare. Deras åsikter är något man tar mycket hänsyn till. Nu har vi inte så stor möjlighet att påverka Libris och Lovisa. Systemen är väldigt hårt kodade så man kan inte göra de kopplingar som man skulle vilja alltid.
<i>Innovativa</i>	
<i>Organisatoriska</i>	42. B – Vi har ganska många formella grupper inom nätverket, själv sitter jag till exempel med i den som heter referensgruppen för bibliotekssystemet. Vi har möte flera gånger per termin där vi tar med oss förslag på förbättringar samt sådant som vi tycker fungerar dåligt och så vidare. Sedan ligger besluten en nivå högre upp samt att de här kronorna och örena alltid kommer in i bilden. Just nu tittar vi i alla fall på andra alternativ till ett lokalt system.
<i>Omgivningens</i>	44. B – Ja det har vi gjort och det tycker vi är en möjlighet. Det gjordes en undersökning som gick ut på remiss inom Sverige och ville ha Libris som lokal katalog. Jag tror att väldigt många är för det men det är väldigt många tekniska hinder innan det blir verklighet. Det beror på att nästan alla bibliotek har olika system, vi har inte kört systemet som man har i Finland, att det är ett nationellt beslut vad man ska ha för bibliotekssystem utan här får var och en bestämma vilket de ska ha. Det blir väldigt mycket mer jobb för Libris när de ska fungera med alla system.

Tabell 2: Exempel på kodningstabell

4.5 Enkät

4.5.1 Urval av enkättagare.

Den andra delen av det empiriska materialinsamlandet i denna studie består av en enkätundersökning. Enkätundersökningen utfördes genom att vi skickade ut en enkät via e-post (återfinns i bilaga 2) till sju bibliotek runt om i Sverige. Det huvudsakliga skälet till att vi valde en enkätundersökning var för att nå en högre grad av generaliserbarhet i resultaten. Det var också ett resurssnålt och relativt snabbt sätt att få en bredare kunskapsbas om LIBRIS användande.

De kontaktade biblioteken blev slumpvis utvalda. De har dock, förutom Kalmar, alla gemensamt att de tillhör högskolor eller universitet i några av Sveriges största städer. De kontaktade biblioteken var: Jönköpings Högskolebibliotek, Linköpings Universitetsbibliotek, Göteborgs Universitetsbibliotek, Umeås Universitetsbibliotek, Luleås Tekniska Universitetsbibliotek, Stockholms Universitetsbibliotek samt Kalmar Högskolas Bibliotek.

Vi gjorde dock en miss då vi skickade ut en enkät till Kalmar Högskolas Bibliotek. Detta bibliotek har inte något lokalt system utan använder tillfälligt LIBRIS både centralt och lokalt. Därför kunde våra frågor inte appliceras på deras organisation och vi fick nöja oss med sex svar. De utvalda biblioteken tillhör några av Sveriges största högskolor och universitet.

Enkätrespondenterna på de sex biblioteken bestod av fem kvinnor och en man. De var mellan 33 och 61 år med en medelålder på 48,3 år. Respondenterna hade arbetat på högskole- eller universitetsbibliotek mellan 8 och 29 år med ett medelvärde på 12,5 år. Utöver detta hade respondenterna arbetat med uppgifter relaterade till LIBRIS mellan 4,5 och 20 år. Respondenterna hade varierande arbetsuppgifter, men hade på ett eller annat sätt arbetsuppgifter sammankopplade med LIBRIS.

4.5.2 Enkätundersökningens utformning och genomförande

Enkäten skickades via e-post. I varje brev ingick en enkät i PDF-format² som lätt kunde fyllas i och skickas tillbaka.

Brevet informerade respondenten om studiens syfte och möjlighet till frivilligt deltagande. De skulle heller inte på något sätt straffas om de inte deltog samt att de hade rättighet att dra tillbaka sin medverkan fram till dess att den blivit avidentifierad. Därefter var en tillbakadragning omöjlig. Brevet gav också kontaktinformation vid eventuella frågor. Själva frågedelen av enkäten bestod till största delen av frågor med både öppna och stängda svarsalternativ.

Enkäten innehöll 27 frågor. Genom intervjuerna har vi fått svar som kan användas för att beskriva karaktärsdraggrupperna presenterade i HEM, samt komplettera intervju svaren. Dessa svar omformade vi sedan till frågor i enkäten. Frågornas syfte var att de antingen skulle konfirmeras eller avskrivas av enkätens deltagare, samtidigt som de fick chansen att kommentera och ge sin syn på den ställda frågan och sitt eget svar. Detta för att kunna få en slags jämförbarhet mellan resultaten från intervjuerna och enkäterna, samt för att kunna validera om intervjuernas resultat var den generella åsikten för bibliotekarier på högskole- och universitetsbibliotek i Sverige. Frågorna var utformade med hjälp av en ordinalskala med fem alternativ. Ett var "neutral" och sedan var de andra "samtycker starkt", "samtycker", "samtycker inte" och "samtycker inte alls". Vissa av dessa alternativ kan tyckas vara lika. Vi tyckte däremot det var bättre att ge respondenterna fler alternativ att välja på och sedan även ge dem möjligheten att kommentera sina svar. Vi använde oss även av två frågor (frågorna 17 och 24, se bilaga 2) där användarna fick kryssa i de påståenden som de ansåg var sanna, eller lämna dem tomma om de

² PDF, *Portable Document Format*, är ett digitalt dokumentformat

ansåg dessa felaktiga. Ordinalskalan gjorde så att vi var tvungna att tolka svaren vid de tillfällen då variansen i svaren var stor (Eijlertsson, 1996).

Vi tog även med bakgrundsfrågor som berörde ämnen så som kön, ålder, arbetsuppgifter och bakgrund. Detta för att försäkra oss om att vi hade fått svar från människor som representerade vår urvalsgrupp. Den demografiska informationen är också intressant för att ge läsaren en förståelse för vilka respondenterna var. Vidare var bakgrund också intressant att diskutera som faktor om något svar skiljde sig avsevärt från mängden av de andra deltagarna och intervjuerna. Visserligen hade vi få deltagare i enkäten men vi ansåg att det var bättre att ha med frågorna från början om vi skulle bli överraskade av variansen i svarsfördelningen istället för att behöva göra en uppföljningsundersökning vid ett senare tillfälle för att diskutera denna varians (Eijlertsson, 1996). Nu visade det sig att vi inte fick användning av resultatet för att mäta korrelation mellan bakgrund och åsikt. Vi kunde ändå fastställa att vår målgrupps ålder och arbetsuppgifter stämde överens med den förväntade.

Vi utförde en pilotstudie på en liten grupp bibliotekarier från Ekonomihögskolans bibliotek vid Lunds Universitet för att klargöra möjliga brister och oklarheter i enkätens utformning. Vi bad våra pilottestare att kommentera frågornas relevans och tydlighet vilket resulterade i att vi gjorde frågorna i enkäten lite mer utförligt beskrivna. Vi insåg även att presentationssidan till enkäten var viktig för att förmedla syftet med undersökningen. Därav fylldes denna ut med ytterligare relevant information om hur deltagarna skulle se på sitt eget deltagande i studien. Detta då vi ansåg det vara viktigt att förmedla att det var deltagarnas personliga åsikt som vi skulle behandla och inte organisationens ställningstagande i lånefrågor (Eijlertsson, 1996).

Frågorna som användes i enkäten frågade deltagarna huruvida de har påverkats av LIBRIS och hur de har själva påverkat LIBRIS. Med andra ord hur den sociala interaktionen har påverkat deras roll och den sociala kontexten omkring dem.

4.5.3 Hur enkätundersökningen bearbetades

När enkäten skickats tillbaka från respondenterna till oss var vår avsikt att göra insamlad data mer lättöverskådlig och användbar. Detta gjorde vi genom användning av datorprogrammet Microsoft Office Excel. Vi använde detta främst med avsikt att på ett smidigt och enkelt sätt bearbeta de deskriptiva data vi samlat in från de sex biblioteken.

Vi hade, då vi skapade enkäten från intervjuresultatet, i förväg bestämt vilka kategorier av vårt teoretiska ramverk frågorna skulle tillhöra: Frågorna 6 och 25 tillhörde *individuella karaktärsdrag* och frågorna 12, 13 och 26 tillhörde *gruppens karaktärsdrag*. Vidare tillhörde frågorna 9, 10, 14, 15, 17 och 24 *innovativa karaktärsdrag*. Till *uppgiftens karaktärsdrag* tillhörde frågorna 11, 7, 16, 18, 19, 20, 21, 23 och 27. *Organisatoriska karaktärsdrag* var kopplade till fråga 22 och sist men inte minst var fråga 8 kopplad till *omgivningens karaktärsdrag*. Enkäten som användes vid undersökningen återfinns i bilaga 2, respondenternas svar finns tillgängliga i bilaga 6. Svaren från de öppna kommentarfälten och motiveringsfälten grupperades på ett likande sätt in under den kategori frågan tillhörde.

4.6 Jämförelse av enkäter och intervjuer

När både intervjuerna transkriberats och enkäterna sammanställts jämförde vi resultaten från de två för att finna både likheter och skillnader i svaren. Då vi, som nämnts tidigare, använde intervjuerna för att skapa frågor för enkäten var denna process inte särskilt svår utan vi kunde snabbt koppla samman svaren från enkäten med de relaterade delarna i intervjutranskriberingarna. Detta bidrog med ett kvantifierat och validerat resultat. Utifrån

resultatet fick vi en bild av vad våra intervju- och enkättagare ansåg om den sociala kontexten som bibliotekarien verkar inom. Vi fick även en bild av hur dess roll har förändrats i och med LIBRIS utveckling samt hur de själva har förändrat LIBRIS. Resultatet av denna jämförelse presenteras och diskuteras senare i resultat- och diskussionskapitlet. Vidare är den slutsats vi dragit av resultatet vår egen bedömning av hur forskningen har gått till och hur väl vår metodik har fungerat för att fastställa vårt syfte.

4.7 Etiska aspekter

I ett försök att agera etiskt har vi inte undanhållit någon information från de personer vi intervjuat och delat ut enkäter till. Vi har vidare även låtit informanterna granska och korrigera data som berört deras del i arbetet. Vi har även vid intervjutillfällena uppmuntrat informanterna att ställa frågor vid eventuella oklarheter.

Vi var vid studiens utförande medvetna om att anställda ofta används i forskning och att de är en särskilt känslig grupp på grund av maktförhållanden på deras arbetsplats (Siber, 2001). Anställda kan känna obehag att tala om IS och kollegor på sin arbetsplats då de inte vill bli avskedade eller utsatta för obehag av kollegor. Med detta i åtanke har vi därför vidtagit flera åtgärder som presenteras nedan.

Eftersom det är viktigt för forskare att bestämma vad de ska basera sina etiska beslut på (Israel and Hay, 2006) har vi i denna studie tagit ett konsekvensetiskt förhållandesätt. Detta betyder att vi under studiens gång har låtit konsekvenserna av vårt agerande bestämma om dessa varit bra eller dåliga. Med andra ord har vi försökt minimera det dåliga och maximera det goda i varje handling. De följande sektionerna täcker informerat samtycke, anonymitet och konfidentialitet samt tankar kring konsekvenser vilka vi betraktat under studiens gång.

4.7.1 Informerat samtycke

Vi har fått ett muntligt eller skriftligt informerat samtycke från samtliga deltagare. Detta betyder att vi har informerat alla deltagare om studiens natur och syfte. Vi har varit tydliga med att det är helt frivilligt att delta och att de inte kommer straffas om de avstår. De kan framträda anonymt och de har rätt att dra sig ur när de vill. Vi har inte delat ut några incitament till deltagarna. Detta gjorde vi inte då vi ansåg att incitament kan ha manipulerat personer till att delta även om de inte ville (Israel and Hay, 2006). Då vi använder oss utav semistrukturerade intervjuer har vi också frågat om samtycke efter intervjuerna då den semistrukturerade intervjuens flexibla natur gör att man inte kan förutsäga vilka frågor som kommer att ställas (Kvale, 1996) och därav inte ge fullt informerat samtycke i förväg.

4.7.2 Anonymitet och konfidentialitet

Vi har i denna studie upprätthållit konfidentialitet i de fall där det krävts genom att ändra eller ta bort namn och identifierande detaljer som berört individer och samhällen. Vi beslöt också i förväg att om den osannolika situationen att någon avslöjar information för att skada sig själv eller någon annan, kommer vi att bryta konfidentialitet och bara erbjuda begränsad konfidentialitet (Israel and Hay, 2006). Informationen avidentifierades så snabbt som möjligt och var bara åtkomlig för vårt bruk. Vi är även medvetna om att genom att hålla denna information konfidentiell blir det svårt att replikera denna studie (Kvale, 1996).

4.7.3 Konsekvenser

Innan vi samlade in data beslöt vi oss för en strategi för att lösa etiska dilemman som vi möjligen skulle möta under studiens gång. Vi använde oss här av en metod presenterad av Israel and Hay (2006). För varje etiskt dilemma vi stötte på under studiens gång, skulle vi identifiera problemets

natur och dess intressenter. Därpå skulle vi identifiera våra valmöjligheter och dess konsekvenser varpå vi skulle utvärdera våra valmöjligheter mot våra konsekvensetiska principer. Utifrån denna process utvärderade och reflekterade vi över hur vi skulle handla.

4.8 Åtaganden för att nå hög kvalitet

Vi har vidtagit flera åtgärder för att nå en god kvalitet i studien. Några har redan presenterats under andra sektioner, men kommer här att presenteras under tre sammanfattande sektioner: 4.8.1 *Tekniker för hög kvalitet*, 4.8.2 *Reliabilitet och replikerbarhet* och 4.8.3 *Partiskhet och snedvridning*.

4.8.1 *Tekniker för hög kvalitet*

Vi har i huvudsak använt oss av tre tekniker för att nå en ökad kvalitet i studien. Anledningen till att vi valt att använda dessa tekniker är att de ökar studiens kvalitet och trovärdighet då de ger alternativa synsätt samtidigt som de sätter våra antaganden på prov (Seale, 1999).

Först och främst har vi använt oss av både data-, metodologisk- och undersökartriangulering (Seale, 1999) i denna studie. Med andra ord betyder detta att vi har använt oss av flera datakällor (flera bibliotek och personer runt om i Sverige) för att täcka samma resultat, flera datainsamlingsmetoder (både enkäter och intervjuer), samt flera forskares perspektiv för att täcka samma data (ljudinspelningar, transkriberingar och editeringar). Som *andra* teknik har vi använt oss av medlemsvalidering (member validation) varvid vi använde deltagarnas synsätt för att kontrollera att vi tagit med olika perspektiv (Seale, 1999). Som vi nämnt ett flertal gånger tidigare åstadkom vi detta genom att skicka tillbaka de data vi samlat in och de tolkningar vi gjort av dessa till respektive informant för att få ett intygande att det är korrekt uppfattat. *Vidare* både sökte vi efter och förhöll oss öppna till negativa instanser vilka motsade framväxande dominanta idéer. Vi menar att detta ökade studiens trovärdighet samtidigt som det hjälpte till att skydda studien från vårt potentiellt vridna synsätt (Seale, 1999).

4.8.2 *Reliabilitet och replikerbarhet*

Studiens *externa reliabilitet* har stärkts genom att vi, i detta kapitel, beskrivit de personer och bibliotek som försörjt oss med data. Vi har också i helhet presenterat de idéer och teorier som påverkat forskningen. I huvudsak de teorier som presenteras i kapitel 3. Vi har också ansträngt oss för att i detalj rapportera de metoder vi använt vilket sägs stärka reliabiliteten (Seale, 1999). Studiens *interna reliabilitet* har stärkts genom att vi låtit vårt producerade material granskas av andra i vår omgivning. Vi har också spelat in intervjuerna med hjälp av en bärbar dator samt rapporterat procedurer, kontexter och metoder i så detaljerat som möjligt.

4.8.3 *Partiskhet och snedvridning*

Vi har tagit itu med partiskhet och snedvridning (bättre känt som "bias" på engelska) genom att låta både våra data och våra egna tolkningar granskas av andra personer. Detta med syfte att identifiera personliga vridningar. Som vi nämnt tidigare har vi förhållit oss öppna för alternativa synsätt. Detta sägs minska risken för partiskhet och snedvridna synsätt från forskarens sida (Norris, 1997). Genom att ha låtit andra personer granska vårt material har vi minskat risken för att ha hamnat i en falsk tillit av att våra resultat är fria från partiskhet och snedvridna syner.

5 Undersökningens resultat

Detta kapitel presenterar resultatet av den enkätundersökning och de intervjuer som utfördes med syfte att skaffa underlag för att svara på vår frågeställning. Resultatet presenteras nedan på ett övergripande sätt under sex rubriker överensstämmande med det teoretiska ramverk som använts vid analysen. Vi hänvisar till respektive bilaga (3 till 6) om läsaren önskar se resultatets ursprungsmaterial.

5.1 Hur bibliotekariens roll och sociala kontext har förändrats av den sociala interaktionen med LIBRIS?

Resultatet från intervjuerna och enkäterna har kategoriserats in under de sex kategorierna i HEM. Frågorna på enkäten har, som vi tidigare nämnt, formats utefter resultatet från intervjuerna och kommer i detta kapitel kopplas ihop med svaren från intervjuerna för att visa på eventuella samstämmigheter och skillnader. Vi har inte tagit med allt material från dessa utan har fokuserat på de delar av resultatet som vi ser har starkast koppling till syftet. De transkriberade intervjuerna finns i bilagorna 3 till 5. Enkäten som användes vid undersökningen återfinns i bilaga 2 och enkätrespondenternas svar finns tillgängliga i bilaga 6.

I detta kapitel presenteras citat från intervjuerna med en referens bestående av en siffra och en bokstav. Siffran representerar den position citatet har i transkriberingarna. Bokstaven K representerar Kerstin Dahl, B representerar Britt-Marie Lindahl och J representerar Jan Nilsson.

Vissa av de förändringar hos bibliotekariens roll och dennes omgivning kan tyckas ha påverkat flera av de sex karaktärsdraggrupper som är en del av vårt teoretiska ramverk. Med anledning av detta kan det förekomma upprepningar i följande sektioner, men som vi tidigare nämnt så ska man se resultatet som en helhet för att kunna få en bra bild av den totala sociala kontexten.

5.1.1 Individuella karaktärsdrag

Om vi angriper den första punkten i vårt teoretiska ramverk, individuella karaktärsdrag, ställde vi oss frågan: *Hur har bibliotekarierollens individuella karaktärsdrag förändrats?* Något av det första man kan notera från resultatet är det som Kerstin Dahl säger: Att LIBRIS från början konkurrerade med de anställdas arbete. LIBRIS var alltså från början lite av en fiende. ”Man upplevde, eftersom saker och ting blev förenklade med systemet, att arbetet togs ifrån en” (26 K). Det fanns de bibliotekarier som ”... tyckte att det var hemskt och det fanns vissa bibliotekarier som aldrig ville lära sig systemet. Så fort de fick en fråga så svarade de: Nej, systemet fungerar inte idag” (24 K). Det framgår även att alla inte hade denna relation till LIBRIS, då andra bibliotekarier (exempelvis Kerstin själv) även såg det som en intressant och spännande företeelse. Från intervjuerna visade sig detta kunna bero på olika personers relation till teknik och eventuellt hur individer förhåller sig till förändringar över lag.

Två av informanterna för intervjuerna, Kerstin och Britt-Marie, menade att yngre personer hade lättare att ta åt sig IT-system över lag. Tre av enkätrespondenterna samtyckte eller samtyckte starkt att yngre personer har fördelar när det kommer till datorer då de växt upp med dessa (fråga 25 i enkäten).

... yngre generationen har ett klart försprång, när jag började här så fanns inte datorer över huvud taget. Utan vi [äldre] har fått lära oss efter hand. Vi har inte haft någon skolning i det, vi har inte jobbat med det undertiden vi gick i skolan. Så att vi ligger lite grann efter. De

[yngre] har mycket lättare att ta åt sig, tekniken och förstå tekniken bakom ett system... (26 B).

Däremot säger en av enkätrespondenterna att det rör sig om en inställning och vilja mot förändring och inte om ålder. Det var även andra respondenter som menade att det var skillnad mellan åldrar då LIBRIS kom. Datorer har i allmänhet introducerats på bibliotek och datorer har i dagsläget funnits så pass längre att äldre nu länge arbetat med dem. Jan Nilsson på MAH säger i motsats till Kerstin och Britt-Marie att hur personer accepterar LIBRIS varken påverkas av ålder, kön eller etnisk bakgrund. Trots detta beskriver han vidare att yngre personer är uppväxta med datorer och att det ligger naturligt för dem.

Ibland pratar man om nätets infödda och de som invandrat i nätet. Mina yngsta barn till exempel har ju inte levt utan tillgång till en dator. Jag tror det är en skillnad, har man vuxit upp med dator så finns det naturligt. Det är ju ingen idag som frågar samma sak om bilar, bilar och vad det är, det är naturligt för alla (62 J).

Tidigare versioner av LIBRIS, vilka man arbetade med i form av terminaler, var det många som var oroliga för strålning och linkande hälsofaror med maskinerna. ”De hade nog rätt på den tiden kan jag tänka mig, vissa av de här maskinerna var ju rena rama sollamporna från början” (32 K).

Utifrån intervjun med Kerstin förstår man att LIBRIS från början var något omständigt att arbeta med. Detta har möjligen gjort att bibliotekariers arbetsuppgifter blivit något omständiga. Däremot beskrivs LIBRIS i dagsläget av många, både enkätrespondenterna och informanterna, som en av de bästa katalogerna att använda. Framförallt nu efter att ”nya” LIBRIS³ införts.

Britt-Marie menar att ”Det är användarna som perspektivet ska vändas mot ..., så att det ska vara så lätt som möjligt för dem att använda katalogen. Sedan får vi [bibliotekarier] bygga på med våra åsikter, vad behövs för att kunna arbeta bakom kulisserna med LIBRIS” (16 B).

5.1.2 Innovativa karaktärsdrag

Under den andra punkten i det teoretiska ramverket, innovativa karaktärsdrag, ställde vi frågan: *Hur har bibliotekarierollens chanser till innovation inom yrkesuppgifterna förändrats?*

Samtliga informanter från intervjuerna säger att de är positivt inställda till att använda LIBRIS som lokal katalog. Fyra av enkätrespondenterna förhåller sig positivt till detta (fråga 14). Däremot ser många av respondenterna nackdelar med att använda LIBRIS som lokalt system. Några respondenter tror att denna användning kommer att leda till bättre service mot lånetagarna men att problemet egentligen ligger i att LIBRIS måste anpassas mot lokala behov. Några av enkätrespondenterna uttryckte det positivt att använda LIBRIS som lokalt system. Då slipper man att katalogisera flera gånger, en gång i LIBRIS och en gång lokalt.

Man kan vidare från resultatet se att processer inom biblioteksbranschen förändrats efter införandet av LIBRIS. Respondenterna nämner bland annat att fjärlån har underlättats enormt. Från det empiriska materialet framgår det även att arbetsuppgifter och processer har blivit mer mekaniska på så vis att bibliotekarier ständigt måste arbeta genom LIBRIS och de lokala systemen, samtidigt som de måste följa systemens regler. Det framgår dock att det går att ändra låneregler för de lokala systemen men att annat i LIBRIS är mer låst. Enkätundersökningen tydde på en ganska splittrad mening vad det gällde huruvida LIBRIS styr användaren eller om det är användaren som styr LIBRIS (fråga 24 i enkäten). Kerstin säger här: ”Går gör det alltid men det beror på vilken nivå bibliotekarierna får lov att arbeta. Studentvakterna till exempel får inte förnya och checka ut hur mycket som helst...”(54 K).

³ ”nya” LIBRIS betecknar den nya version av LIBRIS som lanserades i årsskiftet 2007/ 2008

Kerstin berättar vidare att utvecklingen av LIBRIS har gått väldigt fort. Först var det bara tillgängligt för bibliotekariet, sedan spreds det ut till allmänheten genom terminaler. Efter det började man använda klient/server-teknik och nu har man kommit in i ett nytt skede där man återigen funderar på att använda LIBRIS som lokalt system. Man tycker det är "... slöseri med tid att först katalogisera i LIBRIS och sedan föra över det till lokala system." (40 K). Samtliga intervjuinformanter beskriver att de i dagsläget ligger och avvaktar för att se åt vilket håll de ska gå. Däremot menar Britt-Marie att det kan bli problem om man inför LIBRIS (vilka gör material tillgängligt för allmänheten) som lokalt lånesystem då man på UB i Lund bara gör fjärrlån till de som läser vid Lunds Universitet. LIBRIS måste alltså fortsätta att upprätthålla sådana lokala spärrar om det ska fungera nationellt.

Jan beskriver också att problemet med att använda LIBRIS som lokalt system i dagsläget är att det saknar mycket av den funktionalitet som de lokala systemen har. "Det som finns i vårt system vilket inte finns i LIBRIS är en förvärvsmodul, det måste man ha tycker jag. Det är där problemet ligger om man ska ha LIBRIS som lokalt system för då måste man ha flera delar, inte bara katalogen, man måste även ha utlåningshantering" (38 J).

Vidare visar den empiriska undersökningen att det är många bibliotekariet i alla dess former som försöker ge förslag till förbättringar på LIBRIS funktionalitet. Det talas om att de har officiella möten där de diskuterar dessa öppet. Däremot menar bland annat Britt-Marie att bibliotekariet inte har så stora möjligheter att påverka systemens utveckling då förändringar kostar mycket och tar lång tid att utföra. Många bibliotekariet har även många bra idéer kring hur systemen skulle kunna förbättras, till exempel användning av elektroniskt material och open access.

... det försiggår en diskussion bland bibliotekariet och "open access", hur man ska hantera det. Jag har en kollega i Göteborg som driver, man kanske skulle kunna säga en kampanj. Göteborg har katalogiserat, tror jag, 10000 elektroniska böcker som ligger fritt på webben. Han driver då lite av en kampanj mot LIBRIS varför de inte gör något, LIBRIS har väl varit lite handfallna inför den situationen. Jag tror att han har en lista på 8000 tidsskrifter som är fritt tillgängliga som man alltså inte behöver köpa. Ska det katalogiseras i LIBRIS [eller ska de] ... katalogiseras i den egna lokala katalogen? Det är en enormt stor fråga (22 J).

Jan beskriver vidare att i början på 90-talet när det började komma uppslagsverk och diverse databaser på CD-skivor så sade LIBRIS blankt nej till att katalogisera materialet. Så är fallet än idag; varken Kungliga Biblioteket (KB) eller LUB har någon skyldighet att katalogisera den typen av elektroniskt material, däremot så har LUB själv tagit ansvar för det.

Kerstin nämner att användandet av LIBRIS har gjort att man har större kontroll på böcker, man vet var böckerna är, hur länge och så vidare. Detta är något som samtliga enkätrespondenter håller med om. Detta är något som sägs ha bidragit till en ökad effektivitet och serviceinriktning i arbetsuppgifterna.

Tre av enkätrespondenterna menar att om man använder LIBRIS som lokalt system kommer detta leda till färre arbetstillfällen, på grund av minskat behov av folk som katalogiserar (fråga 15 i enkäten). Det är dock andra som menar att en bibliotekarie har så pass många andra arbetsuppgifter, vilka dessutom ständigt utvecklas och utökas, att detta inte kommer bli fallet. Information från intervjuerna stödjer de senare påståendet och visar på många framtida möjligheter för katalogisering, exempelvis elektroniska lärobjekt⁴, mp3-pelare med talböcker, filmer, datorspel, elektroniskt material och så vidare.

⁴ Elektroniskt lärobjekt är när en föreläsare spelar in sin föreläsning så att eleverna kan titta på den när som helst.

5.1.3 Uppgiftens karaktärsdrag

Den tredje punkten i vårt teoretiska ramverk, uppgiftens karaktärsdrag, ställer frågan: *Hur har bibliotekarierollens uppgifter förändrats?* Lite av detta har redan diskuterats i föregående sektion men här tillkommer även en del nya förändringar.

Arbetsuppgiften är över lag den samma, det går ut på att kategorisera allt material som trycks i Sverige. Dock har uppgiftens framträdande förändrats på så vis att man i stället för att använda accessionskatalogisering nu använder datoriserade hjälpmedel. ”Istället för att man skickar lappar som förr i tiden i kuvert med vanlig post till biblioteken så gör man nu beställningar online. Det är inga konstigheter” (50 K). Det har också förändrats på så vis att man katalogiserar andra saker än vad som var tänkt från början. Arbetsuppgifterna har vidare förändrats på så sätt att man har fått ett standardiserat sätt att arbeta vid katalogisering. Trots att de lokala systemen är olika måste alla bibliotek registrera sitt inskaffade material i LIBRIS.

Enligt både Kerstin och Britt-Marie så har bibliotekarierollens uppgifter också förändrats på så vis att man, oavsett arbetsuppgift, i stort måste arbeta med LIBRIS i något avseende. Vidare tycker i stort sett alla respondenter och informanter att LIBRIS underlättar arbetet. Både enkätrespondenter och informanter tycker att det leder till mer serviceinriktat arbete. Britt-Marie säger att nu är det ”... låntagaren som ska stå i fokus. Så var det inte när jag började här utan då var de som ville låna näst intill motivera varför de ville låna en bok här” (129 B). En respondent skriver i samstämmighet att ”... LIBRIS har absolut blivit mer serviceinriktat men det leder INTE till någon ökad arbetsbörda - tvärtom! ...”. Britt-Marie tror att detta är en effekt av både införandet av LIBRIS (och den tillgänglighet av information för allmänheten som detta medför) samt att samhället i sig har förändrats. Nästan alla enkätrespondenter samt två av informanterna från intervjuerna menar att katalogiseringen i och med införandet av LIBRIS har underlättats (fråga 19 i enkäten) då sekundärkatalogisering av de poster som finns i LIBRIS gör att man inte behöver primärkatalogisera i sitt lokala system varje gång. Jan berättar att förr i tiden vad det gällde ”utländska böcker så fanns mindre än 50 % av detta i LIBRIS. Detta gjorde att man fick göra väldigt mycket primärkatalogisering. I dag så ... tror [jag] att 90 % är sekundärkatalogisering” (12 J). Fem av enkätens respondenter menar också att LIBRIS stödjer sekundärkatalogisering tillräckligt väl (fråga 20 i enkäten). Det framkommer dock kritik om att man saknar möjlighet att importera utländska poster och lägga till information som lånetagare frågar efter, så som färg och beskrivning av titelsida.

Vid intervjun med Britt-Marie framkom det även att den verksamhet som behandlar transportprojektet vid fjärrlån har skapat ergonomiska problem.

Det normala hos nätverksbiblioteken är att de skickar en eller två backar per dag, vi har mellan 12 och 14 backar per dag. Vi tar emot lika många som vi skickar och det är ganska tungt att hantera de här böckerna, så för vår del har det blivit ett ergonomiskt problem som vi har diskuterat (62 B).

Britt-Marie menar även, som vi tidigare nämnt, att de ergonomiska problemen kan komma att bli värre om LIBRIS omförs till lokalt system. Tre av enkätrespondenterna svarade att arbetsbördan skulle öka om LIBRIS användes som lokalt system (några såg dock detta som en bra sak) (fråga 18 i enkäten). Från detta perspektiv visar alltså det empiriska resultatet att LIBRIS genom att underlätta fjärrlån för lånetagare samtidigt skapar en ökad arbetsbörda på andra delar av verksamheten, nämligen transport. Jan menar också att transportkostnaderna lätt blir väldigt höga.

Britt-Marie berättar vidare att transportprojektet har ändrats efter införandet av systemet. Hon säger att: ”... vissa saker görs i datorn direkt, man behöver inte skriva manuellt på tre, fyra olika

ställen att man har mottagit objektet utan man gör en anteckning så fort något har kommit. Sedan kommer det in i systemet och blir tillgängligt” (92 B).

Arbetsuppgifterna har också genom införandet av LIBRIS och de lokala systemen förändrats på så vis att bibliotekarierna har fått en ändrad publik att arbeta emot. Britt-Marie säger att de idag inte i lika stor utsträckning som förr hjälper forskare och studenter att hitta vad de söker.

Vi märker väldigt tydligt att forskarna inte finns hos oss i samma utsträckning som tidigare. Det är en effekt av tekniken, de kan få väldigt mycket service hemma vid sin dator, på sitt forskarrum, medan stunderna är ute efter läsplatser (136 B).

Däremot var det ingen av enkätrespondenterna som tyckte att arbetet, i och med införandet av LIBRIS, blev mindre riktat mot andra människor utan mer mot datorer (fråga 27 i enkäten). Då de menar att låntagare fortfarande behöver hjälp att hitta information. Förändringen ligger alltså, i detta fall, inte i själva uppgiften utan mot vilken ”kundgrupp” uppgiften riktar sig mot. Britt-Marie menar vidare att bibliotekarier kommer få arbeta mer online mot låntagare i framtiden.

Både Jan och Britt-Marie menade att LIBRIS förändrar arbetsuppgifterna. De tror inte heller att katalogiseringsyrket kommer försvinna, däremot kommer de få katalogisera andra saker så som elektroniskt material.

Jag tvivlar inte på att det kommer att finnas arbete för de som katalogiserar, det är bara det att de kommer få göra andra saker och hitta nya sätt att katalogisera (30 J).

Jan menar att om man kommer överens om att digitalt material ska katalogiseras in i LIBRIS så kommer detta skapa mer arbetstillfällen för de som katalogiserar.

Kerstin tror inte att man kan överleva på den svenska marknaden utan kunskap om LIBRIS. Hon tycker också att man som bibliotekarie blir berikad och möjligen mer attraktiv på arbetsmarknaden om man har kunskap om LIBRIS. Tre av respondenterna i vår enkätundersökning ansåg att LIBRIS gör att de känner sig mer attraktiva på arbetsmarknaden. Det fanns två som inte håller med om detta påstående medan en var neutral i frågan. De två som inte höll med påpekade att LIBRIS i dagsläget är ett system som alla förväntas kunna, därför känns det inte som en fördel på arbetsmarknaden att kunna det. Det intressanta här är att det är Respondent 3 och 4 som ställer sig emot påståendet. Dessa två är 33 respektive 34 år gamla och är de yngsta av respondenterna. Jämfört med de som håller med; 59, 49 respektive 63 år gamla. Med andra ord ser yngre bibliotekarier i vår undersökning inte kunskap om LIBRIS som en fördel på arbetsmarknaden medan äldre ser det som det.

5.1.4 Organisatoriska karaktärsdrag

I den fjärde punkten i vårt ramverk, organisatoriska karaktärsdrag, frågade vi: *Hur har organisationen omkring bibliotekarien förändrats?*

Enligt både Jan och Kerstin har det varit relativt omständigt att arbeta med LIBRIS. Systemet i sig har varit ganska ”fyrkantigt” och svårt att behandla. Det har dock underlättat i viss mån med sin funktionalitet (se ovan under uppgiftens karaktärsdrag). Då systemets centrala knutpunkt är resultatet av ett tidigare regeringsbeslut så tvingades organisationen i praktiken till att använda ett verktyg som var omständigt att arbeta med. I dagsläget har dock LIBRIS blivit väldigt smidigt att använda enligt de intervjuade och somliga enkätrespondenter. Den nya versionen anses vara bättre än de lokala systemen. Detta gör att LUB utvärderar om det vore bra att börja använda LIBRIS även som lokalt system, vilket var tänkt från början. Jan beskriver att MAH har gått i samma tankar förutsatt att LIBRIS inkluderar en modul för att kunna fördela elektroniska resurser online samt en modul som hanterar förvärv.

Kerstin berättar också att organisationskulturen förändrats efter införandet av LIBRIS. Hon berättar att man på senare år skapat de olika nätverksbiblioteken som finns på de olika institutionerna runt om i Lund. Dessa fanns inte tidigare, då bara LUB hade regler för användande. Nuförtiden har flera andra stora institutionsbibliotek lika stora krav som LUB. Hon berättar vidare att många av biblioteken har svårt att enas om diverse regler, till exempel lånetid.

Jan beskriver vidare att de som börjar arbeta med LIBRIS och anställs av biblioteken i dagsläget får möjligheten att gå kurser centrerade runt användande av LIBRIS. I dagsläget sker dock ofta utläring av de lokala systemen enligt ”trial-and-error”-utläring, där erfarenhet ger färdighet.

Utbildningen i sig för bibliotekarien är i dagsläget mindre praktisk och mer teoretisk men man lär sig både hur man lägger in och plockar ut saker ur LIBRIS. Jan berättar att på MAH bibliotek är man medvetna om att när de hyr in studenter med timersättning får de väldigt praktiskt oerfarna medarbetare som behöver skolas i praktiskt bibliotekariearbete samt systemens funktionalitet.

Kerstin beskriver att kommunikationen mellan bibliotek i stort sker med hjälp av systemet och e-post och inte i lika stor utsträckning som innan med telefon.

Vad det gäller grupperingar inom organisationen beskriver Jan att man i dagsläget på MAH har specialister inom områden och för olika arbetsuppgifter. Detta istället för generalister som arbetar över hela organisationen. Detta är också beroende på bibliotekets storlek. Små bibliotek tycks ha fler generalister medan större bibliotek har mer uppdelade och specialiserade arbetsuppgifter. Ett sätt att motverka att grupperingar blir för tydliga och indirekt avskärmar individer från varandra är att ha fler möten där alla involveras. Detta gör, enligt bland annat Britt-Marie, att organisationens hierarki blir mer plan samtidigt som man kan kontrollera att anställda är tillfredställda med det de arbetar med. Britt-Marie menar utöver detta att införandet av LIBRIS har fört anställda närmre varandra, då de har fler möten där de diskuterar förslag till förbättringar och problem. Det nämns också att man på LUB försöker lösa problem som uppstår lokalt.

Trots den goda kommunikationen så gav vår enkät indikationer på att man går till olika instanser om de upptäcker problem med LIBRIS och de lokala systemen (fråga 22 i enkäten). Vare sig man går till 1:a-bibliotekarien eller kontaktar LIBRIS-avdelningen direkt skiljer det sig från person till person. Det råder dock ingen specifik generell överrensstämmelse bland bibliotekarier angående vad man ska göra åt problem med systemen. Däremot så verkar det vanligaste sättet att angripa problem med systemet vara att ta upp det på veckovisa formella möten.

Vidare förklarar Britt-Marie att det inte finns någon nationell standard för fjärrlån. Detta tros kunna skapa problem om man inför LIBRIS som lokal katalog och är något man måste lösa innan det införs.

Vi [på LUB] beställer inte in fjärrlån om boken finns i Lund men den är utlånad, då får man stå i kö på ett exemplar. Men andra bibliotek beställer in oavsett, för är boken utlånad så menar de att den inte är tillgänglig. Det finns ingen nationell policy, vi har rekommendationer men vi har ingen nationell policy hur man gör med lån biblioteken emellan (68 B).

5.1.5 Omgivningens karaktärsdrag

I den femte punkten i vårt ramverk, omgivningens karaktärsdrag, frågade vi: *Hur har omgivningen runt omkring bibliotekarien förändrats?*

Från den empiriska undersökningen kan man se att kommunikation som sker mellan leverantörer och bibliotek i stor del sker med hjälp av de lokala systemen och LIBRIS (fråga 8 i enkäten) samt via e-post och fax. Dock säger flera av enkätrespondenterna att man fortfarande har kontakt med

dessa personligen genom konferenser med mera. Intressant är även att LIBRIS har gjort att all katalogisering sker först centralt i LIBRIS och sedan går det att importera dessa poster till de lokala systemen. Detta gör att en bok, i praktiken, egentligen bara behöver skrivas in en gång för att sedan kunna importeras till övriga bibliotek.

LIBRIS har för övrigt inte förändrat kommunikationen med leverantörer avsevärt då alla leverantörer inom Sverige ansvarar för att skicka ut allt tryckt material automatiskt till biblioteken. En intressant aspekt är dock det nuvarande förändringsklimatet som råder med katalogiseringsarbetet. Jan berättar att på MAH har man sett över möjligheterna att sluta avtal med leverantörer för att göra primärkatalogiseringen utomlands och sedan få katalogiseringsposten samtidigt som man får boken. Kostnaderna har hittills varit för höga men möjligheterna finns i framtiden för att genomföra sådana avtal. Det framkommer också att denna outsourcing av katalogiseringen drastiskt förminskat behovet av antalet personer som katalogiserar på de bibliotek som använder sig av detta. Jan berättar att: ”Ett av de universitet som använder den här leverantören säger att de har minskat från 21 stycken till bara två som katalogiserar. Så de har alltså minskat väldigt mycket.”(14 J).

Jan berättar vidare att man på MAH också anser att fjärrlån helst bör undvikas, därför försöker biblioteket köpa in så mycket eftertraktad litteratur som möjligt. Vilket egentligen gör att studenter söker i LIBRIS efter böcker som sedan köps in.

Vi köper i stort sett allt, i första hand köper vi in böcker då det blir billigare i längden än att istället göra fjärrlån. Helst av allt vill vi få bort fjärrlån för det innebär transporter från olika landsändar som är onödiga (44 J).

Britt-Marie berättar att den kontakt som anställda har med sina fackföreningar hittills har varit begränsad. Detta då alla ärenden har lösts internt och på LUB. Detta har med andra ord medfört att det hittills inte funnits några ärenden som har tvingat anställda att gå till sina fackföreningar för att få rätt mot sin arbetsgivare.

Varje universitets- och högskolebibliotek i landet får till en viss ersättning för alla fjärrlån som görs. Britt-Marie berättar att detta kallas för nettoutlåning, vilket är skillnaden mellan det man lånar ut och det man lånar in. Detta skiljer sig dock mellan stora och små bibliotek. I LUB:s fall, som exempel på ett bibliotek som måste tillhandahålla samtliga svenska böcker i LIBRIS, blir detta inte lönsamt. Britt-Marie säger: ”Nej det är inte lönsamt. Vinsterna ligger inte på det ekonomiska planet utan det ligger på översikten, kontrollen och servicen. Även att man har ett standardformat på katalogisering” (126 B). Medan MAH:s bibliotek, som exempel på ett mindre bibliotek, anser att detta bidrar med lönsamhet då de får pengar till att köpa in böcker.

Förslag på förändringar i både LIBRIS och de lokala systemen är svåra att få igenom. Ofta får bibliotekarier först framföra förslagen centralt inom organisationen och sedan, om de accepteras, går det vidare till utvecklarna. Britt-Marie beskriver att då utvecklarna är placerade på andra platser (i LUB:s och MAH:s fall i USA) än där förändringarna ska införas och om kommunikationen inte sker kontinuerligt så kommer ofta många förslag klumpvis. Då tar det lång tid att implementera och leder till höga kostnader. Detta gör att alla förslag inte implementeras även om det skulle vara önskvärt. Kerstin säger också att leverantörer av bibliotekssystem har ett relativt litet kundunderlag att handskas med. Leverantörer poppar upp, slås samman och då försvinner vissa delar av system.

Jan menar att arbetsmarknaden för en bibliotekarie är väldigt begränsad och att det finns de som har börjat på större företag privata bibliotek, till exempel Ericsson och AstraZeneca men att bortfallet är minimalt.

5.1.6 Gruppens karaktärsdrag

I den sjätte och sista punkten i vårt ramverk, gruppens karaktärsdrag, frågade vi: *Hur har den sociala grupptillhörigheten för bibliotekarien förändrats?*

Kerstin säger att på LUB så är hierarkin inom organisationen relativt plan. Hon säger också att detta så klart är beroende på hur stort biblioteket är. I små bibliotek måste en person kunna göra mer och i stora är arbetsområdena mer uppdelade. Jan säger att det även på MAH:s bibliotek har en plan hierarki. Detta resulterar i att alla inom gruppen vågar prata med varandra och är inte rädda för att framföra sin åsikt.

Jan säger att man på MAH har märkt att användandet av LIBRIS har resulterat i mer specialiserade arbetsuppgifter, detta då en bibliotekarie tidigare hade flera olika arbetsuppgifter och verkade inom fler delar av organisationen med olika arbetsuppgifter. Detta har resulterat i en viss gruppering då kommunikation över gränser för ens arbetsuppgifter inte är nödvändig. Detta försöker man undvika genom att ha gemensamma möten så att alla får vara med och träffa varandra. Däremot håller ingen av respondenterna med om detta (fråga 13 i enkäten).

Tre av enkätrespondenterna och samtliga intervjuinformanter tyckte att man hjälper varandra att få systemet att fungera korrekt (fråga 12 i enkäten). Anställda med mer erfarenhet hjälper de som har problem, samtidigt råder det en uppdelning inom organisationen som är skapad genom utdelning av specifika arbetsuppgifter. Detta leder till att de som arbetar inom grupperna hjälper varandra med att utföra varandras uppgifter inom den specifika gruppen.

Vi är över 100 personer på biblioteket. Alla har olika ansvarsområden och arbetsuppgifter. Några jobbar med katalogisering, andra med fjärlån, sökning osv. (enkätrespondent)

Britt-Marie säger också att de på LUB har en väldigt bra support från en speciell IT-avdelning (Lunds datacentral, LDC). Britt-Marie berättar att det gör att man känner sig relativt säker. Ofta förväntar sig att problemen blir lösta. Hon menar att LUB, på grund av sin storlek, har en fördel i jämförelse med mindre bibliotek då IT-avdelningen på mindre bibliotek ofta har andra saker att ta hand om, utöver biblioteket. Det framgår alltså att IT-avdelningens integration är beroende av bibliotekets storlek, där de på små bibliotek inte endast har fokus på att sköta LIBRIS.

Det framgår också, från Britt-Maries intervju, att man i dagsläget ser LIBRIS och det lokala systemet som lite av en räddare i nöden, då det hjälper till att uppehålla servicenivån vid nedskärningar. Britt-Marie tror också att detta är den bild av systemet som andra bibliotekarier har.

5.2 Sammanfattning av undersökningens resultat

Sammanfattningsvis kan man säga att resultatet visar på förändringar i samtliga av de sex karaktärsdragen. I tabell 3 på nästa sida har vi sammanställt resultatet från undersökningen under respektive karaktärsdrag.

	Huvudfråga	Karaktärsdragets resultat
Individuella karaktärsdrag	Hur har bibliotekarierollens individuella karaktärsdrag förändrats?	Sammanfattningsvis kan sägas att bibliotekarierollens individuella karaktärsdrag har förändrats på så vis att relationen till teknik har blivit annorlunda. Man använder idag tekniken dagligen, oavsett ålder, kön eller etisk bakgrund. Vid införandet sågs LIBRIS som en konkurrent, möjligen på grund av individens förhållande till förändringar medan det i dagsläget beskrivs som en stor hjälp. Yngre personer sägs ha lättare att ta sig åt IT men det finns de som menar att detta är en fråga om inställning och vilja att förändra sina arbetsuppgifter. Bibliotekariens inställning när det gäller att arbeta med LIBRIS har också förändrats, detta beror till viss del på att man mer eller mindre måste använda LIBRIS för att kunna utföra sina arbetsuppgifter. Kunskap om LIBRIS gör också att bibliotekarier känner sig tryggare på marknaden
Innovativa karaktärsdrag	Hur har bibliotekarierollens chanser till innovation inom yrkesuppgifterna förändrats?	Bibliotekarierollens chanser till innovation inom yrkesuppgifterna har förändrats på så vis att man i dagsläget funderar på att använda LIBRIS som lokalt system, vilket enligt flera respondenter kommer leda till mer service mot lånetagare men sätter också högre krav på lokala anpassningar. Arbetet effektiviseras även genom sekundärkatalogisering. Man kan även se att arbetsuppgifter och processer har blivit mer mekaniska. Resultatet visar att man har olika möjlighet att gå runt systemet. Bibliotekarier har ganska stora möjligheter att framföra förslag på förbättringar (vilka det finns många av). Däremot är det inte stora chanser att de genomförs. LIBRIS som lokalt system kan också leda till färre arbetstillfällen. Arbetsuppgifter kommer alltid ändras och förnyas.
Uppgiftens karaktärsdrag	Hur har bibliotekarierollens uppgifter förändrats?	Bibliotekarierollens uppgifter är över lag de samma. Däremot har uppgiftens framträdande förändrats på så vis att man nu använder datoriserade hjälpmedel, katalogisering av annat material. Man har också fått ett standardiserat sätt att arbeta på vid katalogisering. Det har vidare förändrats på så vis att man, oavsett arbetsuppgift, måste arbeta med LIBRIS. Det sker mer sekundärkatalogisering samt att arbetet blir mer serviceinriktat. Genom att underlätta fjärrlån skapar LIBRIS en ökad arbetsbörda på andra delar av verksamheten, nämligen fler transporter. Det innebär ökade transportkostnader. Uppgiften har förändrats på så vis att bibliotekarierna nu får vända sig mot en annan kundgrupp. Många tror också att arbetet kommer förändras, dock inte försvinna.
Organisatoriska karaktärsdrag	Hur har organisationen omkring bibliotekarien förändrats?	Organisationen omkring bibliotekarien förändrats på så vis att kommunikation mellan olika bibliotek i större utsträckning sker via datorn. Däremot har införandet av IT-system på biblioteken förändrat företagskulturen på så sätt att det har fört anställda närmare varandra då de deltar i fler officiella möten. Organisationens internpolitik har en relativt plan hierarki då anställda pratar man med varandra över ”gränser”. Vad gäller organisationslärande så får många nyanställda lära sig LIBRIS genom att använda en ”trial-and-error”-metod. Det ges även officiella kurser. Bibliotekarieutbildningen fokuserar i dagsläget på teoretisk katalogisering. Därav får bibliotekarier lära sig den praktiska delen på plats i biblioteket. Vidare skiljer sig arbetsfördelningen beroende på bibliotekets storlek. Utöver detta finns det ingen nationell policy för fjärrlån.

Omgivningens karaktärsdrag	Hur har omgivningen runt omkring bibliotekarien förändrats?	Omgivningen runtomkring bibliotekarien har förändrats på så vis att katalogisering på många bibliotek sker först i LIBRIS för att sedan importera posten till det lokala systemet. LIBRIS har därutöver inte förändrat bibliotekens relation till leverantörer avsevärt. Det har diskuterats att det finns en möjlighet att lägga ut katalogiseringsarbetet (outsourcing) men att detta i dagsläget är för dyrt. Detta ansågs också kunna minska antalet som katalogiserar ganska drastiskt. Eftersom transporter har ökat mellan biblioteken väljer vissa bibliotek att köpa in böcker lokalt istället för att fjärrlåna dem. Det framgår också att man löser problem lokalt på biblioteken, därav har inte bibliotekets relation till fackföreningar förändrats avsevärt. Beroende på bibliotekets storlek och hur dessa förhåller sig till fjärrlån har bibliotek olika uppfattningar angående om LIBRIS är ekonomiskt lönsamt. Förslag på förändringar i både LIBRIS och de lokala systemen är svåra att få igenom då leverantören av de lokala systemen är lokaliserade i USA och att LIBRIS-avdelningen inte tycks vara mottagliga för förslag.
Gruppens karaktärsdrag	Hur har den sociala grupptillhörigheten för bibliotekarien förändrats?	Den sociala grupptillhörigheten för bibliotekarien har förändrats på så vis att biblioteken har fått ett ökat antal officiella möten där de diskuterar LIBRIS öppet. Användandet av LIBRIS har också bidragit till en viss gruppindelning på grund av de arbetsuppgifter man har. Det är också så att de flesta hjälper varandra då man har problem med systemet. Detta är möjligt då man i stort sett har koll på vad andra arbetar med. Det framgår också att man i dagsläget ser LIBRIS och det lokala systemet som lite av räddare i nöden, då de hjälper till att uppehålla servicenivån vid nedskärningar. Det framgår också att IT-avdelningens integration är beroende på bibliotekets storlek, där de på små bibliotek inte endast har fokus på att sköta LIBRIS.

Tabell 3: Sammanfattning av undersökningens resultat

6 Diskussion

I detta kapitel diskuteras det resultat som presenterades i föregående kapitel. Diskussionen har sin utgångspunkt i studiens syfte och den frågeställning vi använt. Vi kopplar här resultaten med de teorier vi diskuterat och bakgrundsinformationen om LIBRIS. Resultatet från undersökningen med LIBRIS används sedan för att svara på studiens syfte. Sist men inte minst diskuterar vi studiens brister.

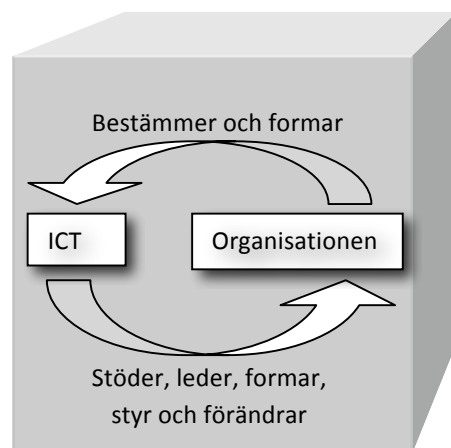
Syftet med denna uppsats var att *se vad för information vi kan få fram från en aktörsgrupp om: Hur den sociala interaktionen som skett mellan denna aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext.* För att svara på detta syfte ställde vi frågeställningen: *Hur har den sociala interaktionen som skett mellan en aktörsgrupp och ett IT-stöd förändrat aktörsgruppens roll och dess sociala kontext?* Utifrån den undersökning vi gjort med bibliotekariens perspektiv i centrum och med LIBRIS som exempel har vi fått svar på vår frågeställning och kan därför uppfylla syftet med studien.

6.1 Användning av HEM som teoretiskt ramverk för att se hur social interaktion mellan en aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext.

Utifrån det resultat vi fått från undersökningen med LIBRIS så menar vi att man först och främst kan få information om hur den sociala interaktionen som skett mellan en aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext. Denna slutsats drog vi då, som vi har sett i föregående kapitel, den interaktion som skett mellan bibliotekarier och LIBRIS har förändrat bibliotekarierollen både genom förändringar i de individuella, innovativa, uppgiftens, organisatoriska, omgivningens samt gruppens karaktärsdrag. Nedan diskuteras djupare anledningar till denna slutsats, annan information som framkommit samt vissa uppmärksammade brister med tillvägagångssättet.

Först och främst anser vi utifrån Du Plooy och Roode's (2003) perspektiv att IT och organisationen har en tillbakasyftande relation till varandra. Bibliotekarierollen formar och beskriver LIBRIS, samtidigt som LIBRIS stödjer, styr, guidar, leder och förändrar bibliotekarierollen. Vi menar att denna undersökning har lyckats med att undersöka vilken påverkan LIBRIS haft på organisationen och bibliotekariens roll. Den har även lyckats undersöka hur organisationen har påverkat LIBRIS.

Tillbaka till figur 2 (återgiven nedan i figur 4): *den mänskliga omgivningens inkapsling av informations anpassning och användning (Du Plooy, 1998).* Genom att nyttja vårt tillvägagångssätt försöker man finna svar på hur ICT stöder, leder, formar, styr och förändrar organisationen. Man tittar även på hur organisationen bestämmer och formar ICT. Detta är vad vi har gjort genom att nyttja vårt specifika ramverk. Hade man använt en modell som varit formad efter ett teknologisk deterministiskt synsätt så hade man endast utvärderat den undre halvan av modellen. Det vill säga hur ICT stöder, leder, formar, styr och förändrar organisationen. Det är en betydligt mindre del att utvärdera, om än mer lämplig utvärderingsmetod om man vill utvärdera hur "IT har påverkat en aktör".

Figur 4: Återgivning av figur 3: Den mänskliga omgivningens inkapsling av informationsanpassning och användning (Du Plooy, 1998)

Nyttjar man frågor framtagna med utgångspunkt från en socialkonstruktivistisk modell, likt vad vi har gjort i denna studie, så utvärderar man om aktörernas kontext har formats till vad den är i dagsläget på grund av den sociala interaktion som skett mellan aktörerna i kontexten. Vi anser att vi i denna uppsats har fått fram resultat som indikerar att aktörerna är formade av den sociala interaktion och den förhandling som kontinuerligt har skett sedan den nya aktören (LIBRIS) introduceras in i organisation. Detta går i fas med grundtankar i både SCOT och ANT samt det socialkonstruktivistiska synsätt som förespråkar HEM som en analysmodell inför en IT-implementering.

Resonemanget om att LIBRIS och organisationen påverkar varandra stämmer även överens med våra fynd, att vissa förändringar inte uppfattas som en reaktion på implementeringen av LIBRIS eller kompletterande lokala system. Vi har med andra ord uppmärksammat att det är svårt att avgöra om det är LIBRIS som ska få ansvaret för förändringar i organisationens och aktörernas sociala kontext, eller om det är andra faktorer som till exempel ”samhällsförändringar” som har påverkat. Vi menar att det förmodligen är en kombination av dessa två då de är svåra att separera.

Vi har också märkt att det empiriska material som samlas in i relation till det ramverk vi använt vid många tillfällen har varit svårt att katalogisera in under de olika karaktärsdragen. Det händer ofta att karaktärsdrag passar in under flera olika karaktärsdraggrupper. Det är också svårt att veta, som vi precis sa, om de har någon relation till de IT-system man undersöker eller om de är relaterade till andra förändringar. Men då Du Plooy och Roode's (2003) med stöd från både ANT och SCOT hänvisar till att man ska se den sociala kontexten som en helhet anser vi att det går att placera de olika karaktärsdragens beskrivningar under flera olika kategorier. Detta då de ändå ingår i slutprodukten som är en beskrivning av vad den sociala interaktionen mellan aktörer har resulterat i.

Då LIBRIS har implementerats och vidarearbetats i över 30 år så är det, som tidigare nämnts, svårt att utvärdera huruvida IT har format yrket till vad det är i dagsläget. Eller om det har varit indirekt ansvarigt för den specialisering av arbetsuppgifter som verkar bli tydligare och mer vanligt de senaste åren inom bibliotekarieryrket. Vi menar att IT-systemet och organisationen påverkar varandra. LIBRIS har alltså påverkat bibliotekariens roll på flera sätt, samtidigt som

bibliotekarien och den sociala kontexten i organisationen format hur LIBRIS framträder. Detta har i sin tur återigen påverkat organisationen och bibliotekariens roll. Det går alltså i en sluten cirkel, där det ena kontinuerligt påverkar det andra. Med andra ord har utvärderingen en oförmåga att specificera vilka variabler det är som påverkar förändringar i organisationen och en yrkesgrupps roll.

Vidare är det svårt att direkt avgöra hur mycket interaktionen mellan LIBRIS och bibliotekarier har påverkat bibliotekarierollen. Om man däremot ser en organisation som en helhet där alla aktörer interagerats (i enighet med ANT) så kan man med hjälp av HEM utvärdera hur den sociala kontexten har förändrats under en tidsperiod. Samt hur dess aktörer har utvecklats med dessa sociala förändringar.

Något annat som är tydlig är att LIBRIS förändras utefter andra aktörers förslag och vilja, det vill säga hur organisationen påverkar IT-systemet. En annan intressant fråga blir då så här i efterhand om IT-systems grundutformning och de aktörer som håller fast vid denna bild begränsar efterfrågan på nya funktioner. Detta även fast de skulle kunna ha fastställts som eventuellt nödvändiga till en början? Denna fråga ställde vi oss själva när de flesta av respondenterna svarade att LIBRIS var ett bra verktyg. Samtidigt var det flera som såg brister eller saknade möjligheter med systemet. Därför skulle man kunna utvärdera hur mycket ett IT-systems grund egentligen förbestämmer rollen för bibliotekarien och begränsar dess arbetsuppgifter. Det är emellertid en annan studie.

Vidare kan man spekulera i hur LIBRIS utvecklats i enighet med dess ursprungliga syfte. Vi menar att LIBRIS, som kontinuerligt utvecklats i mer än 30 år, också har påverkats av de mål och intentioner som utvecklarna haft med systemet. I enlighet med ANT menar vi att var och en av dessa aktörer kan styra det i en annan riktning än vad som var den förste aktörens intentioner. Utifrån kapitlet som behandlar LIBRIS kan vi se att syftet med LIBRIS har ändrats ett antal gånger. Detta har också ändrat banan för dess utveckling. Detta har i sin tur har påverkat organisationen att gå i en annan riktning.

Utifrån SCOT:s och ANT:s perspektiv kan vi tydligt se att det inte går någon klar linje mellan det tekniska och det sociala. Problem och hinder med LIBRIS och de lokala systemen som framkommit under den empiriska insamlingen, skulle kunna vara lika mycket sociala som tekniska problem. Exempelvis har vi beskrivit att bibliotekarier vid bibliotek inte känner för att ändra sitt sätt att arbeta. Istället skyller man på att det är tekniska problem som står i vägen för att LIBRIS skulle kunna användas som lokalt system. Vi anser däremot att detta i lika stor utsträckning handlar om en inställning från individernas sida. Bibliotekarierna vill att deras uppgifter ska fungera som de gör idag och därför ställer de krav på vad LIBRIS måste klara av. Är detta tekniska eller sociala ”problem”?

Slutligen kan man också se att LIBRIS fortfarande är under förändring. Utifrån SCOT:s perspektiv tyder detta på att de relevanta sociala grupperna som berörs och utvecklar LIBRIS inte kommer överens om en bild av systemet. Enligt Bijker (1987) har de alltså inte nått en hög grad av stabilisering. Detta är förståeligt då LIBRIS från början var tänkt att användas som ett system på både lokal och nationell nivå. Ett mål som inte nåtts men vars diskussion återupptagits. Detta visar att man genom att använda den metod vi använt i denna studie även kan identifiera om IT-investeringar har nått stabilisering. Det kan också visa om olika aktörsgrupper fortfarande har olika konkurrerande bilder av systemet. Utifrån det socialkonstruktivistiska perspektivet visar detta på att biblioteksorganisationen är under förändring. Detta kan man även se i resultatet av undersökningen där respondenterna beskriver olika generationer av IT-system och hur dessa har påverkat arbetet.

6.2 Studiens Brister

Det visade sig att vi formulerat fråga 9 på enkäten felaktigt då man inte använder LIBRIS för utlån över huvudtaget, vilket också kommenterades av tre respondenter. Detta kan ses som en brist i studien då vi förlorat en del av den data som var tänkt att samlas in. Vi menar dock att det inte var något större problem, men att det ändå är nämnvärt.

Som vi tidigare konstaterat så bygger denna studie på vad vi som forskare tycker är intressant. Den subjektivitet detta medför är svår, om inte omöjlig, att undkomma. Vi har för att stärka validiteten bifogat allt material från både enkätundersökning och intervjuer.

Studiens replikerbarhet kan också ses som en brist. Metoden för denna studie anser vi vara möjlig att replikera då vi, i detalj, har beskrivit hur vi har gått tillväga i metodkapitlet, kapitel 4. Samt att vi bifogat både intervjuguide och enkätunderlag. Däremot är det omöjligt att säga att man vid en replikering kommer att få samma resultat.

Nämnvärt är också att denna studie är relativt liten och kan vara svår att generalisera. Däremot har vi tagit detta i anspråk genom att komplettera den kvalitativa intervjustudien med kvantitativ enkätundersökning. Vi anser i och med detta att resultaten till viss del är generaliserbara.

Man kan även anse att vi kunde ha intervjuat fler personer på både Lunds Universitet och Malmö högskola. Detta kunde ha bidragit med en ökad bredd på och förståelse för studiens syfte. Anledningen till att vi inte utförde fler intervjuer var att vi hade brist på resurser, framförallt tid.

Vi har även upplevt det svårt att, i det teoretiska ramverk vi använt, avgöra under vilka karaktärsdrag de data vi samlat in skulle kategoriseras. Dock var detta inte var en stor brist då man ur det socialkonstruktivistiska perspektivet ser på helheten och inte delarna.

Vi märkte redan tidigt att vi mer utförligt kunde ha separerat de lokala systemen och det centrala systemet i sig. Detta för att mer utförligt kunna definiera och gruppera det praktiska resultatet.

Vi fick, i vissa fall, en hög varians i den kvantitativa undersökningen. Detta gjorde att vi var tvungna att tolka resultatet utifrån den kvalitativa delen av enkätundersökningen. Till en början ville vi använda enkäten för att verifiera intervjuernas resultat, men efter att vi samlat in information insåg vi att den mer kompletterade den kvalitativa intervjuundersökningen. Detta var inte riktigt vad vi avsåg att göra från början men med facit i hand så gick det bra. Det är ändå en brist att resultatet inte säkerställdes utan att det istället kompletterades och breddades. I och med att resultatet inte motsade intervjuerna ansåg ändå resultatet vara användbart.

7 Slutsats

I detta kapitel presenteras studiens slutsatser vilka diskuterats mer ingående i föregående kapitel. Kapitlet avslutas med att vi ger förslag på vidare forskning.

Utifrån tre intervjuer med bibliotekarier vid Lunds Universitet och Malmö Högskola samt genom en enkätundersökning riktad mot sex av Sveriges största universitets- och högskolebibliotek har vi kommit fram till följande: Först och främst går det att få information om hur den sociala interaktionen som skett mellan en aktörsgrupp och ett IT-stöd har förändrat aktörsgruppens roll och sociala kontext. Som *andra* punkt består den information man får fram av aktörsgruppens bild av hur den sociala interaktionen mellan aktörerna har förändrat rollen för aktörsgruppen. Detta genom att förändra aktörsrollens individuella, innovativa, uppgiftens, organisatoriska, omgivningens samt gruppens karaktärsdrag.

Genom att använda HEM som utgångspunkt så läggs fokus på den sociala kontexten. Fokus läggs även på den påverkan som social interaktion mellan aktörer har haft på en yrkesroll. Detta istället för att fokusera på enbart teknologin som är väldigt vanligt i dagsläget.

Då vi fick indikationer från bibliotekarierna att LIBRIS inte ses som direkt ansvarigt för organisationsförändringar är orsaken till förändring svår att uppskatta. Men genom att använda den metod vi använt så har vi frambringt aktörsgruppens generella bild av hur den sociala interaktionen mellan två aktörer har förändrat denna aktörens roll efter införandet av IT-systemet.

7.1 Kunskapsbidrag

Vad fick vi egentligen ut av denna uppsats? Vi anser att metodiken som vi använt visar att det går att nyttja en socialkonstruktivistisk teori för att utvärdera hur aktörer inom en organisation påverkar och har påverkat varandra. Själva uppsatsens resultat är i praktiken ett resultat från en utvärdering. Det är processen och synsättet som vi har använt för att utvärdera den sociala interaktionens påverkan på en yrkesroll och dess sociala kontext som är intressant för forskningsområdet.

7.2 Fortsatt forskning

Vi tycker det skulle vara intressant att forska vidare och jämföra vårt resultat med ett annat resultat som är framtaget med hjälp av en teknisk deterministisk modell. Detta för att visa på skillnaderna och likheter. Samt föra ett resonemang över vilken metodik som är mest lämplig för att utvärdera hur en IT-implementering har fungerat över en viss tid. Det kanske till och med kan vara intressant att komplettera de båda för att få en mer utökad utvärdering av IT-implementeringens direkta och indirekta påverkan på en yrkesroll.

Ytterligare en intressant forskningsfråga skulle vara att se på hur den sociala interaktionen mellan IT och dess användare har påverkat den bredare sociala kontexten, det vill säga samhället. Exempelvis har vi diskuterat att LIBRIS ökat transporter av böcker. Utifrån denna uppmärksammelse kan man till exempel fråga sig om LIBRIS är en miljöbov.

8 Bilagor

Bilaga 1 - Intervjuguide

Berätta lite om din bakgrund som bibliotekarie. (Bakgrund, Position, arbetsuppgifter, Relation till systemet? hur länge som anställd?)

Individuella karaktärsdrag

1. Vad är det första du tankar på när du hör ordet "LIBRIS"?
2. Hur ser du på LIBRIS?
3. Tror du att din bild är den generella av systemet eller har andra en annan bild av systemet?
4. Vad tyckte du om LIBRIS när du för första gången fick arbeta med det?
5. Har personerna som arbetar med systemet Lovisa och LIBRIS haft argument och åsikter om programmet?
 - a. Vilka var dessa åsikter? Vad kan de ha beror på?
6. Vilken bakgrund vill ni att era bibliotekarier har?
 - a. Vilka tekniska kunskaper bör de ha? Vilka erfarenheter?
7. Märker du att den bakgrund som era anställda har (politisk, etnisk, kulturell) spelar roll för hur de accepterar LIBRIS som ett verktyg?
8. Märker du att de som arbetar med systemet och lär sig det, känner att deras värde inom biblioteksmarknaden ökar?

Innovativa karaktärsdrag

9. Används systemet som regelgrund för organisationen? Det vi menar med denna frågan är om ni som bibliotekarier egentligen kan gå runt systemets utlåning etc. och själv bestämma vad som sker. Eller anpassas utlåning etc. strikt efter vad systemet kan acceptera?
10. Blir arbetet mer mekaniskt och regelbaserat tack vare datorsystemets inblandning?
11. Hur har den interna kommunikationen ändrats genom systemets implementering?
12. Känner du att det är det människan som styr systemet eller systemet som styr människan?

Uppgifternas Karaktärsdrag

13. Erbjuds nyanställda utbildning för att klara av att hantera LIBRIS eller lokala system (datorkurser eller LIBRIS kurser?)
14. Hur förändrades arbetsuppgifterna inom organisationen vid införandet av IT?
15. Finns det anställda på universitetsbiblioteket som enbart jobbar med LIBRIS?
16. Kommer det in förslag på förbättringar för systemet? Hur mottags dessa?
17. Vilka arbetsuppgifter har bibliotekarier på LUB i dagsläget? Vilka uppgifter förväntar sig en bibliotekarie i dagsläget?
18. När ni beställer in böcker till biblioteken, Hur sker detta och hur läggs de in i systemen? Hur har denna process förändrats sen IT-systemen tillkom?
19. Har det tillkommit klagomål på arbetsuppgifter och hur har dessa hanterats?
20. Era anställda, blir de ofta lockade att söka sig till andra institutioner för bibliotekarier, pga att deras arbetsuppgifter inte riktigt är vad de förväntade sig(systemets fel)?

Organisatoriska Karaktärsdrag

21. Hur har kommunikationen förändrats inom organisationen efter införandet av IT-systemet?
22. Hur har företagskulturen(att träffas och ha möten, relationer till varandra) förändrats sedan införandet av systemet alternativt hur är företagskulturen i dagsläget?
23. Vilka värderingar och normer anser du att en bibliotekarie har i dagsläget? Vad är viktigt att ha som syfte med sitt bibliotekariearbete?
24. Hur har organisationen generellt förändrats iom införandet av IT-system?

Omgivningens karaktärsdrag

25. Hur ser bibliotekets relation till leverantörer ut i dagsläget? (hur kommunicerar ni? vilka är de?)
26. Hur ser bibliotekariens relation till sin fackförening ut i dagsläget? (vilken fackförening?)
27. Vet du om förhandlingar för avtal har påverkats av IT-systems tillkomst?
28. Hur sker relationen både internt mellan delbibliotek och externt mellan olika nationella bibliotek? Vad utför bibliotekarien för uppgifter som sträcker sig mellan bibliotek och hur?

Gruppens karaktärsdrag

29. Finns det specifika grupper inom organisationen? (till exempel blir det en grupptillhörighet hos bibliotekarierna? Och en annan för IT-gruppen) Hur ser du på organisationens uppdelning?
30. Hur ser de anställdas relation till varandra ut?
31. Hur ser de anställdas relation till ledningen ut?
32. Har ni en specifik IT-avdelning, hur är relationen till denna?

Bilaga 2 - Enkät

Enkät om din bild av LIBRIS

Fyll i enkäten genom att *markera* ETT alternativ som du känner stämmer bäst överens med dig själv. Vid frågor där motivering ska ges ber vi er skriva på de utsatta fälten.

1. Kön Kvinna Man

2. Ålder År

3. Hur länge har du arbetat som bibliotekarie på Universitets- eller Högskole-bibliotek? År

4. Hur länge har du arbetat med uppgifter som berör LIBRIS År

5. Beskriv dina arbetsuppgifter kort:

6. Kunskap om LIBRIS gör att du känner dig mer attraktiv på arbetsmarknaden och gör att du känner dig mer säker på att få jobb om du skulle söka dig till andra bibliotek.

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

7. LIBRIS funktionalitet har gjort att det ställs krav på bibliotekarier att erbjuda mer service-inriktade tjänster till kunderna, som i sig leder till en ökad arbetsbörda för dig?

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

8. All kommunikation som sker mellan olika universitetsbibliotek sker i dagsläget via LIBRIS.

Om detta inte stämmer, beskriv gärna vilken kommunikation som sker mellan bibliotek i dagsläget:

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

9. LIBRIS går att "gå runt" (t.ex. addera extra utlåningstid vid godtagbart skäl).

Med detta menar vi att det går att justera vanliga regler för utlåning vid specifika situationer. Förstår du inte frågan så skriv gärna din tolkning och hur du ser på det hela i fältet för eventuella kommentarer.

- samtycker starkt
- samtycker
- neutral
- samtycker inte
- samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

10. Följdfråga till (9): Du skulle våga gå runt systemet utan att konsultera annan part vid situationen likt ovan.

Kommentera gärna din syn på den kontroll som sker av anställda via LIBRIS/LOKALA systemet som används i fältet för eventuella kommentarer.

- samtycker starkt
- samtycker
- neutral
- samtycker inte
- samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

11. LIBRIS gör att du får arbeta kontinuerligt med att skicka och leta böcker, istället för att utföra de arbetsuppgifter du förväntade dig att få utföra när du sökte efter en plats på biblioteket.

Var snäll och motivera om du inte håller med och skriv gärna vilka arbetsuppgifter du förväntade dig att ha

Motivera gärna

- samtycker starkt
- samtycker
- neutral
- samtycker inte
- samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

12. Personal inom biblioteket hjälps alla åt med att få LIBRIS att fungera optimalt.

- samtycker starkt
- samtycker
- neutral
- samtycker inte
- samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

13. De som är anställda på biblioteket har genom sin tjänstefördelning bildat en specifik grupptillhörighet som gör att det blir tydligt med vad och vem man jobbar med. Tror du att LIBRIS gör att denna grupptillhörighet blir ännu tydligare?

- samtycker starkt
- samtycker
- neutral
- samtycker inte
- samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

14. Det skulle vara bättre att ha ett nationellt system (LIBRIS) för alla bibliotek (jämfört med att ha lokala och nationella system som det är idag).

Motivera gärna varför/ varför inte

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

15. Tror du att utvecklingen av LIBRIS i framtiden kommer leda till att färre anställda kommer att behövas inom biblioteken?

Motivera gärna

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

16. LIBRIS är en produkt som gör det mer omständligt att utföra dina arbetsuppgifter (leta/skicka/sortera/kontrollera m.m.).

Kommentera gärna ditt svar på frågan:

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

17. Arkivering, likt den som görs idag i LIBRIS och i lokala system, leder till:

Välj ett eller fler alternativ.

- bättre översikt av böcker
 Mindre stölder av böcker
 Att böcker blir mindre tillgängliga
 Att köer blir längre på böcker

Eventuella kommentarer:

18. I dagsläget implementeras LIBRIS som lokal katalog på specifika bibliotek i Sverige. I ett bibliotek som vi tidigare undersökt sa man på att fjärrlån har bidragit till en ökad arbetsbörda.

Tror du att om LIBRIS hade använts som både lokalt och nationellt system (samarbetande) så hade detta inneburit en ökad arbetsbörda då lånetagarna fått större tillgång till tjänster för fjärrlån?

Skriv gärna vad du tycker:

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

19. LIBRIS underlättar för dig som bibliotekarie då det låter dig sekundärkatalogisera istället för primärkatalogisera?

Motivera gärna

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

20. Tycker du att LIBRIS stödjer (hjälp till med) sekundärkatalogisering tillräckligt väl?

Motivera gärna ditt svar

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

21. När du valde att arbeta som bibliotekarie, trodde du att LIBRIS, datorer och service-inriktade tjänster skulle bli en stor del av dina arbetsuppgifter?

Motivera gärna

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

22. Om en anställd skulle komma med ett klagomål på en tjänst som LIBRIS bidrar med. Hur har detta presenterats till ledning, systemleverantör etc?

Beskriv gärna en situation som uppkommit med problematik inblandat.

Svar:

23. Gör LIBRIS onlinefjärlån det mer omständligt att arbeta jämfört med om detta skett via telefon?

Motivera gärna ditt svar

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

24. Känner du att du kan styra de uppgifter som sker via LIBRIS (lån, kommunikation, bestämmelser) eller känner du att du styrs av deras utformning, regler?

- Jag kan styra
 Systemet styr

Eventuella kommentarer:

25. Skulle du säga att yngre personer (eventuellt innefattar det dig själv) har fördelar när det kommer till datorer då de växt upp med datorer?

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

Motivera

26. Fråga 26 - Vad är din syn på de nationella bestämmelser som har tagits och beslutat att alla bibliotek ska ingå i LIBRIS-samarbetet?

Svar:

27. LIBRIS gör att biblioteksyrket handlar mindre om att arbeta med människor och mer om att arbeta med datorer?

- samtycker starkt
 samtycker
 neutral
 samtycker inte
 samtycker inte alls

Eventuella kommentarer:

Tack för din medverkan!
 Var vänlig tryck på knappen nedan för att skicka in ditt svar via E-mail.
OBS! Tryck bara en gång.

Har du ingen E-mail applikation (eller om knappen inte fungerar*) ber vi dig spara dokumentet med de ifyllda svaren och skicka tillbaka det till avsändaren.

Skicka in ditt svar via E-mail

*Du märker att knappen inte fungerar om det inte händer något när du trycker på den.
 D v s det startar ingen e-mail applikation eller liknande.

Bilaga 3 - Intervju med Kerstin Dahl

1:a-bibliotekarie på Biblioteksdirektionen på Lunds Universitet, den 15 april 2008, Varaktighet: 53 minuter.

K – Kerstin Dahl

A – Andreas Hultén

J – Jonas Månsson

1. A – Hur ser din bakgrund ut, hur har dina arbetsuppgifter med LIBRIS sett ut?
2. K - I princip så är inte LIBRIS min huvudsakliga arbetsuppgift utan det är Lovisa. Utan LIBRIS så hade dock inte Lovisa kunnat klara sig. LIBRIS har funnits sedan början av 70-talet ungefär och skapades främst som en motvikt till BTJ's BUMS, ett lånesystem. LIBRIS kom till för sofistikerad katalogisering som hjälp för forskningsbiblioteken och BTJ's BUMS var ett länehanteringssystem för folkbiblioteken. De här två har alltid funnits som två konkurrerande system i stället för att man knöt ihop dem från början. Det var först för 15 år sedan som LIBRIS släppte in Bibliotekstjänsts poster i sin katalog. Så man kan säga att det har varit folkbiblioteken och universitetsbiblioteken. LIBRIS har varit någon sorts, jag vet inte vad man ska säga, hjärtat i Sveriges forskningsbibliotekssystem . Från början så var LIBRIS väldigt fyrkantigt och ibland så märks det fortfarande.
3. A – Hur är relationen till Lovisa, hur är de två systemen i förhållande till varandra?
4. K - Allting som finns i Lovisa finns egentligen i LIBRIS också, så det är dubbelt på något sätt. Det är bara sådana saker som uppsatser o väldigt specifika saker som inte finns i LIBRIS. Forskningsbiblioteken ser till att allt material kommer in i LIBRIS. Så gör Lund och så gör Göteborg och Uppsala och egentligen alla universitets- och högskolebibliotek . Jag tror det finns någonstans mellan 150 och 200 bibliotek som registrerar i LIBRIS just nu. LIBRIS hämtar även sina poster från Library of Congress, British Library och andra stora bibliotek. Så fort vi i Lund, de i Uppsala eller Göteborg införfärfar boken så 'klistrar' man på sitt sigill och gör en sekundärkatalogisering. Under natten så går just den posten till Lovisa, eller vilket system det vara må . Så fungerar det. Det har varit lite si och sådär med hur LIBRIS fungerar. Det är en lång historia det här med hur MARC-formatet har format LIBRIS eller hur LIBRIS har varit tvungna att acceptera internationell standard.
5. A – Du nämnde att det var lite fyrkantigt, hur menar du då?
6. K – Jo jag menar att det är lite omständligt ibland, man har svårt att enas om hur saker ska vara. Jag vet inte om det är beroende på person, vem det är som sitter med LIBRIS. LIBRIS har en specifik roll i Sverige eftersom de från början var en del, eller ja det är de fortfarande, av Kungliga biblioteket. Ni vet kanske att KB måste samla in och registrera allting som finns i Sverige, eller rättare sagt, allt som trycks i Sverige. Det gör de tillsammans med de stora universitetsbiblioteken. Lund har i uppgift att låna ut allt svenskt tryck. Lund är alltså utlåningsbiblioteket för KB:s material skulle man kunna säga. Det finns mycket i LIBRIS som vi har i vår katalog, som egentligen inte är så intressant för just användarna i Lund. Lovisa innehåller idag drygt 1,6 miljoner titlar och av dem står UB för knappt 1 miljon titlar. Det finns mycket som aldrig använts men mycket som används och efterfrågas kontinuerligt, t.ex. serietidningar som Kalle Anka
7. A - Allt möjligt alltså?
8. K – Ja allt möjligt, från början så skulle allt sparas som var tryckt, det vill säga: visitkort, teaterprogram o gud vet allt. Det finns dock inte i Lovisa, men väl på UB.
9. A - Det låter rätt så omständligt, är de det?
10. K - Ja, fast det är ju vårt kulturarv som sparas. Har man till exempel tryckt ett visitkort i början av 1900-talet så kanske det är någon som tycker det är intressant och vill titta på det.
11. A – Att bevara så mycket måste ta otroliga mängder plats?

12. K - Om ni någon gång har tillfälle så ska ni gå till UB och besöka avdelning för okatalogiserat tryck, där finns allt ifrån julkort till företagstryck. Det är ganska fantastiskt! Filmaffischer från tidernas begynnelse med konstnärligt värde, vad det nu innebär...
13. A – Det är väl så att Lund har som uppgift att de ska bistå med allt material som studenter behöver inom sina kurser, kan det vara så att filmaffischer och sådant finns på filminstitutionen?
14. K - Det vet jag faktiskt inte men det finns tillgängligt för dem på UB. Om man försöker låna en svensk roman på UB så får man inte låna hem den om man inte är litteraturvetare, utan då får man sitta på UB och läsa den. Jag vet inte om ni har tänkt på det men om man tittar i katalogen så kan det stå "ej hemlån".
15. A – På vilket sätt beror det på vilken utbildning man har
16. K – Om du läser vid språk- och litteraturcentrum så får du låna hem boken, du får alltså ta den utanför UB:s dörrar.
17. A – Om vi går tillbaka lite till din bakgrund, det är bibliotekarie, du är i grunden
18. K - Ja
19. A - Vad är det för utbildning för att bli bibliotekarie eller är det något man kommer in på andra vägar
20. K – Nu är jag så pass gammal så att när jag utbildade mig räckte det med att man hade en akademisk examen och arbetade på UB. Det fanns tidigare något som hette Universitetskanslersämbetet, som gav en ettårig utbildning på betald arbetstid. Efter genomgången kurs blev man antingen assistent av högre grad eller lägre grad. Det fanns inte speciella utbildningar när jag började, jag har alltså internutbildats på UB.
21. A - Har det förändrats genom åren efter att LIBRIS och Lovisa kom till, krävs det extra utbildningar?
22. K - För min del tror jag nog att det började av ren nyfikenhet, det där med datorer. Innan jag började på UB så jobbade jag på Forskningspolitiska institutet. Där köpte vi en ordbehandlingsmaskin alldeles i början av 80-talet. Den kunde man använda som kommunicerande terminal och man kunde göra databassökningar. Den enorma apparaten var jättepraktisk. Den kunde till och med skriva ut katalogkort. Efter ordbehandlingsmaskinen köpte Forskningspolitiska institutets bibliotek Lunds universitets första persondator, jag tror året var 1983. Vi började registrera materialet som redan fanns på institutionen. Persondatorn kostade då 65 000 kronor, vilket var enormt mycket pengar.
23. A – Hur var den generella bilden när LIBRIS kom, hur blev systemet bemött?
24. K – Det var flera som tyckte att det var hemskt och det fanns vissa bibliotekarier som inte ville lära sig systemet. Så fort de fick en fråga så svarade de: Nej, systemet fungerar inte idag. Utrustningen då bestod av en "Texas Silent"-maskin, ett vidunder, som spottade ut sökningar på papper. Så småningom så kom terminalerna, då blev det ännu lite bättre. LIBRIS var alltså som sagt bara något som bibliotekarierna skötte, ingen annan.
25. A - Vi läste i Olssons avhandling att det förenklades väldigt mycket, precis som du säger. Kan det vara så att de som var väldigt inne i sitt yrke hade lite svårt att acceptera LIBRIS?
26. K – Ja på sätt och vis för det konkurrerade mot hur man gjort tidigare. Man upplevde, eftersom saker och ting blev förenklade med systemet, att arbetet togs ifrån en. Den äldsta generationen hade nog väldigt svårt att ta det till sig, det tror jag. Det ser ju nästan likadant ut idag. Det som är svårt för de äldre är alldeles självklart för de yngre. Nu verkar barnen födas med datorkunskapen.
27. A – Hur ser de som kommer som nya bibliotekarier till Lund på det, de som får börja arbeta med det här systemet?
28. K - Jag tror att man lär sig ganska mycket under bibliotekarieutbildningen, man har till exempel kurser i hur man lägger in något i systemet. Jag tror att den generationen som är nu, alltså de som är uppfödda med Google, Amazon och internet över huvud taget, de har det med sig från början på något konstigt sätt. Men det finns ju fortfarande de som är helt allergiska mot datorer, tål dem inte, som säger att de är

farlig och hemska

29. A - Du nämnde tidigare att det var Lund som har som ansvar att alltid vara utlåningsbibliotek för svensktrycket, på vilket sätt och hur mycket extra arbetsuppgifter blir det för dem som är bibliotekarier i Lund jämfört med de som arbetar på andra universitets- och högskolebibliotek?
30. K - Arbetsbelastningen på Lunds UB är naturligtvis större än på de andra universitetsbiblioteken på grund av utlåningen av svensktrycket. I nätverket här i Lund är ju UB störst och betjänar i huvudsak humanisterna. Alla biblioteken i nätverket fungerar på lite olika sätt både vad beträffar utlån och storlek. Kursböcker hanteras helt på de olika nätverksbiblioteken. UB har inte längre några kursböcker.
31. A - Finns det någon som någon gång har bett om förflyttning eller liknande, som har sett systemet som en allt för radikal förändring att man själv har ifrågasatt sin position?
32. K - De har nog i så fall omplacerats och fått en annan arbetsuppgift, jag vet inte egentligen. Det var väldigt mycket av de lite äldre som var lite känsligare inför det. Det kunde handla om det här med strålning med mera. De hade nog rätt på den tiden kan jag tänka mig, vissa av de här maskinerna var ju rena rama sollamporna från början.
33. A - Man ska nog inte skratta åt det. Om 20 år så är det väl vår generation som får äta upp det.
34. K - Ja, men det är lite svårt att veta men ska man vara riktigt ärlig, det här kan man ju inte säga men, de som blev bibliotekarier (skrattandes) förr i tiden var ju lite knepiga. Det finns lite roliga historier, bland annat en om någon som skulle gå upp på medicinkliniken på lasarettet men som hamnade på UB. Denne sa: Är detta avdelningen för invärtes sjuka? Det säger ju en del om hur tillståndet var här. Det fanns många, när jag började på UB då för länge sedan, som satt bakom bokhyllorna och suddade på katalogkort. Att många inte kunde acceptera den nya tekniken och nya saker kan man ju förstå.
35. A - I och med att det här är ett nationellt system. Kan man då säga, ur en bibliotekariers synvinkel, att man blir berikad på marknaden att lära sig det här? Kan man överleva utan att ens pröva det?
36. K - Nej det kan man nog inte som det ser ut nu. Detta har gått så rasande fort, när vi började med Lovisa och när LIBRIS började spridas lite mer så var det helt terminalbaserat. Sedan kom klient/servertekniken. Just nu är vi inne i ett skifte igen, generation ett, två och tre har väl passerat så vi är på väg nu mot generation fyra. Ingen vet ännu inte riktigt vad det kommer innebära.
37. A - Du nämnde lite i början innan vi började spela in, det var något nytt som skulle ske.
38. K - Du tänker på vad de håller på att göra nu med LIBRIS?
39. A - Ja precis, är det något konkret som du kan avslöja?
40. K - Nja, alltså det är ingenting som är hemligt, man har diskuterat i många, många år att använda LIBRIS som en central katalog för allt. Detta för att man tycker det är lite slöseri med tid att först katalogisera i LIBRIS och sedan föra över det till lokala system. Eftersom det ändå finns så mycket i LIBRIS som bildar de lokala systemen så kan man ju använda det som en lokal katalog. Speciellt nu när LIBRIS har fått nytt utseende. De har gjort ett jättejobb och det är väldigt bra. Det är lätt att hitta och det är snyggt och prydligt. Det som hänt hittills är att Växjö och Kalmar har gått samman och beslutat att de ska ha LIBRIS som sin lokala online katalog. De har ett system som inte längre kommer underhållas men de kommer använda det som lånesystem. Mellan LIBRIS och deras nuvarande system, kommer det finnas något som kallas för en "broker". Det är en programvara som de har utvecklat och som gör att om man är inne i LIBRIS och letar, vilket många är nu för att det är så snyggt, så kan man alltså komma in i den lokala katalogen och beställa. Då kollar "brokern" om boken finns tillgänglig, då kan man göra sin beställning där. Under de senaste åren har det gjorts en utredning på nationell nivå om hur användningen av LIBRIS som en digital katalog sett ut. Det har dessutom utretts huruvida man skulle kunna använda LIBRIS som nationellt lånesystem. Utvecklingen går så snabbt så tiden är inte riktigt mogen genomföra det. Man ligger på något sätt och avvaktar. Växjö och Kalmar är pionjärer och vi i Lund är lite intresserade av att göra något liknande, men inget är klart ännu. Vi är i läget då vi funderar på om vi ska behålla det lokala systemet som vi har nu, utveckla något nytt, göra en ny upphandling eller om ska vi hoppa på det här med LIBRIS.
41. A - Det har väl ändå alltid varit LIBRIS problem att tiden har sprungit iväg?

42. K – Ja, fast nu har LIBRIS egentligen sprungit förbi oss därför att de har lyckats utveckla sin webb. Det fungerar väldigt bra, det är snygg och lättförståligt.
43. A - Var inte det tanken med LIBRIS från början, att det skulle vara ett lokalt system för alla?
44. K - Ja alltså, från början var det KB:s system, alltså Kungliga Bibliotekets, men sedan är det lite roligt också därför att LIBRIS sitter med sitt system och samtidigt har KB ett lokalt system.
45. A – Hur ser användandet av LIBRIS ut? Vi själva hade till exempel ingen aning om att man kunde beställa från olika bibliotek och inte bara de som fanns inom Lund.
46. K - Jag vet inte riktigt men de som undervisar nya studenter borde ju tala om hur det fungerar med LIBRIS och låna över huvud taget. Men det kan ju också vara så att LIBRIS inte varit riktigt attraktivt förrän det nya LIBRIS släpptes för några månader sedan. Det har tidigare varit lite knöligt att arbeta med, så man har kanske inte riktigt brytt sig.
47. A - Kan jag gå in och söka på LIBRIS och sedan beställa en bok till det lokala biblioteket eller hur fungerar det?
48. K - Du kan själv inte göra beställningen ännu. Om det är en bok som inte finns i Lund så får du gå till ditt bibliotek så ordnar de ett fjärlån åt dig, det är alltså biblioteket som beställer. Än så länge går det alltså inte, eller ja du kan göra beställningen på nätet, en fjärlånebeställning, men den går till det lokala systemet. Du kan inte själv kommunicera med LIBRIS och skicka en beställning till det biblioteket. Det finns fjärlånekedjor som är ganska invecklade.
49. A – Hur har arbetsprocessen förändrats för en bibliotekarie genom att arbeta med LIBRIS?
50. K - Istället för att man skickar lappar som förr i tiden i kuvert med vanlig post till biblioteken så gör man nu beställningar online. Det är inga konstigheter.
51. A - Kommunikationen mellan olika institutioner och bibliotek, hur ser den ut?
52. K - Det sker via e-post hela tiden tror jag. Karolinska Institutet i Stockholm, det medicinska biblioteket, har utvecklat ett fjärlånsystem som de kallar för SAGA där de flesta bibliotek är med. Man lägger in en beställning i SAGA, denna beställning hämtas av Lovisa och skickas tillbaka till det lokala systemet och där skapas ett provisoriskt exemplar, som lånas ut via det lokala systemet. Vi kan då se vilket bibliotek det är som har lånat boken. Boken får en tillfällig streckkod så att man kan hålla reda på och kräva in boken om den inte lämnas tillbaka.
53. A – Om något händer som gör att man inte har möjlighet att lämna tillbaka boken, hur kan biblioteket styra utlåningen i ett sådant läge?
54. K - Det går att ändra. Är det så att man sitter fast någonstans, det behöver ju inte vara så drastiskt att man bryter benet men man kan kanske vara på besök i Trelleborg och inte kan komma till Lund så kan man ändra i systemet. Går gör det alltid men det beror på vilken nivå bibliotekarierna får lov att arbeta. Studentvakterna till exempel får inte förnya och checka ut hur mycket som helst, då skulle hela kompisledjan sätta igång.
55. A – Hur ser de olika nivåerna ut för bibliotekarierna?
56. K - Det finns för varje person som arbetar, alla har speciella rättigheter.
57. A - Vad finns det för olika led här i organisationen?
58. K – Vårt bibliotekssystem är amerikanskt och amerikanska system är hierarkiskt uppbyggda. I Sverige arbetar vi mer i platta organisationer, det vill säga så många som möjligt ska kunna göra allting. Sedan finns det ju vissa som har alla nycklarna, systemansvariga till exempel, vilket i vissa fall kan vara livsfarligt (skrattande). Varje funktion inom systemet har en huvudansvarig.
59. A – Hur ser kommunikationen ut mellan de anställda?
60. K - Alla kommunicerar med alla! Mycket beror ju på storleken på biblioteken. På de mindre måste alla kunna allt men på ett stort bibliotek som UB är arbetet väldigt uppdelat, de som hanterar tidskrifter och de som kategoriserar böcker, lånar ut böcker och de som sätter upp och plockar fram böcker. De flesta

kan hantera systemet på ett eller annat sätt.

61. A – Hur påverkades kommunikationen efter det att LIBRIS, Lovisa och datoriseringen över huvudtaget kom?
62. K - Den har förbättrats väsentligt! Förut var det så att man fick sitta o gnälla hemma för att ingenting fungerade. Nu är det enkelt, nu skickar man iväg ett meddelande, och säger: Nu funkar det inte.
63. A – Har organisationsstrukturen också förändrats efter införseln, hur i så fall?
64. K - Ja det har den gjort. När systemet infördes för 20 år sedan, var systemet UB:s. Då var det UB:s regler som gällde i princip för alla. Efter ett antal år och på grund av olika omorganisationer, har systemet blivit nätverksbibliotekens. De stora institutionsbiblioteken kan nu ställa samma krav på systemet som UB ensamt kunde göra tidigare. Från början fanns 'systemavdelningen' på UB. När organisationen med nätverksbibliotek och en biblioteksdirektion bildades blev systemavdelningen en del av direktionen. Biblioteksdirektionen ska förmedla elektroniska resurser och Lovisa. Lovisa i sig är elektronisk men hon innehåller ju väldigt mycket, nästan enbart tryckt material.
65. A - Vi har märkt det att skiljer sig rätt mycket om man lånar en bok på UB eller på ett av nätverksbiblioteken när det gäller lånetider, Hur kan det skilja så?
66. K - Det gör det. Vi har kommit så långt att vi nu nästan är överens om gemensamma låneregler. Nu verkar det som att de flesta fogar sig i leden men problemet är att vi bara kan rekommendera. Vi skulle vilja se att det blev så här över lag. Alla är eniga om lån av kursböcker. Kursböcker är 14 dagar över hela linjen.
67. A – Vad har ni som huvuduppgift här på biblioteksdirektionen?
68. K - Det är att samordna och köpa upp elektroniska resurser, ELIN, tidskriftsdatabasen, artikeldatabasen som är exempel på vad vi står för här. Vi får en viss summa pengar, vem det nu är som betalar, plus att fakulteterna betalar oss för att vi ska kunna köpa in stora paket av elektroniska böcker, artikeldatabaser med mera.
69. A - Finns det någon specifik IT-avdelning som arbetar med att utveckla Lovisa kontinuerligt?
70. K – Nej det gör det inte. Lovisa är ett amerikanskt system, utvecklat vid Virginia Tech. Det heter VTLS som står för Virginia Tech Library System. Det finns en stark användargrupp som ser till att systemet kontinuerligt förbättras samtidigt som VTLS hela tiden försöker ligga långt framme i utvecklingen. Sedan kommer våra användare och påpekar saker. Då diskuteras det och vi kan sedan begära förbättringar i systemet.. Alla bibliotekssystemleverantörer har det lite svårt, de vet inte riktigt vilket håll de ska gå. Utvecklingen har gått fort och det händer saker hela tiden. Det man talar mycket om nu är sådana här system med öppen källkod.
71. A - Om till exempel någon som jobbar på Lunds UB kommer med en smart ide, hur möjligt är det att den sedan implementeras?
72. K - Vissa saker kan vi göra själva och andra saker får vi beställa. Antingen så köper systemleverantören idén och tycker att det är jättebra eller så kan vi betala för att utveckla den. Från början var vi fyra personer vid datacentralen som jobbade med systemet. Nu är det inte så många kvar vilket är lite trist faktiskt. Vi hade en tekniker men han gick in i väggen och vi har inte haft någon annan på ett och ett halvt år.
73. A - Hur fungerar det nu?
74. K – Att det fungerar bra kan man inte precis påstå. Vi hackar oss fram men det hade varit roligt och skönt att kunna få tid till att tänka efter; vad kan vi göra med det här? Eftersom vi är i en situation där vi inte riktigt vet åt vilket håll vi ska gå. Följer man diskussionerna runt om i världen så ser man att många känner att nya tider är på gång, men ingen vet riktigt hur framtiden kommer att se ut. Det verkar som om alla väntar på en ny generation system. LIBRIS vågade satsa och resultatet blev bra. Det finns många bibliotek världen över men det finns även många bibliotekssystemleverantörer som poppar upp och slås samman. Senare slutar leverantören att stödja något av systemen. Det är precis det som Växjö har råkat ut för nu. Flera leverantörer som har gått ihop, skippar något av systemen och erbjuder andra

lösningarna. Projektetbiblioteket sydöst räknar med att komma igång t i höst, så det är ganska lång kommet. Vi har sett prototyper på det hela och det ser alls inte så dumt ut.

75. A - Om man tittar på bibliotekets relation till leverantörer, då tänker vi på leverantörer av böcker, har det förändrats?
76. K - Lunds UB är ganska unikt därför att allting som trycks i Sverige måste levereras till fem universitetsbibliotek: Stockholm, Lund, Umeå, Uppsala, Göteborg och Linköping är nog med där också. Vi i Lund måste spara allt svenskt material medan de andra biblioteken, de jag räknade upp, kan göra vad de vill med det. De kan låna ut, de kan sätta det på personalens bokhylla eller de kan slänga det om de vill. Universitetet i sig har ett avtal med fyra stora bokleverantörer.. Det är centrala avtal som görs på universitetsnivå.
77. A - Vilka måste leverera tryckt material?
78. K - Alla, tryckerierna måste leverera men det är lite lustigt nu. Mycket svenskt material trycks i utlandet, Östeuropa till exempel, där är det ingen leveransplikt. Om ni går till UB så finns alltså allt från första tryckningen till, ja allt. Nu sparar man nog bara originalet eller den första utgåvan som fanns, det skulle svämma över annars.
79. A - Vi undrar, nu har vi kanske lite förutfattade meningar, har bibliotekarierna någon speciell fackförening?
80. K - När min dotter gick i andra klass så hade det frågats vad föräldrarna gör, då berättade hon: Min mamma e bibliotekarie, hon sitter bakom en disk o stämplar böcker. (skrattar)
81. A - Det verkar ändå vara rätt så omständiga uppgifter som en bibliotekarie har?
82. K - Det finns några olika fackföreningar. Statusen på bibliotekarieryrket har väl ökat, utbildningen av bibliotekarierna ökar. I tidningen så står det att nu finns det för många men det går upp och ner hela tiden. Jag känner mig inte riktigt som en bibliotekarie, det kan jag inte precis påstå. Jag vet inte riktigt vad jag känner mig som ibland. Det här har gett guldkant i tillvaron att jobba med det här som jag gör.
83. A - När det gäller värderingar och normer hos en bibliotekarie, ytterligare lite generaliseringar, vi tänker lite på att man ska förvalta kulturarvet. Tror du att de unga också tycker det är viktigt? Är det någonting man lär sig under utbildningen?
84. K - Det vet jag faktiskt inte om man lär sig. Det här med kulturarv kan gå till överdrift ibland. Visst är det fascinerande med allt det gamla och visst är det bra med scanning, förvara och inte slita ut. Det är ganska fantastiskt egentligen. Jag har läst något brev som är jättegammelt som några stora svenskar har skrivit. Varför man sen ska förvara det i tid och evighet, det har jag faktiskt haft lite svårt att förstå.
85. A - Jag har själv försökt köpa gamla filmplanscher. Jag vet hur dyrt det är så jag är glad att de förvaras någonstans.
86. K - Har du varit inne på Kungliga bibliotekets sida och sett deras affischsamling som de har?
87. A - Nej, men jag har tänkt göra det
88. K - Det är ganska häftigt. Man kan ju göra väldigt mycket med det gamla. Det som dock är bekymmersamt, tycker jag, är om de måste skära upp gamla böcker för att scanna in det, det e lite tramsigt.
89. A - Är det så att man skulle kunna få kopior på gamla brev och sådant?
90. K - Oja, man går in på handskriftsavdelningen, där finns brevsamlingar och fotosamlingar som är helt unika.
91. A - Ja det är mycket man inte vet om.
92. K - Ja det är väldigt mycket. Det finns så otroligt mycket. När jag började på UB, för många år sedan, på avdelningen för okatalogiserat tryck var min allra första uppgift att sortera kollektivavtal. Då menar jag alla kollektivavtal som sluts i detta land. Detta gjorde jag på en kall vind på UB. Naturligtvis tänkte jag då ... Vad är det jag gör? Detta är förskräckligt!

93. A - Mindre glamorösa sidor av yrket.

94. K - Ja det var, sortera årsredogörelser från HSB i hela landet. Det var inte heller jättekul men sedan när det kom in teaterprogram och sådant från alla teatrar i Sverige och från lång tid tillbaka så var det lite kul. Men nej, där var jag inte kvar länge.

95. A – Vi tackar så mycket, vi känner oss jättenöjda!

96. J – Ja, tack så mycket!

97. K – Tack ska ni ha!

Bilaga 4 - Intervju med Britt-Marie Lindahl

Avdelningschef för låneavdelningen på Lunds Universitetsbibliotek, den 22:a april 2008, Varaktighet: 46 minuter.

B – Britt-Marie Lindahl

A – Andreas Hultén

J – Jonas Månsson

1. A – Kan du berätta lite om vad din position är här på biblioteket?
2. B – Jag är avdelningschef för låneavdelningen, det innefattar lokala lån och även fjärlån. Det har jag varit i 12 år nu ungefär och dessförinnan har jag jobbat här på UB väldigt länge, sedan 1972 kan jag väl säga att jag i princip har jobbat med lån och fjärlån i en eller annan form.
3. A – Vad har du för bakgrund innan du börja jobba här?
4. B – Jag kom i princip direkt ifrån grundskolan och har inte VHS utan när jag började här, för många många år sedan, så hade vi en kurs. De som var chefer och hade andra bakgrunder undervisade, som de flesta här inne på biblioteket i Lund. De olika delarna av biblioteksverksamheten och det gällde då inte bara UB utan även biblioteksverksamheten i stort och hur den fungerar.
5. A – Okej, alltså inom univers...
6. B – Ja och utbildningen skedda här inom UB.
7. A – Vad är det första du tänker på när du hör ordet LIBRIS?
8. B – Det är fjärlån!
9. A – Det är det?
10. B – Det är det.
11. A – Hur ser du på LIBRIS, hur fungerar det i dagsläget?
12. B – Jag tycker det är den bästa katalogen att använda, den är väldigt bra uppbyggd och det har kommit en ny version för inte så länge sedan. Det är alltså det som är huvudarbetsredskapet i princip, i synnerhet när det gäller fjärlån så är de den katalogen som vi använder mest. Sen har vi lokala kataloger här men de varierar i kvalitet så ofta får man vända tillbaka till LIBRIS när man vill göra sökningar.
13. A – Tror du att den här bilden som du har utav LIBRIS är generell bland bibliotekets anställda?
14. B – Det tror jag! Det tror jag oavsett om det gäller lån, katalogisering eller sökning.
15. A – Så de flesta skulle säga att det är bra och det är inte särskilt många argument emot som kommer fram i dagsläget, det fungerar med andra ord rätt bra?
16. B – De fungerar rätt bra. Det har gjorts väldigt undersökningar ute bland biblioteken innan de gjorde den nya versionen. Det är även kombinerat med användarna för att de ska vi inte glömma. Det är användarna som perspektivet ska vändas emot menar jag så att det ska vara så lätt som möjligt för dem att använda katalogen. Sedan får vi bygga på med våra åsikter, vad behövs för att kunna arbeta bakom kulisserna med LIBRIS.
17. A – Vad ställer ni för krav på när ni anställer ny bibliotekarie här på Lunds Universitetsbibliotek?

18. B – Det är ingenting som de behöver med sig i bagaget att de kan använda LIBRIS. Beroende på vilka arbetsuppgifter de kommer få i sitt nya jobb så läggs inte tonvikten vid LIBRIS utan det är som regel andra kompetenser. LIBRIS måste man dock i princip kunna använda, oavsett på vilken del av biblioteket man jobbar.
19. J – Är det så att man skolas in i det automatiskt?
20. B – ”Trial and error”, ja de får lära sig efter hand beroende på vilken del av LIBRIS de behöver använda. Nu katalogiserar vi ju allting i LIBRIS och vi använder inte våra lokala kataloger till det.
21. A – Märker du att om det kommer en ny bibliotekarie som ska skolas in i det här systemet att dennes bakgrund och dennes tekniska kunskap gör att man känner lite motstånd, att man blir mer eller mindre tvingade att acceptera det?
22. B – Ja man blir egentligen tvingad att acceptera det för det är det redskap som vi har.
23. A – Det är väl bara att acceptera som ny bibliotekarie?
24. B – Ja.
25. J – Märks det någon skillnad mellan kanske ålder eller mellan olika individer hur man tar åt sig av systemet?
26. B – Ja de kan man väl säga. Yngre generationen har ett klart försprång, när jag började här så fanns inte datorer över huvud taget. Utan vi har fått lära oss efter hand. Vi har inte haft någon skolning i det, vi har inte heller jobbat med det undertiden vi gick i skolan. Så att vi ligger lite grann efter. De har mycket lättare att ta åt sig, tekniken och förstå tekniken bakom ett system, de som är nyutbildade och dessutom så är utbildningarna väldigt fokuserade på den digitala biten utav verksamheten, det är inte så mycket praktiskt inriktat på rutiner inom biblioteket utan de har en mycket bredare utbildning idag.
27. J – Men du har ju ändå nästan varit med sedan början av LIBRIS?
28. B - Det har jag varit jag.
29. J – Du har sett de här olika stegen.
30. B – Ja det har man ju gjort och det har man själv fått lära sig efter hand att man har fått gå in mer i tekniken för o kunna klara av det. Nu är vi rätt så bortskämda här också när det gäller teknik och dess problem. Nu hade jag precis Gunilla här inne till exempel, vi har en väldigt bra support ifrån våra tekniker. Det har också lite med att göra att man lutar sig tillbaka för att man vet att man kanske inte alltid har tid o lära sig vad som är problemet bakom utan man ser till o få de löst.
31. A – Finns det någon speciell avdelning här som jobbar med IT på universitetsbiblioteket?
32. B – Ja vi har dels ett avtal med Lunds datacentral, LDC, vi har något som heter EGA, en god arbetsplats, och vi har mycket kontrakterat jobb med dem och om vi har något problem så skriver vi någonting som heter service desk. Men även vid akuta problem som bara dyker upp så har vi ganska många som har kunskapen att hjälpa till.
33. A – Då kan jag förstå att man känner sig rätt säker ändå när man arbetar med det och jobbar här?
34. B – Ja och det är en fördel med att UB är så stort i förhållande till andra nätverksbibliotek. Andra har kanske en eller två anställda som lutar på en tekniker som har mycket andra arbetsuppgifter men här är de fokuserade på det som gäller bibliotekets jobb.
35. A – Hur skulle du säga att organisationen inom det här fungerar, är den hierarkiskt uppbyggd eller samtalar alla med varandra och vill ta hjälp och dela med av varandras erfarenheter av vad de arbetar med?
36. B – Ja de kan jag nog säga, här är väldigt mycket diskussioner just om man har något problem och det är oftast de inofficiella mötena som får igång diskussionerna; kaffepauser, lunchraster, att springa på varandra i korridorerna och så vidare, prata om vad det är för problem. Så hierarkiskt är de nog inte speciellt, utan det pratas över gränser. Visst det kan behövas mer men som regel så upplever någon något problemen så kan man diskutera det för man har ändå liten koll på vad alla andra gör även att vi är rätt så många här.

37. A – Nu vet ja att ni har studenter som arbetar här ibland. Känner sig de också som en del av organisationen och vågar tala med cheferna, kanske till och med att de tar upp problem?
38. B – Ja det vill jag säga. Det är nästan bara jag som har timanställda som arbetar vid diskar samt receptionen på kvällar och helger. Det är en förutsättning för att jobbet ska fungera här att dekan ställa frågorna och att de vågar ställa frågorna vilket de också vågar, det kan jag lova.
39. A – Är det ofta så att de kommer med förslag på förbättringar hur LIBRIS och Lovisa borde eller kan fungera?
40. B – Det kan de mycket väl göra, tycker de att företeelser verkar omständiga eller tycker att det skulle kunna göras på ett enklare sätt så kan de mycket väl komma med förslag och frågor varför det är på detta viset. Man blir gärna lite hemmablind om man har jobbat i den här miljön i väldigt många år, så det är guld värt när man får in några som inte har något i bagaget sedan tidigare. Deras åsikter är något man tar mycket hänsyn till. Nu har vi inte så stor möjlighet att påverka LIBRIS och Lovisa. Systemen är väldigt hårt kodade så man kan inte göra de kopplingar som man skulle vilja alltid.
41. A – Om ni skulle hitta ett förslag som vore intressant och skulle vilja ha det implementerat, hur skulle ni då gå till väga?
42. B – Vi har ganska många formella grupper inom nätverket, själv sitter jag till exempel med i den som heter referensgruppen för bibliotekssystemet. Vi har möte flera gånger per termin där vi tar med oss förslag på förbättringar samt sådant som vi tycker fungerar dåligt och så vidare. Sedan ligger besluten en nivå högre upp samt att de här kronorna och örena alltid kommer in i bilden. Just nu tittar vi i alla fall på andra alternativ till ett lokalt system.
43. A – Vi har hört att LIBRIS ska integreras med de lokala systemen hos bibliotek runt om i Sverige, har ni diskuterat det här?
44. B – Ja det har vi gjort och det tycker vi är en möjlighet. Det gjordes en undersökning som gick ut på remiss inom Sverige och ville ha LIBRIS som lokal katalog. Jag tror att väldigt många är för det men det är väldigt många tekniska hinder innan det blir verklighet. Det beror på att nästan alla bibliotek har olika system, vi har inte kört systemet som man har i Finland, att det är ett nationellt beslut vad man ska ha för bibliotekssystem utan här får var och en bestämma vilket de ska ha. Det blir väldigt mycket mer jobb för LIBRIS när de ska fungera med alla system.
45. A – Känns det som så att LIBRIS är lite steget före Lovisa just nu?
46. B – Ja det tycker jag. Jag har tittat som hastigast på Växjö, de ska samarbeta med tre lokala kataloger och har LIBRIS som inkörsport. Nu kan jag inte som sagt den tekniska biten men jag vet att de skulle ha något som ligger emellan för att kunna jobba med de lokala systemen. Eftersom nästan alla bibliotek gör sin katalogisering i LIBRIS så tycker jag att man borde ta steget vidare och ha bara sin egen lokala lånebit, med krav, utlån och de funktionerna. LIBRIS har en så pass hög kvalitet på katalogen och borde sitta i mitten som nod.
47. A – Närbibliotekarierna arbetar med Lovisa och, blir det så att de styrs av systemet eller kan de sätta sig över det så att de till exempel lägger på en vecka på utlåning?
48. B – Själva utlånet sker bara i Lovisa och där har vi möjligheter och göra ändringar på ena eller andra hållet. Sedan är vi reservbibliotek, vi har allt svenskt tryck så vi är lite rädda om det för vi är skyldiga att bevara allt vi får men vi har också skyldighet att låna ut det. Det står lite i motsats till varandra. Så vi kan alltså i det lokala systemet själva ändra låneregler och då är LIBRIS aldrig inkopplat. Säg att vi haren bok som man egentligen inte får ta hem, anser vi ändå att den ska lånas ut så kan vi sätta oss över systemet. Vi har till exempel regler med de som läser litteraturvetenskap, de får låna sådana typer av böcker till institutionen. Vart och ett av biblioteken ansvarar för sitt.
49. J – Är det någonting som ni absolut inte kan ändra i systemet?
50. B – Ja det finns vissa saker, nu kan jag inte komma på något så här hastigt men just i själva utlånet har man ganska stora möjligheter. Det finns dock andra saker som är väldigt låsta vilka vi inte kan ändra och det är väl i sin tur anledningen till att vi diskuterar ett "opensource-system", att ha som lokalt lånesystem. För att

ska det ska göras en ändring i det lokala systemet så tar det väldigt lång tid, vår leverantör sitter i USA och det kostar väldigt mycket pengar om vi vill göra några ändringar. Det finns saker som man inte kan ändra vilka vi inte är nöjda med.

51. A – Hur ser du att det här med att nya IT-system har påverkat biblioteksorganisationen?
52. B – Det är väl en sak som har förändrats. Tidigare så hade vi så kallade avdelningsmöten, i alla fall på min avdelning, som ägde rum var fjärde vecka. Just nu, när det gäller låneexpeditionen, har vi möte en gång i veckan för där händer det så mycket. Vi har möte varje torsdag morgon för att gå igenom förra veckans problem. Det är fler möten just för att saker och ting måste hända snabbt. Får vi problem med ett utlån så kan vi inte vänta en månad för att göra något åt det utan då måste man agera ganska snabbt. Så det har förändrats. Nu tycker jag inte att det är av ondo utan blir mer till rutin att man har möte en gång i veckan eller en gång i månaden oavsett vad man hade att ta upp. Jag tycker att det har fört medarbetarna närmre varandra.
53. A – Skulle man kunna säga att ni har lite bättre övervakning över utlånen, är det mindre böcker som försvinner?
54. B – Nej det är det inte men vi har bättre övervakning, vi har bättre koll. Är det registrerat så är de registrerat och då har man det på fötterna om man ska driva något vidare. Sedan är det som så att böcker försvinner oavsett av en eller annan anledning även om man har datoriserat system eller inte. Så att där har vi inte märkt någon förändring, tyvärr. Men det är ändå en försvinnande liten del av vårt utlån som försvinner.
55. A – Är det mycket av det äldre materialet som försvinner ibland?
56. B – Vi har ganska så hårda regler när det gäller det äldre materialet, vi har en specialläsesal. Är det tryckt 1865 eller tidigare så får man sitta i den här läsesalen och läsa. De är inte det som försvinner utan de är det nya materialet som försvinner. Oftast, tyvärr.
57. J – Är det mycket kurslitteratur?
58. B – Ja det är det. Nu har vi inte kursböcker kvar länge, vi har inte alls någon kursboksamling men däremot om en svensk bok är kurslitteratur så har vi givetvis den här. Det är också något som är ett problem i nätverket för vi har längre lånetider än vad andra har på sina kursböcker. Våra är på sätt o vis mer eftertraktade. En kursbok lånas på historiska får man ha 14 dagar, lånar de samma bok här får dom ha den en månad.
59. A – Hur fungerar det här transportprojektet som ni använder er av mellan biblioteken?
60. B – Vi har jobbat ganska mycket med det tills vi kom fram till någon sorts rutin som vi tyckte fungerade. Nu har vi kört det sedan oktober och ska ha vår första utvärdering nu till sommaren. När man beställer så bestämmer man samtidigt var man vill hämta boken. Allt sker automatiskt och det är ingenting som vi behöver diskutera med varandra, det är bara om det blir något problem. Annars så går det på rutin att man beställer sin bok och sedan plockas den fram där den finns och skickas dit låntagaren vill hämta den.
61. A – Hur är din bild av hur det här systemet har fungerat?
62. B – Nu är det som så att vi har fått ganska mycket ergonomiska problem i och med vi började använda transportsystemet. Det normala hos nätverksbiblioteken är att de skickar en eller två backar per dag, vi har mellan 12 och 14 backar per dag. Vi tar emot lika många som vi skickar och det är ganska tungt att hantera de här böckerna, så för vår del har det blivit ett ergonomiskt problem som vi har diskuterat. Vi har försökt att förbättra våra rutiner och skaffa de hjälpmedel som finns men å andra sidan så kommer jag tillbaka till de här igen vilka vi jobbar för. Vi jobbar inte för oss själva så att då får man ju lösa problemen där de finns.
63. A – Då kan ju samma problem uppstå om man kör LIBRIS. Som i ett nationellt system så kan man fjärlåna själv och då kan det bli mycket större skala egentligen?
64. B - Det kan det bli och det finns någonting i LIBRIS idag som heter låntagarbeställningar vilket de vill utveckla. I dagsläget så är en låntagarbeställning lite vilseledande för låntagaren, man tror att man beställer direkt i det biblioteket som har objektet. När låntagaren gör en egen beställning i LIBRIS se vet de inte att de tar omvägen om sitt lokala bibliotek. Vi har inte byggt upp något låntagarregister ännu som är nationellt, när en låntagarbeställning görs, från Umeå till exempel, så går beställningen först in till vårt fjärrlån och så

tittar vi där. Låntagaren har rätt att beställa fjärrlån och det finns strikta regler för de ska kunna göra det. Jag vet inte riktigt hur de ska tackla det. Där har de nog ett problem som de inte har lyckats lösa än så länge. Vi serverar ju bara med fjärrlån till de som läser vid Lunds Universitet, vi gör inte fjärrlån till allmänheten. Så att sådana spärrar måste upprättas och fungera för att det sedan ska kunna fungera nationellt. Men det fungerar i Danmark, alldeles utmärkt.

65. A – LIBRIS är en katalog som är bestämd att den ska vara öppen för allmänheten, nu blir det alltså ett problem för att här är det avstängt lokalt?
66. B – Det kan de bli ja, precis!
67. A – Är de någonting som skiljer sig från andra högskolor och universitet i landet?
68. B – Ja det varierar väldigt mycket vad man har för policy när det gäller fjärrlån, vi beställer inte in fjärrlån om boken finns i Lund men den är utlånad, då får man stå i kö på ett exemplar. Men andra bibliotek beställer in oavsett, för är boken utlånad så menar de att den inte är tillgänglig. Det finns ingen nationell policy, vi har rekommendationer men vi har ingen nationell policy hur man gör med lån biblioteken emellan.
69. J – Det kan bli problematiskt?
70. B – Ja de kan de bli, det är det jag menar att även om tekniken fungerar så är det många frågor som måste lösas innan man kan köra igång.
71. A – När det släppas en ny bok, hur kommer den hit rent praktiskt?
72. B – Är den svensk så får vi den gratis, det är alltså en pliktleveranslag som säger att närtryckerierna tycker någonting som är för allmän spridning inom Sverige så har de en skyldighet att skicka det till sju svenska bibliotek vilka är de så kallade pliktleveransbiblioteken. Då finns där ett system som skickar det på ett särskilt sätt så att tryckerierna inte behöver betala för att skicka det men de har skyldighet att skicka allting de trycker. Det är alltså sju bibliotek: Kungliga biblioteket som behåller men inte lånar ut mer än lokalt, det är UB som också har skyldighet att låna, eller behålla det men har skyldighet att låna ut det globalt, sedan är det Linköping, Göteborg, Umeå, Uppsala och Stockholms UB. De fem övriga har rätt och gallra i sitt material, det vill säga, de behöver bara ta emot det som de anser är forskningsrelaterat och vill behålla men vi själva måste behålla allt.
73. J – Är det verkligen allting som trycks i hela Sverige?
74. B – Ja om de sköter sina uppgifter på tryckerierna.
75. A – De här med att man måste behålla och man måste låna ut, är de någonting som kan skapa problem för biblioteket?
76. B – Ja, Det är det.
77. A – Ni borde egentligen ha minst två exemplar?
78. B – Jamen de finns det inte plats till och vi får bara ett exemplar.
79. A – Ni får bara ett?
80. B – Ja, det vill säga, vi får nytryck och så vidare, det är dock det som är det stora problemet, man ska bevara och man ska tillhandahålla. Om man tillhandahåller så är det inte alltid man kan bevara det för det kan försvinna.
81. A – Den här matematiken går inte ihop.
82. B – Nej det gör den inte.(skrattar)
83. J – Det är inte så att man kan få en elektronisk kopia?

84. B – Trycks det i pappersformat så ska vi ha den i pappersformat. Att ha en elektronisk kopia ligger Kungliga Bibliotekets ansvar.
85. A – Om jag har tolkat det rätt så måste alla tryckerier inom Sverige skicka böcker hit direkt.?
86. B – Ja!
87. A – Är de så att ni har några speciella leveranser eller står det bara en låda där varje morgon?
88. B – Det är många lådor varje morgon.
89. A – Då vet ni när ni kommer på morgonen att så mycket ska in i LIBRIS och i Lovisa?
90. B – Ja men vi har inte resurserna så att vi är ifatt. De får helt enkelt packa upp lådorna efter hand och så länge jag har jobbat här så har vi aldrig varit ifatt. Sedan är det många andra saker som skall göras, det ska stämplas, det ska stödmärkas och det ska katalogiseras. De kanske även ska bindas så det är många led innan boken kommer på hyllan.
91. J - Har den processen förändrats efter införandet av systemet?
92. B – Ja det har de för att vissa saker görs i datorn direkt, man behöver inte skriva manuellt på tre, fyra olika ställen att man har mottagit objektet utan man gör en anteckning så fort något har kommit. Sedan kommer det in i systemet och blir tillgängligt.
93. A – Vi har läst i en avhandling av Olsson som kom 95 att det var rätt många bibliotekarier som var utbildade arkivarier, de uttryckte att deras arbete blev rätt förenklat när systemet kom, att de inte fick utnyttja sin utbildning. Är det något som du känner igen?
94. B - Det kan stämma till en del. Om man tittar på LIBRIS och vad som krävs på lokal nivå så kan man säga att det har blivit så. Primärkatalogisering är när man har jobbet från början så att säga. Man ska katalogisera men sedan ska man även göra olika typer av klassningar. Detta för att man ska veta vilket ämne det handlar om och så vidare. Man gör en post från noll så att säga. Sekundärkatalogisering, då har man redan uppgifterna, antingen från LIBRIS eller om man får det från någon annan katalog. Det man gör då i princip är att man lägger till på vilken hylla står den här på UB. Just det har ändrat sig markant, tidigare så var det alltid primärkatalogisering för man visste inte vad de andra hade gjort utan var och en fick göra detta från grunden. I regel så är KB snabbast att lägga in uppgifterna, så när andra bibliotek får böckerna behöver de inte i samma utsträckning som tidigare göra hela jobbet med att sitta o läsa abstrakts, kolla innehållsförteckning, vad handlar den här boken om och så vidare. Nu behöver de bara kontrollera att det stämmer, sedan talar vi om var den finns på UB i Lund.
95. A - I dagsläget antar vi att det trycks mer material än vad det gjordes för 20 år sedan. Är det ändå så att de går effektivare att katalogisera i och med att det är mer sekundärkatalogisering?
96. B – De går ändå inte ihop, nej. Man är ändå inte ifatt.
97. A – Hur ser bibliotekarierna på de här, är de medvetna om att det går snabbare, eller tänker de fortfarande: Nä de kommer lika mycket material, det går lika långsamt?
98. B – Det kan jag nog inte svara på, jag vet faktiskt inte hur ... de kan jag inte svara på.
99. Alla - (skrattar lite)
100. B – Det är lite som ett ekorre-hjul, de jobbar effektivare och så vidare men som sagt samtidigt så måste det vara en frustration att veta att man aldrig kommer till botten med någonting, de kan jag tänka mig.
101. A – Vi har en fråga som vi ställde till Kerstin Dahl. Hur ser bibliotekariens relation till deras fackförening ut i dagsläget. Vi skrattade rätt länge faktiskt, vi undrade nog vad vi egentligen frågade och de gjorde nog hon också.
102. B – De gör jag också. (skrattar)

103. J – Du nämnde det här med ergonomi till exempel, att de kanske va en slags påverkan av systemet. Är det något som tagits upp i fackföreningen som sedan lett till nya krav?
104. B – Nej de tror jag inte det har gjort utan det är helt individuellt vad man vill gå med till facket så att säga. Vi försöker här på arbetsplatsen åtgärda de problemen som är här och nu. Hur facket blandats in i de här de vet jag inte.
105. A – Då är det inte särskilt många klagomål som har gått ända till facket?
106. B – Nej jag har inte den uppfattningen, det har jag inte. Vi försöker fånga upp det på vägen så att säga, vi har då ergonomi som vi diskuterar lokalt inom avdelningen där just problemet uppstår. Sedan har vi också en arbetsmiljökommitté. Löser man det inte där så tar man frågan vidare. Jag kan inte minnas att nånting har gått vidare till facket som inte vi har kunnat åtgärda själva.
107. Har det hänt att någon har begärt omflyttning eller att någon har varit tvungen att omplaceras?
108. B – Omflyttningar och omplaceringar har vi haft väldigt mycket men det beror inte, mig veterligen, på tvister utan de beror på att vi i takt med att fakulteterna har tagit över mycket av sin låneservice själva. Tidigare så stod UB som noden här inom Lund, vi hade all service, allt inköp på alla fakulteter och all låneservice. Sedan tog fakulteterna över det ansvaret själva för de menar att de vill vara där forskarna var. Då blev vi för många här helt enkelt. De säger att på tio år så har vi tvingats skära ner vår budget med 40 miljoner och 40 personer. När nätverksbiblioteket startade och sökte tjänster, då var det oftast personal från UB som gick till de här olika fakultetsbiblioteken.
109. A – Lägg det ungefär lika mycket pengar på anställda som det gjordes för 20 år sedan, har ni lika många anställda?
110. B – Nej, de har vi ju definitivt inte men det är organisationen som har förändrats i sin helhet och jag kommer inte ihåg vad den senaste undersökningen visade men jag tror att summan man lägger på biblioteket och anställda har vart ganska konstant. Dock väldigt lågt när det gäller Lund under en lång tid. Jag kommer inte ihåg någon siffra men jag tror det har varit ganska konstant hur mycket man har lagt på de anställda. Vi är centralfinansierade och får en pott från universitetet, sedan får vi fördela det själva inom biblioteket, vart vi vill lägga pengarna. När det handlar om budgetar så dras alltid universitetsstyrelsen och liknande in, de har koll på om det här verkar rätt eller inte. Sedan är det som så att vi har krav på vilken service vi ska hålla, hur många anställda behöver vi för att klara våra krav och mål.
111. A – Har ni blivit tvungna att göra drastiska nerskärningar så att ni har fått avskeda någon eller har ni istället låtit bli att nyanställa?
112. B – Vi har låtit bli att nyanställa. Det är en väldigt hög medelålder på UB för tillfället så att det har löst sig än så länge på det sättet men när anställda försvinner och inte blir ersatta så innebär det att någonting får karvas bort. Tekniken har varit vår stora hjälp i det läget. Med hjälp av tekniken ligger vi fortfarande ungefär på den servicenivå som vi vill.
113. J – Kan systemet betraktas som en slags räddare i nöden?
114. B – Ja precis, det kan man säga.
115. A – Känner sig de anställda rätt säkra, just för att det inte kommer göras nedskärningar, ni kommer inte att avskeda?
116. B – Säker kan man aldrig vara här. Vi har fått skära ner ganska mycket men tycker att någonstans så måste de säga stopp. Ska vi kunna hålla en service gentemot låntagarna så måste det finnas en nedre gräns.
117. A – I och med att systemet kändes som en räddare i nöden, tror du bibliotekarierna ser det på samma sätt, eller är det din egen syn på det som har översikt över hela organisationen?
118. B – Det tror jag nog. Det viktiga är att hela tiden ha dialog och diskussion, att man tar upp det som man inte tycker fungerar bra. Då blir det mitt ansvar i första hand men de löser sig ofta genom diskussioner: vad kan man göra åt de här? Sådant tar man på de större avdelningsmötena där alla som hör till min avdelning diskuterar det. Ofta har vi ganska fria diskussioner: Det här tycker vi inte fungerar bra, vad kan vi göra åt

detta istället. Det viktiga, tycker jag, är att de som jobbar med det vid diskarna kommer med förslag på lösningar o förbättringar.

119. A – Eftersom Lund är det biblioteket som är ansvariga för att låna ut samt måste bevara, borde ni inte då ha större ersättning från staten än övriga biblioteken?
120. B – De får vi inte
121. A – Det får ni inte?
122. B - Icke en spänn!
123. A – Hur ser du på detta?
124. B – Vi får en liten ersättning. I Sverige finns det något som heter nettoutlåning, det vill säga att skillnaden mellan det man lånar ut och det man lånar in ger en summa som i slutändan ger pengar. Det är det bara universitet och högskolor som får. Det är tio miljoner som KB får från staten och som ska delas ut varje år. Så en liten ersättning får vi i alla fall för det. Man får till exempel på fjärlån men på lokala lån är det ingen ersättning över huvud taget.
125. A – Så man skulle kunna säga att, arbeta med LIBRIS är inte särskilt lönsamt?
126. B – Nej det är inte lönsamt. Vinsterna ligger inte på det ekonomiska planet utan det ligger på översikten, kontrollen och servicen. Även att man har ett standardformat på katalogisering.
127. A – Vilka värderingar och normer tycker du att en bibliotekarie bör ha i dagsläget, hur bör man se på tryckt material?
128. B – Jag tror att den första värderingen är att vi jobbar för låntagarna, inte för oss själva och inte för organisationen utan det är låntagaren som ska stå i fokus. Så var det inte när jag började här utan då fick de som ville låna näst intill tvungna att motivera varför de ville låna en bok här. Just det har blivit helt ändrat och desamma gäller nu att den så kallade tredje man har rätt att använda våra samlingar, det fick de inte när jag började här.
129. A – Tredje man?
130. B – Alltså allmänheten, de som inte hör till universitetet får också nyttja all vår service här, de får låna böcker, de har möjlighet att komma in i våra digitala resurser, läsa alla e-tidskrifter vi har köpt samt över huvud taget använda Internet. De får alltså använda all vår service här på plats.
131. A – Mer serviceinriktat med andra ord?
132. B – Ja de kan vi säga att det har blivit.
133. A – Har detta något att göra med den nationella integrationen, alltså LIBRIS, att det är mer nationellt styrt, det ställs mer krav på nationell bas eller är det samhället som har förändrats?
134. B – Jag tror det är både och. I och med att LIBRIS har premissen att det är tillgängligt för alla så tror jag att det är så till viss del men även att samhället i stort har ändrats mot hur det vart tidigare. Det ska vara service till medborgarna, även om man inte har ett forskaruppdrag inom universitetet så kan man vara seriös i alla fall och jobba med någonting som gör att man inte bara klarar sig med de resurser som finns på ens lilla kommunbibliotek eller liknande.
135. A – Hur ser du på framtiden, vad sker närmast, vad tror du kommer hända med LIBRIS och biblioteksväsendet i Lund?
136. B – Alltså LIBRIS, det känner jag att de arbetar för ett mycket större nationellt samarbete. Med tanke på vilka former av kataloger som finns ute idag just nu med "opensource" så är det nog just så vi måste gå till väga. Man kan inte sitta på 25 olika ställen och uppfinna hjulet. Jag kommer inte ihåg den senaste biblioteksbarometern men i princip så för forskarna och studenterna i synnerhet, vad jag kan skilja på det är att studenterna har nog större nytta av biblioteken än vad forskarna har. Vi märker väldigt tydligt att forskarna inte finns hos oss i samma utsträckning som tidigare. Det är en effekt av tekniken, de kan få

väldigt mycket service hemma vid sin dator, på sitt forskarrum, medan stunderna är ute efter läsplatser. Här på UB blir det ganska så snabbt smockat under terminstider. Ett par tre gånger per termin får vi frågor som varför vi inte kan ha öppet söndagar. Jag tror inte på det tryckta materialets stöd över huvud taget. Jag tror att våra arbetsuppgifter förändras mer och mer. Det är väl också någonting som man måste inse. Vad en bibliotekaries arbetsuppgift är idag, mot vad den var tidigare. Vi måste nog ändra på våra arbetsuppgifter, till exempel så jobbar vi för att låntagaren ska kunna klara sig själv. På något vis så gör vi att de inte ska behöva komma hit. Våra arbetsuppgifter försvinner inte men vi får nog ha en annan infallsvinkel på våra arbetsuppgifter, vi kommer att i framtiden få jobba mycket mer online mot dem.

137. J – Det förändras?

138. B – De förändras, det gör det. Arbetsuppgifterna kommer inte försvinna men de kommer bli annorlunda, vi har till exempel automater som lånar ut, allting kan man göra på nätet, beställa, förnya och så vidare. Det är inte den typen av frågor vi ska svara på utan de är helt andra, det som kommer bli våra arbetsuppgifter framöver.

139. A – Vi känner oss nöjda och vi får tacka så mycket.

140. B – Ja, tack!

141. J – Tack så mycket!

142. B – Tack!

Bilaga 5 - Intervju med Jan Nilsson

1:a-bibliotekarie på Malmö högskola, biblioteket Orkanen, den 7:e maj 2008, Varaktighet: 45 minuter.

B – Jan Nilsson

A – Andreas Hultén

1. A – Vad är det första du tänker på när du hör ordet LIBRIS, fungerar det väl för er?
2. J – Ja det gör det, vi stödjer och har alltid stött nationella lösningar. Även på andra sätt än genom LIBRIS. LIBRIS var från början ett nationellt projekt där man hade idéer på att LIBRIS skulle bli en nationell katalog för allt svenskt tryck. Att de så att säga LIBRIS-biblioteken skulle ha möjlighet att använda LIBRIS som sin lokala katalog. När jag började så var jag i Linköping, då hade de alla sina samlingar inlagda i LIBRIS. Att de hade allt berodde på att de inte var så gamla. Det hade alltså inte varit så svårt att få in då det inte fanns så mycket äldre material. När jag började där så använde vi LIBRIS som den lokala katalogen att söka i. Där kunde man då söka ut Linköpings böcker och leta. Sedan hade vi ett manuellt utlåningssystem där man skrev lappar och kvitton. Man lånade alltså ut på papperskvitto, vilket var en enorm hantering. Innan jag kom dit så hade man bestämt sig att inte använda LIBRIS som utlåningssystem och det fanns inte. Då var man tvungen att köpa ett kanadensiskt system. I Linköping var jag med mycket i det här med implementeringen men slutade precis innan det blev färdigt. När jag kom till Lund så höll man på att implementera ett annat system. Då var jag inte så inblandad i den biten.
3. A – Vad har ni för lokalt system här i dagsläget?
4. J – Vi har ett amerikanskt system som heter Millennium.
5. A – När ni registrerar i det här systemet, registrerar ni även i LIBRIS parallellt?
6. J – På min tid när jag katalogiserade så registrerade och katalogiserade vi i LIBRIS. Nu vet jag inte, vi har haft en modul som det registreras genom vilken sedan skickar det vidare till LIBRIS.
7. A – Så det kommer in i båda?
8. J – Ja och i Millennium har vi också en förvärvsmodul där vi köper. Då gör man så att man först letar upp om posten redan finns i LIBRIS. Då importerar man den till systemet och använder den som beställningspost gentemot leverantören. När den sedan kommer tillbaka så måste man katalogisera dem och sedan skickar man dem vidare till LIBRIS.
9. A – Används LIBRIS så att det blir sekundärkatalogisering?
10. J – Ja precis!
11. A – Tycker du att det underlättar att det finns mycket som redan är katalogiserat i LIBRIS?
12. J – Ja det gör det. Vid Lunds UB så katalogiserade jag samt hade hand om inköp. Av det utländska materialet, utländska böcker så fanns mindre än 50 % av detta i LIBRIS. Detta gjorde att man fick göra väldigt mycket primärkatalogisering. I dag så vet jag inte men jag tror att 90 % är sekundärkatalogisering. Nu finns det andra lösningar på detta också. Det finns en leverantör i England som katalogiserar och sedan skickar till LIBRIS. De har nästan 90 anställda som katalogiserar. De har en del universitet i England som de sköter allt åt.
13. A – Har det här med att man importerar gjort att man behöver färre som katalogiserar?
14. J – Ett av de universitet som använder den här leverantören säger att de har minskat från 21 stycken till bara två som katalogiserar. Så de har alltså minskat väldigt mycket. I Sverige har man inte kommit långt där. Det skrevs tidigare ett avtal mellan en leverantör här i Sverige och Karlstad men det revs upp igen, dock vet jag inte varför. Vi är väldigt intresserade av detta och den här leverantören är även de intresserade att katalogisera. Jag kan även säga att det första jag gjorde här, när jag började 1998, var att göra en upphandling av katalogiseringen. Den gick ut till Lunds UB, till Lunds stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek

och till den här leverantören i Sverige som jag pratade om innan. Vi fick tillbaka två svar och det visade sig att det blev för dyrt, över 100 kr per katalogisering. Det kommer alltid att finnas behov av personer som katalogiserar. En stor mängd av det som vi har i katalogen är böcker och tidskrifter. Det som kommer och måste katalogiseras är många andra saker. Vi håller till exempel på att köpa in spel som måste katalogiseras. Vi köper även böcker på mp3-spelare. Man lånar en mp3-spelare där en bok finns låst och sedan lämnar man tillbaka mp3-spelaren när man lyssnat färdigt på boken. Det som vi tror kommer väldigt mycket är digitala läroböckerna, det kan vara en föreläsare som säger: Nu spelar jag in min föreläsning. Sedan kan studenterna titta på den precis när de vill. Då måste den katalogiseras och skall hanteras precis som en bok. Där kommer det att behövas kvalificerade katalogisatorer medan det med böcker och tidskrifter kommer glida över i något annat.

15. A – Om vi går tillbaka till din bakgrund, vad har du för utbildning?
16. J – Jag har en fil-kand i samhällsvetenskap och sedan har jag en bibliotekarieutbildning ovanpå det.
17. A – Vad behöver man för utbildning för att kunna katalogisera.
18. J – Det är inte så lätt att svara på. När jag gick min utbildning 84-86 så var det tre huvudämnen. Det ena var referensarbete, vart hittar man. Det andra var klassifikation, hur klassificeras en bok för att man ska kunna återvinna den så att säga, hur ämnesbestämmer man en bok. Det tredje var katalogisering. Så när jag var färdig med min utbildning så började jag direkt att katalogisera i Linköping. Som utbildningarna ser ut idag så är det mycket mer akademiskt, mer teoretiska och forskningsanknutet. Man utbildar i teoretisk katalogisering. När de väl kommer hit så kan de inte katalogisera utan den utbildningen får vi stå för. LIBRIS har väldigt mycket som hittills varit kostnadsfria. De kurserna är alltid fulltecknade.
19. A – Tror du att bibliotekarierna inser att de kanske kommer få sluta katalogisera böcker och gå mer till digitala medier?
20. J – Det har varit lite mitt jobb att leda den processen och det är inte helt lätt. Det har inte gjorts så innan att katalogiseringen sker på annat håll. Det vi gör nu är att vi följer utvecklingen, vi har inte direkt tagit så många egna initiativ.
21. A – Om vi ser till den enskilde bibliotekarien, tror du att man kan känna sig lite orolig. Är de kanske rädda för att deras situation kommer att ändras?
22. – Det borde de göra men inte på sina arbetsuppgifter. Det finns bibliotekarier och bibliotekarier, de som är mer generalister och jobbar med i stort sett allting. Sedan finns det de som katalogiserar, de är ofta och har tidigare varit ännu mer, jag ska inte säga nördar men väldigt egna, katalogisering är en vetenskap. Vad en punkt är, vad ett skiljetecken är och så vidare. Just det har försvunnit. Vi har här de som katalogiserar som ibland undrar lite. Jag brukar säga: Ni kommer inte försvinna men ni kommer få andra arbetsuppgifter. Det har blivit nu här under våren då vi hoppat på bland annat det här med spel och mp3, vi har även köpt mycket språkkurser. Det försiggår en diskussion bland bibliotekarier och ”open access”, hur man ska hantera det. Jag har en kollega i Göteborg som driver, man kanske skulle kunna säga en kampanj. Göteborg har katalogiserat, tror jag, 10000 elektroniska böcker som ligger fritt på webben. Han driver då lite av en kampanj mot LIBRIS varför de inte gör något, LIBRIS har väl varit lite handfallna inför den situationen. Jag tror att han har en lista på 8000 tidskrifter som är fritt tillgängliga som man alltså inte behöver köpa. Ska det katalogiseras i LIBRIS så de det katalogiseras i den egna lokala katalogen, det är en enormt stor fråga. Nu har det brutit ut en diskussion till om det, vad den svenska nationalbibliografin ska innehålla? Förr var det rätt lätt att säga: Allting som trycks i Sverige skall katalogiseras och registreras. Sedan finns det undantag så som matsedlar, reklamtryck och sådant. Man samlar ju på det ändå men det katalogiseras inte, det som kallas för småtryck.
23. A – Är det på grund av juridiska skäl som det uppstår lite av en tvist mellan LIBRIS och Göteborg?
24. J – Nej, inte alls. Frågan är egentligen, vad nationalbibliografin ska innehålla. Om det är så att jag skriver en text och lägger ut den på webben, är det då nationalbibliografins uppgift att katalogisera den och ha med den i LIBRIS om den bara finns på webben.
25. A – Om det ligger på webben, är det tryckt?
26. J – Nej det är det inte men det är publicerat skulle man kunna säga. Nu är det fler och fler som skriver på webben. Men vart går gränsen? Om någon skriver en artikel eller en bok så är det klart att man katalogiserar

den men vart någonstans går gränsen. Nu ska man skilja på LIBRIS och nationalbibliografin, nationalbibliografin är den som förtecknar allting som skrivs i Sverige. Hur man sedan förhåller sig till webben, det är inte lätt. Man gör sökningar kanske fyra gånger om året och gör sedan en frusen bild av det, det använder man som dokumentering hur det såg ut just då.

27. A – VI har uppfattat det som så att allting som trycks i Sverige måste finnas tillgängligt på Lunds UB och KB. Kan det vara så att det digitala måste finnas med också?
28. J – Nej, det ingår inte i det. Just där ligger bråket. Jag var inblandad i det i början på 90-talet. Det började komma cd-grejer, uppslagsverk och databaser på cd. LIBRIS sa blankt nej men Lunds UB tog ett ansvar. De började samla in cd-material och fick in rätt mycket genom att skriva till leverantörer. Hur den frågan ligger idag vet jag inte.
29. A – Om de kommer överens om att allt digitalt material ska katalogiseras, då innebär det ju väldigt bra arbetstillfällen för de som katalogiserar.
30. J – Ja det är precis det jag menar. Man låter de som ger ut böckerna katalogisera dem. Sedan kommer det andra saker som måste katalogiseras. Det är mycket svårare för man kan kalla en text som ligger på webben för en bok eller man kan kalla den för en tidsskrift men egentligen är det bara texter. Jag tror att begreppen bok och tidsskrift kommer upplösas, till slut kommer det bara att finnas texter. Då måste de tas om hand på något sätt, den stora svårigheten där är kvalitetskontrollen, vart går gränsen. Det är det som är tidsskrifternas uppgift idag, att deras redaktioner garanterar på något sätt att det som publiceras i en vetenskaplig artikel är vetenskap. Hur det blir på webben är svårt att se. Jag tvivlar inte på att det kommer finnas arbete för de som katalogiserar, det är bara det att de kommer få göra andra saker och hitta nya sätt att katalogisera. Vi har till exempel, vi fick av UR, Utbildningsradion, 3000 av deras filmer till vårt förfogande där vi har slitit mycket med att tala om vad det är för något. De posterna var inte så bra så vi fick köpa konverteringsprogram för att få till det. Det är en katalogiseringsfråga hur man just jobbar med att tala om vad det är för något.
31. A – Om vi återvänder till hur LIBRIS fungerar. Det har kommit en ny version av LIBRIS, tycker du att det har förbättrats?
32. J – Ja det tycker jag. För slutanvändaren, för oss som användare är den suverän, man kan göra väldigt bra avgränsningar. När jag letar efter böcker i våra egna samlingar så tycker jag ibland att LIBRIS är bättre, då är det bara att skriva in MAH så kommer det upp.
33. A – I Lund sa de samma sak och håller på att utvärdera om de ska använda LIBRIS som lokal katalog. Är det något som ni också funderar på?
34. J – Ja det är det. Vi har drivit detta ganska länge inom LIBRIS. Vi håller just nu på att upphandla ett system ska ta hand om alla våra elektroniska resurser. Då försöker vi få LIBRIS att lägga till en modul som skulle kunna användas av alla. Vid det tillfället så sa LIBRIS nej. Vi driver fortfarande på att man ska kunna använda LIBRIS som urvalssystem. När vi började här 1998 så köpte vi Millennium och har sedan dess uppgraderats en gång. Det finns ju en lag om offentlig upphandling och det ska skötas som så att konkurrensen utnyttjas, så vi kommer nog snart i ett läge då vi måste göra en ny upphandling. Då hade det varit väldigt glada om vi hade sluppit det och istället kunnat använda LIBRIS.
35. A – Ni hoppas alltså på att LIBRIS ska utöka med moduler som passar?
36. J – Ja precis!
37. A – Vet du om det finns i dagsläget, jag vet att Kalmar och Växjö...?
38. J – Ja de har ju ett samarbete. Nu vet jag inte hur långt de har kommit men de ska använda LIBRIS som lokalt system. Det finns fjärrlänmoduler i LIBRIS. Det som finns i vårt system vilket inte finns i LIBRIS är förvärvsmodul, det måste man ha tycker jag. Det är där problemet ligger om man ska ha LIBRIS som lokalt system för då måste man ha flera delar, inte bara katalogen, man måste även ha utlåningshantering. När de började 1974 så var det ju tänkt att LIBRIS skulle vara det nationella systemet så vi driver fortfarande på.
39. A – I avhandlingen om LIBRIS av Ohlsson som slutar 1995 så var det rätt så illa men det har ju gått framåt sedan dess.

40. J- Ja det har det.
41. A – Om man tittar rent statistiskt, hur många fjärrlån görs det här på Malmö Högskola, är studenterna väl medvetna om att de finns?
42. J – O ja!
43. A – Är det tydligt på er hemsida hur man väljer mellan att söka lokalt eller i LIBRIS. Är det så att man som student själv kan göra fjärrlåna?
44. J – Nej det kan de inte göra, de måste gå genom oss här på biblioteket. Vi är just nu inblandade i ett projekt som går ut på att knyta samman 20 högskolor och universitet i södra Sverige och Danmark. Det sitter ett system i mitten som kan knyta ihop alla lånemoduler från biblioteken, vilket gör att om du sitter som student i Lund och ser att den bok du söker finns i Roskilde så ska du kunna beställa den och få den dagen efter. Det är således inget fjärrlån utan det lånas inom systemet. De är dock inne på tredje försöket när det gäller den här modulen som ska vara i mitten så det är fortfarande ett pågående projekt. Fjärrlån känner studenterna till. Vi har en policy som säger att studenter, forskare eller användare ska inte behöva bry sig om, om vi har boken här eller inte. Vi någon ha en bok och ser att den inte finns här. Då skickar de in ett förslag och sedan tittar vi på om vi ska köpa den eller om vi ska låna den. Vi köper i stort sett allt, i första hand köper vi in böcker då det blir billigare i längden än att istället göra fjärrlån. Helst av allt vill vi få bort fjärrlån för det innebär transporter från olika landsändar som är onödiga.
45. A – I Lund så är 5 % av lånen fjärrlån. Skulle du kunna uppskatta hur det är hos er?
46. J – Jag har de exakta siffrorna vilka du kan få efter om du vill. Under tre år mätte vi andelen fjärrlån i förhållande till alla sorters lån.
47. A – När IT-system kom och det har digitaliserats, hur har kommunikationen förändrats, hjälps alla åt att arbeta med LIBRIS?
48. J – Nej det gör de inte. När jag började här, och det är en ganska trasslig historia. Malmö högskola startade 1998, då blev jag rekryterad för att bygga upp biblioteket. Då fanns det ju redan ett stort bibliotek på lärarutbildningen, lärarhögskolan som det hette då. Det fanns ett bibliotek på tandläkarhögskolan, Kranenbiblioteket, det fanns ett bibliotek på det som då hette Malmö kommunala vårdhögskola. Då jobbade vi med att få ihop den här organisationen. Som det såg ut då, om jag generaliserar IT, så på de här biblioteken så gjorde alla allting eftersom de var så små. Sedan fick de köpa böcker, katalogisera böcker, stå i disken och göra fjärrlån. Det här gjorde då, så som jag såg det, att vi fick sämre kvalitet och därför gjorde vi om organisationer så småningom där man som anställd har en uppgift. Det är en ganska krånglig organisationsmodell. Biblioteket är indelat i tre sektioner och sedan har vi team som sköter bland annat marknadsföring, förvärv med flera. Generellt kan man säga att de flesta som jobbar här har en huvuduppgift, sedan gör man andra saker också. Vi tycker att vi har fått bättre kvalitet i det. Det tenderade till att man gled tillbaka in i det gamla. När jag började på UB s var det väldiga murar, folk snackade inte med varandra. Det försökte vi då hitta lösningar på.
49. A – Försöker ni ha möten tillsammans?
50. J – Ja och att de som ingår är med. Varje team har till exempel teammöten och sedan har vi biblioteksmöten från alla biblioteken. Vi försöker hitta en balans mellan det här med att vara specialist och generalist, det är inte så lätt men jag tycker det fungerar rätt så bra här.
51. A – Har ni några studenter som ni anställer?
52. J – Vi har 15-20 personer per termin från biblioteksrelaterade utbildningar. Skulle det inte räcka till för oss så rekryterar vi från våra egna studenter.
53. A – Hur fungerar de tillsammans med de ordinarie bibliotekarierna?
54. J – Det fungerar bra och det är vår rekryteringsbas men sedan är det så att det finns de som inte fungerar alls. Det är inte så att de får sparken men man lägger ju märke till det. När det sedan kommer ansökningar om jobb så vet man ju vilka som arbetat här innan. Det är en bra merit för både dem och oss att ha jobbat hos oss.

55. A – Hur mycket LIBRIS får de då lära sig?
56. J – Det får de men de lär sig inte att katalogisera. Det är mycket bokuppäckning, att plocka fjärrlån och att registrerar. Katalogisering får de inte göra om de inte har gjort det innan. Vi har haft de som har kunnat och då är det okej, vi har ju ett ansvar gentemot LIBRIS.
57. A – Yngre som kommer hit, verkar de vara mer positiva till att använda datorer och IT-systemen än vad kanske äldre bibliotekarier är?
58. J – Nej så är det inte, de är i alla fall borta redan nu. En av mina sista aktioner i Lund, det var 1995-96, då slängde jag ut 16 eller 17 skrivmaskiner. Då blev det liv för det fanns traditionalister som tyckte att jag saboterade verksamheten. Sedan dess har jag inte stött på det. Det finns avdelningar här där det arbetar äldre men det har inte varit några problem. Bland personalen så finns det stor andel kvinnor/tjejer som verkligen är intresserade av dataspelen som kommer in. På IT-avdelningen är det dock inte så stor andel kvinnor.
59. A – Hur ser det ut med anställda med utländsk bakgrund?
60. J – Vi har en som är halvengelska, vi har även en som kommer från Chile. Vi har även haft med Iransk bakgrund, det är lite svårt för det finns inte så många heller.
61. A – I vilken utsträckning klarar alla av systemen?
62. J – Jo det gör dem, det har ingen betydelse. Ibland pratar man om nätets infödda och de som invandrat i nätet. Mina yngsta barn till exempel har inte levt utan tillgång till en dator. Jag tror det är en skillnad, har man vuxit upp med dator så finns det naturligt. Det är ju ingen idag som frågar samma sak om bilar, det är naturligt för alla. När det gäller datorer så tror jag att gränsen är nu. Det man gjorde i Sverige med konceptet ”hem-PC” tror jag var ett genialt drag. I stort sett så hade alla en möjlighet till att ha en dator hemma.
63. A – Jag har inte direkt något mer att fråga, är det något mer som du vill tillägga?
64. J – Nej inte direkt men jag kan säga att vi alltid har varit positiva till nationella lösningar, det gäller inte bara LIBRIS och kring det utan även andra saker. Sverige är ett för litet land för att man ska sitta och göra samma jobb på 42 olika universitets- och högskolebibliotek, det är helt vansinnigt. Det tar flera år att få det att fungera och det läggs ner otroligt med resurser, istället för att KB och LIBRIS som kan mycket, de upphandlar till exempel databaser centralt. Skulle vi göra det själva så skulle det kosta enormt mycket.
65. A – En sista fråga. Har ni på något sätt förlorat personal som har gått till privata bibliotek eller företag som katalogiserar?
66. J – Nej inte direkt men bland annat en som börjat på AstraZeneca och en som börjat på Ericsson. Så det är inget större bortfall. Det pratades redan om när jag utbildade mig att skaffar man sig en bibliotekarieutbildning så skulle man kunna jobba inom flera områden men så är det inte riktigt. Det är en väldigt så begränsad arbetsmarknad. Det finns stora företag som har egna bibliotek. Vi har försökt att sälja oss lite, till exempel till polisen här som lade ner sitt bibliotek, så vi hade ett samarbete där att vi skulle ta hand om allt de skulle behöva men det dog tyvärr ut.
67. A – Då så, jag känner mig mycket nöjd, tack så mycket!
68. J – Ja tack!

Bilaga 6 - Enkätens resultat

Fråga 1 – Kön?

Respondent 1: Man

Respondent 2: Kvinna

Respondent 3: Kvinna

Respondent 4: Kvinna

Respondent 5: Kvinna

Respondent 6: Kvinna

Fråga 2 – Ålder?

Respondent 1: 61 år

Respondent 2: 56 år

Respondent 3: 33 år

Respondent 4: 34 år

Respondent 5: 59 år

Respondent 6: 49 år

Fråga 3 – Hur länge har du arbetat som bibliotekarie på universitets- eller högskolebibliotek?

Respondent 1: 29 år

Respondent 2: 29 år

Respondent 3: 8 år

Respondent 4: 12 år

Respondent 5: 13 år

Respondent 6: 9 år

Fråga 4 - Hur länge har du arbetat med uppgifter som berör LIBRIS?

Respondent 1: 4,5 år

Respondent 2: 20 år

Respondent 3: 8 år

Respondent 4: 12 år

Respondent 5: 13 år

Respondent 6: 8 år

Fråga 5 - Beskriv dina arbetsuppgifter kort:

Respondent 1: Katalogisering, referensarbete, informationsarbete, undervisning.

Respondent 2: Urval. Läger in beställningsposter i LIBRIS, Katalogisering, Klassificering, Informationspass i disk.

Respondent 3: Användarundervisning och kontakter med lärare och forskare

Respondent 4: Samordnar allt som rör passtjänstgöring vid vårt bibliotek. Ansvarar för handledning av våra biblioteksstudenter (de som bemannar biblioteket på kvällar och helger) egen passtjänstgöring besvarar inkommande referensmail som kommer till biblioteket med i grupp för IT-support för våra användare webbredaktör för hemsidan

Respondent 5: infopass, undervisning, studentstöd, handledning, urval inför förvärv, mm

Respondent 6: Under sju år arbetade jag med fjärrlån och använde då LIBRIS för lokalisering av material och samt olika funktioner för fjärrlånebeställningar i LIBRIS. Sedan fem år arbetar jag på Kvinnohistoriska samlingarna och indexerar och lägger in material i KVINNSAM som är en deldata i LIBRIS. Förutom detta använder jag LIBRIS i referensarbetet i lån- och informationsdisken.

Fråga 6 - Kunskap om LIBRIS gör att du känner dig mer attraktiv på arbetsmarknaden och gör att du känner dig mer säker på att få jobb om du skulle söka dig till andra bibliotek?

Respondent 1: Neutral

Respondent 2: Samtycker

Respondent 3: Samtycker inte alls

Kommentar: LIBRIS antas väl alla bibliotekarier kunna

Respondent 4: Samtycker inte

Kommentar: Att kunna LIBRIS är en grundförutsättning för att jobba på universitetsbibliotek överhuvudtaget. Det är inte ett plus att kunna det, det tas för givet att man kan. Att inte kunna det skulle däremot vara ett stort minus :-)

Respondent 5: Samtycker starkt

Kommentar: fast vem skulle vilja anställa mig..... och inte finns det någon alternativ arbetsmarknad just där jag bor..... så frågan är relevant om man är under 40 och bor i "centrala" Sverige

Respondent 6: Samtycker

Kommentar: Men på sikt är det inte alls säkert. LIBRIS är visserligen viktigt på mitt bibliotek och i mina arbetsuppgifter just nu men hur blir det i framtiden?

Fråga 7 - LIBRIS funktionalitet har gjort att det ställs krav på bibliotekarier att erbjuda mer serviceinriktade tjänster till kunderna, som i sig leder till en ökad arbetsbörda för dig?

Respondent 1: Neutral

Respondent 2: Samtycker inte

Respondent 3: Samtycker inte

Respondent 4: Samtycker inte

Kommentar: Jag har väntat i 12 år på att biblioteken skulle börja erbjuda sådana tjänster, så jag är enbart glad. Vårt bibliotek erbjuder inte lånt fjärlån direkt via LIBRIS.

Respondent 5: Samtycker inte alls

Kommentar: vet inte riktigt vad jag ska samtycka till - frågan innehåller 2 led. LIBRIS har absolut blivit mer serviceinriktat men det leder INTE till någon ökad arbetsbörda - tvärtom!!! Men vi kanske är serviceinriktade redan med våra tjänster (?)

Respondent 6: Neutral

Fråga 8 - All kommunikation som sker mellan olika universitetsbibliotek sker i dagsläget via LIBRIS? Om detta inte stämmer, beskriv gärna vilken kommunikation som sker mellan bibliotek i dagsläget.

Respondent 1: Neutral

Respondent 2: Samtycker

Respondent 3: Samtycker inte

Motivering: Personlig kommunikation

Respondent 4: Samtycker inte alls

Motivering: Är osäker på vad som menas med frågan? Om det är fjärlån som avses så kommer även beställningar via fax och mail. Vi föredrar dock LIBRIS som kanal för beställningar. Övrig kommunikation sker genom telefon, konferenser, mailinglistor (t ex Biblist), olika nätverk, nätverk, studiebesök osv.

Respondent 5: Samtycker starkt

Respondent 6: Samtycker inte

Motivering: E-post, telefon, fax, andra bibliotekssystem (kommunikation i bredare betydelse också vid personliga kontakter i samband med besök och konferenser mm).

Fråga 9 - LIBRIS går att "gå runt" (t.ex. addera extra utlåningstid vid godtagbart skäl)?

Respondent 1: Neutral

Respondent 2: Samtycker inte alls

Kommentar: Utlåningstid bestäms via lokala systemet Aleph

Respondent 3: Neutral

Respondent 4: Neutral

Kommentar: Vi använder inte LIBRIS för utlån.

Respondent 5: Samtycker

Respondent 6: Samtycker inte alls

Kommentar: Förstår inte frågan. LIBRIS används för beställningar inte utlån/inlån. Lånetider mm bestäms i de lokala bibliotekssystemen även för fjärrlån. För förlängd lånetid tas kontakt med utlånade bibliotek

Fråga 10 - Följdfråga till (9): Du skulle våga gå runt systemet utan att konsultera annan part vid situationen likt ovan?

Respondent 1: Neutral

Respondent 2: Samtycker

Respondent 3: Neutral

Respondent 4: Neutral

Respondent 5: Samtycker

Respondent 6: Samtycker inte alls

Fråga 11 - LIBRIS gör att du får arbeta kontinuerligt med att skicka och leta böcker, istället för att utföra de arbetsuppgifter du förväntade dig att få utföra när du sökte efter en plats på biblioteket?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Samtycker inte alls

Kommentar: Arbetar inte med fjärrlån annat än på det sättet att jag ibland beställer böcker. Jag plockar inte fram böcker etc.

Respondent 3: Samtycker inte alls

Respondent 4: Samtycker inte alls

Motivering: Jag arbetar inte med just dessa arbetsuppgifter i dagsläget, så jag påverkas inte. Tycker dock att detta är sedvanliga arbetsuppgifter (har haft dem tidigare) och skulle inte tycka att det var det minsta konstigt om jag var tvungen att jobba med det. Fjärrlån har funnits långt före LIBRIS tid och är inte en följd av LIBRIS. De kan möjligen öka i och med att vi kan se vilket bestånd som finns på andra bibliotek. Vårt bibliotek låter inte låntagarna skicka beställningar själva och vi skickar heller inte böcker direkt till låntagarna, så vi har inte påverkats i någon större utsträckning.

Respondent 5: Samtycker inte alls

Motivering: frågan känns inte alls relevant för min arb.-situation. Jag missförstår antagligen... Man kan ju kritisera indexering och annat (brister i) som ökar min arbetsbörda, men i övrigt fungerar nya LIBRIS perfekt.

Respondent 6: Samtycker inte alls

Motivering: Jag uppfattar att min uppgift just är att tillgängliggöra litteratur och det kan ske på olika sätt, t ex genom att leta och skicka böcker. Referensarbete på det egna biblioteket innebar ofta just det fast i egna kataloger mm

Fråga 12 - Personal inom biblioteket hjälps alla åt med att få LIBRIS att fungera optimalt?

Respondent 1: Samtycker

Respondent 2: Samtycker inte alls

Respondent 3: Samtycker inte

Respondent 4: Neutral

Kommentar: Vi är över 100 personer på biblioteket. Alla har olika ansvarsområden och arbetsuppgifter. Några jobbar med katalogisering, andra med fjärrlån, sökning osv.

Respondent 5: Samtycker

Respondent 6: Samtycker

Fråga 13 - De som är anställda på biblioteket har genom sin tjänstefördelning bildat en specifik grupptillhörighet som gör att det blir tydligt vad och vem man jobbar med.

Tror du LIBRIS gör att denna grupptillhörighet blir ännu tydligare?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Samtycker inte

Respondent 3: Samtycker inte alls

Kommentar: Nej. LIBRIS är bara ett hjälpmedel bland många.

Respondent 4: Samtycker inte alls

Respondent 5: Samtycker inte alls

Respondent 6: Neutral

Kommentar: Det finns många arbetsuppgifter förutom arbetet med LIBRIS som har lika stor eller större betydelse för grupptillhörighet.

Fråga 14 - Det skulle vara bättre att ha ett nationellt system (LIBRIS) för alla bibliotek (jämfört med att ha lokala och nationella system som det är idag).

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Samtycker

Respondent 3: Neutral

Motivering: Jag ser både för- och nackdelar med detta. Vinsten skulle vara att alla låntagare är vana vid och bara behöver lära sig ett system. Nackdelarna ligger i olika biblioteks olika behov och hur mycket man skulle behöva anpassa sig för om det enbart finns ett nationellt system

Respondent 4: Samtycker

Motivering: Det vore effektivt, samtidigt har olika typer av bibliotek olika behov så det kan bli svårt att enas om vilka funktioner t ex ett utlåningssystem skulle ha.

Respondent 5: Samtycker

Respondent 6: Samtycker

Motivering: Man kan göra en jämförelse med BIBSYS i Norge som just är ett nationellt system och som har uppenbara fördelar för t ex fjärrlån och är enklare för användare (låntagare)

Fråga 15 - Tror du att utvecklingen av LIBRIS i framtiden kommer leda till att färre anställda kommer att behövas inom biblioteken?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Neutral

Respondent 3: Samtycker inte

Respondent 4: Samtycker

Respondent 5: Samtycker inte

Respondent 6: Neutral

Motivering: Om de lokala systemen finns kvar så har det nog begränsad effekt. Sen är det en annan sak att det kommer att ske anpassningar av systemen, inklusive LIBRIS, för att spara resurser. Å andra sidan expanderar andra områden som webbpublicering, bibliometri mm som en följd av att alla söksystem utvecklas.

Fråga 16 - LIBRIS är en produkt som gör det mer omständligt att utföra dina arbetsuppgifter (leta/skicka/sortera/kontrollera m.m.)?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Samtycker inte alls

Respondent 3: Samtycker inte

Respondent 4: Samtycker inte alls

Respondent 5: Samtycker inte alls

Motivering: tvärtom - smidigare!

Respondent 6: Samtycker inte alls

Motivering: Jag använder LIBRIS varje dag för att hitta och lokalisera material i olika former. Jag använder också för att lägga in material i KVINNSAM, det är en av mina främsta arbetsuppgifter.

Fråga 17 - Arkivering, likt den som görs idag i LIBRIS och i lokala system, leder till:

Respondent 1: Bättre översikt av böcker

Respondent 2: Bättre översikt av böcker

Respondent 3: Bättre översikt av böcker

Kommentar: Förstår inte frågan.

Respondent 4: Bättre översikt av böcker

Respondent 5: Bättre översikt av böcker

Respondent 6: Bättre översikt av böcker

Fråga 18 - I dagsläget implementeras LIBRIS som lokal katalog på specifika bibliotek i Sverige. I ett bibliotek som vi tidigare undersökt sa man att fjärrlån har bidragit till ökad arbetsbörda. Tror du att om LIBRIS hade använts som både lokalt och nationellt system (samarbetande) så hade detta inneburit en ökad arbetsbörda då lånetagarna fått större tillgång till tjänster för fjärrlån?

Respondent 1: Samtycker

Respondent 2: Neutral

Respondent 3: Samtycker

Motivering: Kanske försvinner ett hinder för att beställa fjärrlån om allt sker i samma system.

Respondent 4: Neutral

Motivering: Det är möjligt att arbetsbördan hade ökat, men om den ökat beroende på en ökad utlåning, ökad efterfrågan och ökad service så är det enbart positivt.

Respondent 5: Samtycker

Motivering: jo, jag tror nog att fjärrlånen ökar om LIBRIS är det lokala systemet.

Respondent 6: Neutral

Motivering: Ja och nej. Ja för att det blir fler fjärrlån, nej för att det blir mycket enklare att hantera fjärrlån.

Fråga 19 - LIBRIS underlättar för dig som bibliotekarie då det låter dig sekundärkatalogisera istället för att primärkatalogisera?

Respondent 1: Samtycker

Respondent 2: Samtycker starkt

Respondent 3: Samtycker

Respondent 4: Samtycker starkt

Motivering: Det finns ingen mening med att flera personer ska sitta och utföra exakt samma jobb från grunden.

Respondent 5: Samtycker starkt

Respondent 6: Neutral

Motivering: Mitt arbete innebär både och.

Fråga 20 - Tycker du att LIBRIS stödjer (hjälp till med) sekundärkatalogisering tillräckligt väl?

Respondent 1: Samtycker

Respondent 2: Samtycker starkt

Respondent 3: Samtycker

Respondent 4: Samtycker inte

Motivering: Det vore bra om vi kunde utnyttja poster från andra länder också i större utsträckning, t ex Library of Congress. Katalogisering är för krångligt idag, kan inte tänka mig att det kommer att se likadant ut i framtiden. Saknar också mer möjligheter att lägga in information som låntagarna efterfrågar, t ex beskrivning av omslaget, färg på boken, mm.

Respondent 5: Samtycker

Respondent 6: Samtycker

Fråga 21 - När du valde att arbeta som bibliotekarie, trodde du då att LIBRIS, datorer och serviceinriktade tjänster skulle bli en stor del av dina arbetsuppgifter?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Neutral

Respondent 3: Samtycker starkt

Respondent 4: Samtycker starkt

Motivering: Jag trodde att det skulle bli en stor del och det har dessutom blivit en mycket större del än jag kunde föreställa mig. Detta ser jag enbart som positivt!

Respondent 5: Neutral

Motivering: Jag började ju för 100 år sedan i en helt annan sektor av biblioteksvärlden - nämligen som barnbibliotekarie

Respondent 6: Samtycker

Fråga 22 - Om en anställd skulle komma med ett klagomål på en tjänst som LIBRIS bidrar med. Hur har detta presenterats till ledning, systemleverantör etc.?

Respondent 1:(inget svar)

Respondent 2: Vi vänder oss till LIBRIS med klagomål

Respondent 3: Vet ej.

Respondent 4: (inget svar)

Respondent 5: det skulle gått direkt till överbibliotekarien som har kanaler till LIBRIS.

Respondent 6: På biblioteket finns personer som sitter i nationella grupper i LIBRIS och vi har ganska stora möjligheter att framföra åsikter. Om det sedan leder till något i det stora LIBRIS-sammanhanget är en annan sak.

Fråga 23 - Gör LIBRIS online-fjärrlån det mer omständligt att arbeta jämfört med om detta skett via telefon?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Samtycker inte alls

Respondent 3: (inget svar)

Motivering: Jobbar inte med fjärrlån men det tror jag verkligen inte.

Respondent 4: Samtycker inte alls

Motivering: Vi hanterar enorma mängder beställningar per dag, både in- och utgående. Vi hade inte klarat detta utan ett datoriserat system.

Respondent 5: Samtycker inte

Respondent 6: Samtycker inte alls

Motivering: Det skulle inte vara möjligt att arbeta med telefon

Fråga 24 - Känner du att du kan styra de uppgifter som sker via LIBRIS (lån, kommunikation, bestämmelser) eller känner du att du styrs av deras utformning, regler?

Respondent 1: Jag kan styra

Respondent 2: Systemet styr

Respondent 3: (inget svar)

Respondent 4: Systemet styr

Respondent 5: Jag kan styra

Respondent 6: Systemet styr

Kommentar: Här gäller med nödvändighet idag ganska många fasta regler för att det ska fungera.

Fråga 25 - Skulle du säga att yngre personer (eventuellt innefattar det dig själv) har fördelar när det kommer till datorer då de växt upp med datorer?

Respondent 1: Samtycker

Respondent 2: Samtycker inte

Respondent 3: Samtycker starkt

Respondent 4: Samtycker inte alls

Motivering: De som jobbar på bibliotek är oftast inte så unga att de "vuxit upp" med datorer. Däremot håller jag med om att det är ett argument man ofta får höra från de äldre på biblioteket. Jag tror att det handlar mer om inställning än något annat.

Respondent 5: Samtycker

Respondent 6: Neutral

Motivering: Troligen är det så att den som vant sig vid att arbeta med datorer från början kan ha vissa fördelar av sina erfarenheter. Å andra sidan kom datorerna tidigt in på biblioteken, många har arbetat med datorer länge

Fråga 26 - Vad är din syn på de nationella bestämmelser som har tagits och beslutat att alla bibliotek ska ingå i LIBRIS- samarbetet?

Respondent 1: Bra

Respondent 2: Mycket bra beslut

Respondent 3: Samarbete mellan bibliotek är bra!

Respondent 4: Bra

Respondent 5: Bra!

Respondent 6: Man kan väl alltid ha åsikter om detaljer. Det viktiga är att det finns ett samarbete som fungerar, att det kan utvecklas och anpassas efter nya behov.

Fråga 27 – LIBRIS gör att biblioteksyrket handlar mindre om att arbeta med människor och mer om att arbeta med datorer?

Respondent 1: Samtycker inte

Respondent 2: Samtycker inte

Respondent 3: Samtycker inte

Respondent 4: Samtycker inte alls

Kommentar: Mycket handlar om datorer idag, men det gäller inte bara LIBRIS. Jag ser ingen motsättning mellan datorer och människor, det är bara service på ett annat sätt.

Respondent 5: Samtycker inte alls

Respondent 6: Samtycker inte

Kommentar: LIBRIS innebär inte att våra låntagare, ofta studenter och forskare, plötsligt inte har behov av vår hjälp för att hitta information och litteratur.

9 Referenser

- Ahn, S. (2007): *Ur Kurs: Utbytesstudenters rörelser i tid och rum*, LiU-Tryck, ISBN: 978-91-85895-41-0
- BIBLIST Archives: <http://segate.sunet.se/cgi-bin/wa?A2=ind0005&L=biblist&P=8713>
- Bijker, W., E. (1990): *The Social Construction of Technology*, Eijsden, The Netherlands, ISBN 90-900-3723-3
- Bijker, W., E. (1995): *Of Bicycles, Bakelites, and Bulbs: Toward a Theory of Sociotechnical Change*, MIT Press, Cambridge, MA, and London.
- Bryman, A. (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. 1:3. uppl., Liber AB, Malmö, ISBN 91-47-06402-1
- Burr, V. (1995), *An Introduction to Social Construction*, New York, Routledge
- Börjesson, Mats och Palmblad, Eva, 2007: *Diskursanalys i praktiken*. Liber, Malmö.
- Callon, M. (1986): *Some element of a sociology of translation: domestication of the scallops and the fishermen of St. Briec Bay*. I Law, J. (ed.). (1986). *Power, action and belief: A new sociology of knowledge?* London: Routledge & Kegan Paul.
- Czarniawska, B.& Hernes, T., (2005): *ANT and organizing*. Malmö: Liber, CBS.
- Dahlbom, B. & Mathiassen, L. (1993): *Computers in context*. The philosophy and practice of systems Design, Cambridge Mas.: Blackwell
- Douglas S., J. (1990): *Technology and Society*: Reviewed of *The Social Construction of Technological Systems: New Directions in the Sociology and History of Technology* by Wiebe E. Bijker; Thomas P. Hughes; Trevor Pinch ISIS, Vol. 81, No. 1. (March), pp. 80-83.
- Du Plooy, N. F. (1998): *An analysis of the Human Environment for the Adoption and Use of Information Technology*, PhD thesis, University of Pretoria, South Africa.
- Du Plooy, N.F. & Roode, J.D. (2003): *The social Context of implementation and Use of Information Technology*. Workingpaper. University of Pretoria.
- Duursema, W. C. (1996). *The implications of human values and judgment for information management*. Unpublished D Com Dissertation, Department of Informatics, University of Pretoria, South Africa.
- Eijlertsson, G. (2005) *Enkäten i praktiken (2:a uppl.)*. Lund: Studentlitteratur.
- Fischer, C., S. (1987): *Understanding Technology: An Agenda*, Science Vol. 238, 20 November, ss. 1152-1153.
- Innovative interfaces Inc. <http://www.iii.com/news/pr.php?years=1999>
- Israel, M. & Hay, I. (2006): *Research Ethics for Social Scientists*, SAGE Publications, London. ISBN10 1 412903890.
- Klein, H., K. & Kleinman, D., L. (2002): *The Social Construction of Technology: Structural Considerations*, Science, Technology & Human Values, Vol. 27 No. 1, Sage Publications, ss. 28-52.
- Kvale, S. (1996): *InterViews: An Introduction to Qualitative Research Interviewing*. Sage Publications. Thousand Oaks, London.
- Latour, B. (1991): *Technology is Society Made Durable, I A Sociology of Monsters*. Essays on Power, Technology and Domination, pp 103-131, editerad av J. Law, Routledge, London och New York.
- Lunds Universitetsbibliotek: www.lub.lu.se/om-lub.html, april 2008
- Macome, E. (2002): *The dynamics of the adoption and use of ICT-based initiatives for development: results of a field study in Mozambique*. Faculty of Engineering Built Environment and Information Technology, University of Pretoria, South Africa.

Malmö Högskola: www.mah.se/templates/Page_____1941.aspx, maj 2008

Mingers, J., Willcocks, L. (2004): *Social theory and philosophy for information systems*. Chichester: West Sussex.

Moon, S. (1997): *Untitled Review of: Of Bicycles, Bakelites, and Bulbs: Toward a Theory of Sociotechnical Change by Bijker, W., E., Science, Technology, & Human Values*, Vol. 22, No. 1, pp. 127-130.

Nilsson, R., B., Ohrt, K. & Torhell, C. (2005): *Från centralbibliotek till nätverk – Lunds Universitets Bibliotek*. Biblioteksdirektionen, Lunds Universitet, Media-Tryck. ISBN: 91-631-7613-0

Norris, N. (1997): *Error, Bias and Validity in Qualitative Research*. Educational Action Research, vol. 5, no 1, pp. 172-176.

Olsson, L. (1995): *Det datoriserade biblioteket – maskindrömmar på 70-talet*, Linköping studies in art and science, Linköping: Linköping universitet.

Orlikowski, W.J. 1992. *The Duality of Technology: Rethinking the Concept of Technology in Organizations*. Organization Science, 3(3)

Orlikowski, W.J. 1993. *Learning from Notes: Organizational Issues in Groupware Implementation*. The Information Society, 9

Parkin, J. (1996): *Managers decisions for engineers*. London: Thomas Telford Publishing.

Pinch, T. & Bijker, W., E. (1987): *The Social Construction of Facts and Artifacts: Or How the Sociology of Science and the Sociology of Technology Might benefit Each Other*, Publicerad i Bijker, W., E., Hughes, T., P. & Pinch, T. (1987): *The Social Construction of Technological Systems: New directions in the Sociology and history of technology*. MIT Press, Cambridge, MA, and London, ISBN 0-262-52137-7, ss. 17-50

Prescott M. B., & Conger S. A. (1995): *Information technology innovations: a classification by IT locus of impact and research approach*, ACM SIGMIS Database, v.26 n.2-3, p.20-41, May/Aug. 1995

Ramiller, N.C., Swanson, E.B. (1997): *The organizing vision in information systems innovation*, Organization Science, vol.8, N°5

Rogers, E.M. 1983. *Diffusion of innovations*. 3rd ed. New York: The free press.

Sahay, S., Palit, M. & Robey, D. 1994. *A Relativist Approach to Studying the Social Construction of Information Technology*. European Journal of Information Systems, 3(4)

Seale, C. (1999): *The quality of qualitative research*. Sage Publications, London; Thousand Oaks, CA, ISBN 0761955984.

Siber, J. E. (2001): *Protecting Research Subjects, Employees and Researchers: Implications for Software Engineering*. Empirical Software Engineering, vol. 6, no. 4, pp 329-341.

Smith, M., R. & Marx, L. (1994): *Does Technology Drive History? The Dilemma of Technological Determinism*. Cambridge, MA: MIT Press. Publicerad i Metascience, Issue 9, 1996, pp. 158-160.

Walsham, G. (1997): *Actor-Network Theory and IS Research: Current Status and Future Prospects*. Information Systems and Qualitative Research, pp 466-480, Chapman & Hall, London

Walsham, G. (2001): *Making a World of Difference IT in a Global Context*, John Wiley & Sons, Chichester.

Westin, C. (1999): *Mångfald, integration, rasism och andra ord: Ett lexikon över begrepp inom IMER - Internationell Migration och Etniska Relationer*. Stockholm, Socialstyrelsen SOS-RAPPORT 1999:6